

ÅRSRAPPORT

Riksantikvaren 2015

Krigens kulturminner: Marka kystfort, Lista. Foto: Anja Heie, Riksantikvaren.

Riksantikvaren

Kap. I Leders beretning	2
Kap. II Introduksjon til virksomheten og hovedtall	5
2.1 Presentasjon av Riksantikvaren	5
2.2 Målet med Riksantikvaren	9
2.3 Nasjonale mål	9
2.4 Regelverk	9
2.5 Samfunnssektorenes ansvar for kulturarv	10
2.6 Formelt samarbeid med andre virksomheter	10
2.7 Effektivisering og forenkling	11
Kap. III Årets aktiviteter og resultater	11
Samlet vurdering av resultater, måloppnåelse og ressursbruk i 2015	11
3.1 Resultatrapportering på nasjonale mål for 2015	12
Detaljert resultatdel	17
Nasjonalt mål 2.1. Kulturminner og kulturmiljø	17
Nasjonale mål om ordinært vedlikehold innen 2020 for automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner (2.2) og fredete bygninger, anlegg og fartøy (2.4)	31
Nasjonalt mål 2.4 Fredete bygninger, anlegg og fartøy skal ha et ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020	31
Nasjonalt mål 2.2. Et prioritert utvalg automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner skal ha et ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020.	53
Nasjonalt mål 2.3. Et representativt utvalg kulturminner og kulturmiljø skal være vedtaksfredet innen 2020	58
3.2 Andre områder og særlige satsninger	60
Polarområdene	63
Internasjonalt samarbeid	64
Kap. IV Styring og kontroll	75
Gjennomførte risikoanalyser	75
Riksrevisjonens årlige regnskapsrevisjon	76

Kompetanseplan for Riksantikvaren frem mot 2020	77
Sentrale personalforhold.....	77
Kap V. Vurdering av framtidssutsikter	79
KAP. VI Årsregnskap	82
6.1 Ledelseskomentar til årsregnskapet 2015	82
6.2 Prinsippnote årsregnskapet.....	85
6.3 Oppstilling bevilgningsrapportering.....	86
6.4 Oppstilling artskontorrapportering	89

Kap. I Leders beretning

I 2015 var det 75 år siden andre verdenskrig startet i Norge, og 70 år siden frigjøringen. I januar 2015 oppfordret Klima- og miljødepartementet og Riksantikvaren alle norske kommuner til å registrere lokale kulturminner fra andre verdenskrig. Mange kommuner deltok, sammen med museer, historielag og frivillige. Totalt ble 849 kulturminner fra andre verdenskrig registrert i de nasjonale kulturminnedatabasene *Askeladden* og *Kulturminnesøk*. Det ble også gjennomført fem fredninger av krigens kulturminner, med ulik tematikk og geografisk spredning.

Riksantikvaren kunne i 2015 presentere *Fredningsstrategien fram mot 2020*. Strategien angir ti prioriterte tema for nye fredninger. Blant de prioriterte temaene er minoritetenes kulturminner, og Riksantikvaren har satt i gang et større prosjekt for å kartlegge våre fem nasjonale minoriteters kulturminner, med sikte på å frede utvalgte objekter.

Riksantikvaren vedtok fredning i 26 saker i 2015, og flere av fredningene var knyttet til verdensarvsøknaden for Rjukan-Notodden industriarv. I sommer kunne vi feire at industriarven i Telemark ble skrevet inn på UNESCOs verdensarvliste. Norge har nå åtte inskripsjoner på UNESCOs liste over verdens kulturarv. Flere av disse får årlig større tilskudd til istandsetting og formidlingsprosjekter.

I 2015 markerte vi at alle våre 28 stavkirker nå er satt i stand. Stavkirkeprogrammet ble gjennomført etter planlagt tidsskjema og innenfor budsjett. 130 millioner kroner har blitt brukt på istandsetting av både stavkirkene og kirkekunsten, og vi kan nå overlevere våre viktigste byggverk til fremtidige generasjoner i trygg forvissning om at de er i best mulig stand. Arbeidene på stavkirkene har også resultert i økt håndverks-kompetanse og lagt

grunnlaget for spennende forskning på området. Gjennom bevaringsprogrammene fortsetter også arbeidet med brannsikring av stavkirkene og tette trehusmiljøer. Økte bevilgninger til brannsikring har gitt oss mulighet til å støtte flere kommuner. Til sammen 29 kommuner med tette trehusmiljøer har fått støtte til brannsikringstiltak i år.

Riksantikvaren har i alt ti bevaringsprogrammer. For alle programmene kan vi melde at stadig flere tiltak blir igangsatt og ferdigstilt med god kvalitet. Likevel er progresjonen ikke god nok for å nå 2020-målene om ordinært vedlikeholdsnivå for kulturminnene. Dette skyldes i all hovedsak mangel på tilgjengelige midler.

Gjennom *Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen* arbeider vi for et fremtidsrettet system for saksbehandling, som inkluderer digitalisering av arkiver og gode løsninger for åpne data og deling av informasjon. Her har det blitt gjort vesentlige fremskritt i 2015, og vi får gjort stadig større deler av våre arkiver og vår kunnskap tilgjengelig, både for fylkeskommuner, kommuner og publikum generelt. Nye tjenester for deling av åpne data lanseres første halvår 2016.

En viktig del av Kunnskapsløftet er satsningen på kompetanseheving i kommunene. Prosjektet *Kulturminner i kommunene* tar sikte på å styrke lokal kompetanse, blant annet gjennom å støtte utarbeiding av kommunale kulturminneplaner. Ved utgangen av 2015 har 200 kommuner fått midler til å lage egne planer. Riksantikvaren har som mål at 90 prosent av alle landets kommuner skal ha vedtatte kulturminneplaner i løpet av 2020.

En av de viktigste oppgavene fremover er å ta vare på betydningsfulle kulturminneverdier i byer og byregioner som vokser. På oppdrag fra KLD startet Riksantikvaren i 2015 arbeidet med *Bystrategi for kulturminneforvaltningen*. Vi har samarbeidet med en rekke sentrale offentlige og private aktører på områdene byutvikling og fortetting. Strategien skal ferdigstilles og lanseres i 2016.

Tidlig og tydelig dialog om viktige kulturminneinteresser fører til at antallet innsigelser har holdt seg lavt. Riksantikvaren har i 2015 reist 10 innsigelser til regulerings- og kommuneplaner.

Vi opplever stor interesse for kulturminner i pressen. Det var totalt 6238 medieoppslag om Riksantikvaren i 2015. Tallene tilsvarer et gjennomsnitt på 17 medieoppslag hver dag. Det skrives mye om kulturminner i lokalaviser landet rundt, lokale kulturminner fra andre verdenskrig var et særlig aktuelt tema i 2015.

Til slutt vil jeg tillate meg en betraktning omkring prioriteringer. I 2015 ble det sendt ut 6300 brev fra direktoratet. Våre saksbehandlere leverer samvittighetsfullt. De svarer på spørsmål,

Årsrapport 2015

sender ut vedtak og dispensasjoner på tiden - i god dialog med våre brukere. En stram budsjettssituasjon har allerede ført til at når vi prioriterer våre lovpålagte plikter, må vi samtidig nedprioritere annen virksomhet. Riksantikvarens rolle som rådgivere i og pådrivere for godt kulturminnevern, må kunne opprettholdes i årene som kommer. Vår kunnskap kan og bør deles, med fylkeskommuner, kommuner, andre kunnskapsinstitusjoner, utbyggere og privatpersoner.

Oslo, 29. februar 2015

Jørn Hojme
riksantikvar

Kap. II Introduksjon til virksomheten og hovedtall

2.1 Presentasjon av Riksantikvaren

Figur 1. Organisasjonskart

Riksantikvaren er organisert i fire avdelinger, og en kommunikasjonsenhet (se figur 1)¹.

Jørn Holme er Riksantikvar (fra 2009).

¹ Fire av årsverkene i Samfunnsavdelingen er tilknyttet Nasjonalt PilegrimsSenter (NPS).

Historikk

Riksantikvaren ble etablert i 1912 (som en statlig stilling). I 1988 fikk Riksantikvaren direktoratstatus og ble samtidig delegert det overordnede, faglige ansvaret for kulturminneforvaltningen.

Riksantikvarens rolle

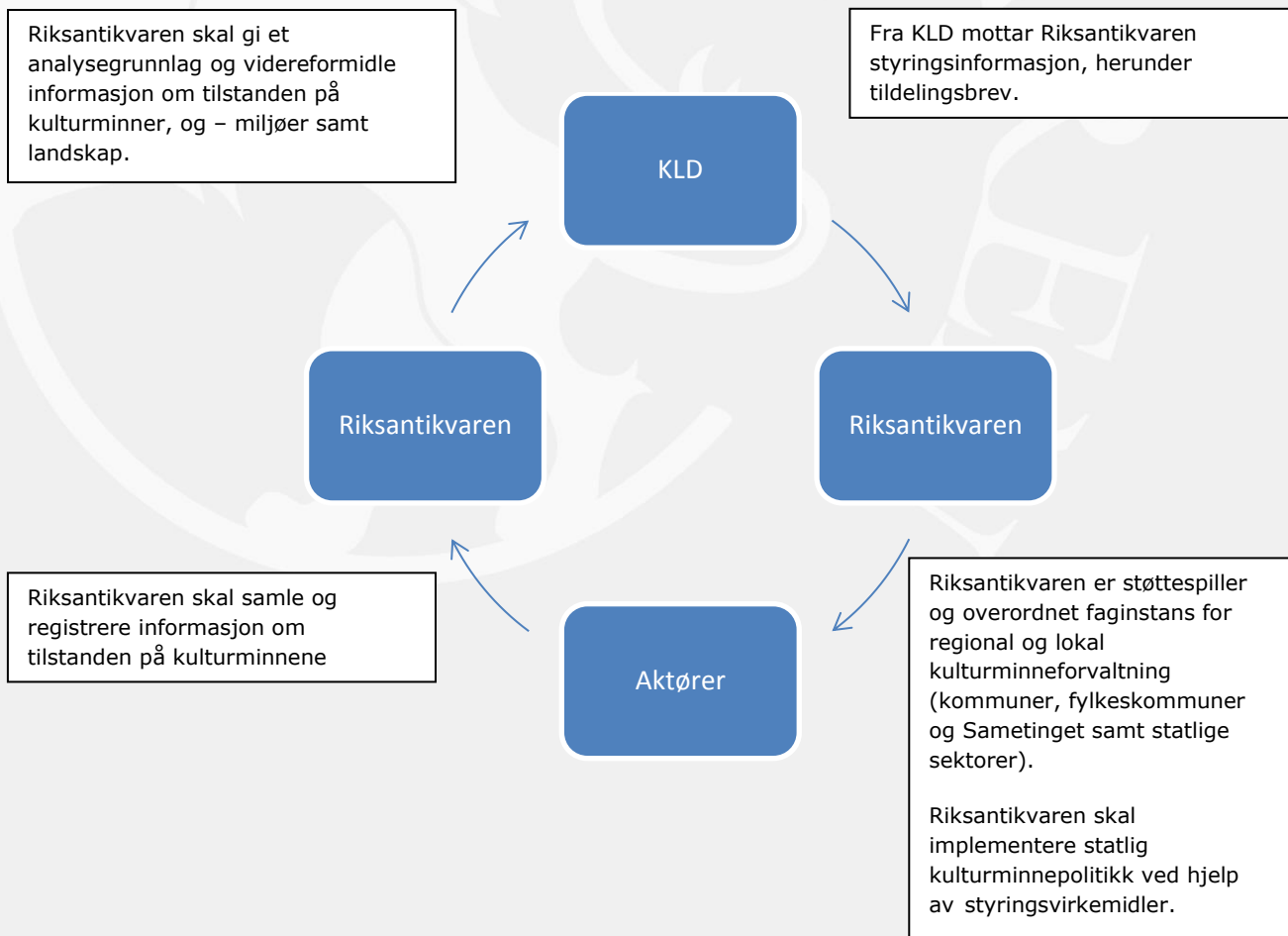
Som direktorat for kulturminneforvaltning er Riksantikvaren KLDs sentrale rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner. Innenfor rammene som den til enhver tid sittende politiske ledelse gir for vår virksomhet, har Riksantikvaren også iverksettende funksjoner og fungerer som faglig saksforbereder for KLD (se figur 2). Riksantikvaren skal bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål som gjenspeiler hva Norge vil oppnå på viktige miljøområder. Direktoratet skal også bidra til å videreutvikle politikken gjennom kunnskapsbaserte beskrivelser og analyser av tilstanden i sektor.

Hovedmålgruppene er regjeringen, regional og lokal kulturminneforvaltning (fylkene, Sametinget og kommunen som kulturminnemyndighet). Vår statlige kulturminneforvaltning skal utøves i dialog med lokale og regionale myndigheter. Riksantikvaren skal bidra til implementering av gjeldende statlig kulturminnepolitikk og har overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Direktoratet er delegert ansvaret for hoveddelen av statens oppgaver knyttet til myndighetsutøvelse, kvalitetsutvikling og analyse og vurdering for kulturminneområdet. Myndighetsutøvelsen skal vektlegge både kulturminnefaglige og andre samfunnsmessige hensyn.

Direktoratet skal også være kompetansesenter, rådgiver og samarbeidspartner for eiere, frivillige organisasjoner, den interesserte allmennheten og andre sektorer med interesse og ansvar for kulturminneforvaltning.

Begrepet «kulturminner» brukes i rapporten som samlebegrep for Kulturminner, kulturmiljø og landskap.

Figur 2. Sammenhengen mellom Riksantikvaren, KLD og aktører

Stab

I 2015 var antall årsverk i RA 159,3. Sykefraværet var på 4,6 prosent.

Nøkkeltall

Tabellen nedenfor viser Riksantikvarens nøkkeltall for 2014 og 2015. Tallene kommenteres i kapittel 3.2 *Ressursbruk*.

Årsrapport 2015

Nøkkeltall	2014	2015
Antall årsverk	159	159
Samlet tildeling post 01-99	609 446 000	611 431 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	97 %	98 %
Driftsutgifter	231 544 551	212 180 007
Lønnsandel av driftsutgifter	43,8 %	47,8 %
Lønnsutgifter pr årsverk	637 575	666 607

Tabell 1. Oversikt over nøkkeltall 2014 – 2015

Tabellen nedenfor viser Riksantikvarens volumtall for 2015. Tallene kommenteres i kapittel 3.2 *Ressursbruk*).

Volumtall

Medieoppslag	6238 ²
Dokumentflyt	18 537
Antall innsynsbegjæringer	1714

Tabell 2. Oversikt over volumtall 2015

² Se Riksantikvarens analyse «Mediedekning i 2015» .

2.2 Målet med Riksantikvaren

Det strategiske målet for kulturminneforvaltningen er:

"Mangfoldet av kulturminner og kulturmiljøer skal forvaltes og ivaretas som bruksressurser og som grunnlag for kunnskap, opplevelse og verdiskaping. Et representativt utvalg av kulturminner og kulturmiljøer skal tas vare på i et langsiktig perspektiv som kunnskapsressurser og som grunnlag for opplevelser." (St.prp. nr. 1.)

Operasjonaliseringen av det strategiske målet

- Kulturminneverdiene skal ivaretas og nyttiggjøres best mulig i et samfunn i endring
- Et vern av et representativt utvalg kulturminner og- miljøer skal fremmes på lang sikt
- God forvaltning av mangfoldet
- Ivareta samiske kulturminner som en viktig og synlig del av historien
- Bidra til at fysisk kulturarv blir premiss og ressurs for fremtidig anvendelse av landskap, arealer, bygninger og anlegg

2.3 Nasjonale mål

Riksantikvaren skal bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål som gjenspeiler hva Norge vil oppnå på viktige miljøområder. Direktoratet har nasjonale mål innenfor områdene *verdifulle kulturminner og kulturlandskap, godt bymiljø, regelverk og samfunnsplanlegging og internasjonalt samarbeid.*

Innenfor *Kulturminner og kulturmiljø* skal målene nås innen 2020. Tap av verneverdige kulturminner skal minimeres (*nasjonalt mål 2.1*), representative utvalg skal vedtaksfredes (*nasjonalt mål 2.3*) og det skal sikres enten et ordinært vedlikeholds nivå (fredete bygninger, anlegg og fartøy) (*nasjonalt mål 2.4*) eller et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå (bygninger, anlegg (for eksempel ruiner) og arkeologi) (*nasjonalt mål 2.2*). I 2015 ble det igangsatt et arbeid med å realitetsorientere bevaringsprogrammene i samarbeid med KLD. Prosessen vil fortsette i 2016 (jf. tildelingsbrev). 2020-målene vil måtte omformuleres som konsekvens av dette arbeidet.

Innunder *internasjonalt samarbeid* skal Riksantikvaren blant annet arbeide for at globale og regionale miljøsamarbeidsorganer, herunder FNs miljøprogram UNEP, blir effektive redskaper for miljøpolitikk. EØS-midler som finansierer kulturminneprosjekter i Europa, skal bidra til å mobilisere norsk kulturminnesektor for deltakelse og erfaringsutveksling i EØS-prosjekter (*nasjonalt mål Internasjonalt samarbeid*).

2.4 Regelverk

Riksantikvaren skal bidra til å styrke bruken av plan- og bygningsloven (PBL) som redskap for å ta vare på det kulturhistoriske mangfoldet, helheter og sammenhenger. I arbeidet med prosjektet *Kunnskapsløftet* arbeides det for å ta i bruk PBL som redskap for å styrke

kommunenes rolle som kulturminneforvaltere. Riksantikvaren har også en sentral rolle i å gi innspill i plansaker og utvikling av faglige retningslinjer.

Veiledning, opplæring og formidling overfor regional og kommunal forvaltning, utbyggere og andre relevante aktører er også viktig i dette arbeidet. Gjennom juridisk rådgivning og veiledning i enkeltsaker, kurs og veiledere, har saksbehandlere både internt hos Riksantikvaren, i fylkeskommunen, i statlig sektor, i bispedømmer og kommuner fått opplæring i lover knyttet til kulturminneforvaltning. I 2015 ble det gjennomført kurs i PBL for saksbehandlere i Rogaland fylkeskommune. Det er også gjennomført fylkesmøter med kulturminnefagavdelingene i fylkeskommunene der generelt samarbeid på plansiden samt innsigelsesinstituttet er hovedtemaer³.

I 2015 har Riksantikvaren tatt initiativ til samordning og nivellering av fylkeskommunenes saksbehandling etter Kulturminneloven (KML). Dette arbeidet vil videreføres i 2016 med befaringer og samarbeidsmøter med utvalgte fylker.

Riksantikvaren skal bidra til at kulturminneloven brukes der det er nødvendig og på riktig måte. Dette innebærer at vi har en jevn veiledningsvirksomhet overfor regionalforvaltningen.

Videre har Riksantikvaren i 2015 vedtatt en fredningsstrategi som gir regionalforvaltningen og Riksantikvaren en tydelig retning i hva som bør fredes frem mot 2020.

2.5 Samfunnssektorenes ansvar for kulturarv

Riksantikvaren jobber etter hovedlinjene nevnt i punkt 2.3 (nasjonale mål). Det er mange sektorer som har innvirkning på kulturminner, kulturmiljø og landskap samtidig som Riksantikvarens arbeid også har konsekvenser for andre. Direktoratet jobber derfor systematisk med å etablere og videreføre samarbeid med de relevante sektorene. Se utdypning s. 26.

2.6 Formelt samarbeid med andre virksomheter

Samarbeid med betydning for egen eller andre virksomheters resultatoppnåelse

Samarbeidsprosjektet Kultur- og naturreise mellom de fire etatene Riksarkivet, Statens kartverk, Kulturrådet og Riksantikvaren ble avsluttet i 2015, men etatene har sett så store gevinster ved et tettere samarbeid på IKT-feltet, at det i desember ble vedtatt å innlede et nytt mer overgripende digitalt etatssamarbeid fra og med 1.1.2016.

³ Østfold, Akershus, Oslo, Hedmark, Oppland, Buskerud, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag.

2.7 Effektivisering og forenkling

Riksantikvaren arbeider kontinuerlig med å finne nye måter å forenkle saksbehandlingen på. Riksantikvaren har inngått samarbeidsavtaler med flere statlige sektorer med samarbeidsmodeller for en mer effektiv sakshåndtering. Ca. 250 saker ble løst på denne måten i 2015. I samarbeid med KA og bispekontorene har Riksantikvaren utarbeidet veiledere for forenklet saksbehandling av listeførte kirker. De første tre veilederne ble ferdigstilt i 2015.

Under Kunnskapsløftet foregår det et stort arbeid med digitalisering av arkiv og utvikling av tilgjengelighetsløsninger under overskriften Kulturminneportalen. Dette er grunnlaget for et arbeid som tar sikte på å effektivisere arbeidet i forvaltningen i stort.

Riksantikvaren har i 2015 hatt fokus på, herunder definert tidstyver. Disse omhandler i hovedtrekk tungvint saksbehandling, manglende funksjonalitet på digitale løsninger og arbeidsprosesser som kan forenkles med ytterligere digitalisering og samordning på tvers av etater. Se også s. 76.

Kap. III Årets aktiviteter og resultater

Samlet vurdering av resultater, måloppnåelse og ressursbruk i 2015

Riksantikvaren har gjennom året 2015 fått gjennomført en rekke tiltak som svarer godt på de bestillinger som angis i KLDs tildelingsbrev til direktoratet. Våre tiltak er også i tråd med de nasjonale mål satt for vår virksomhet fra Stortingsmeldinger og politisk ledelse. Et gjennomgående trekk er at vi i direktoratet utnytter våre ressurser godt og oppnår gode resultater. Riksantikvaren tildeler årlig tilskudd til ti bevaringsprogrammer, fra *Fredete hus i privat eie* til *Ruiner*. Det er et nasjonalt mål at kulturminnene i disse bevaringsprogrammene skal være istandsatt og ha et ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020. Med unntak av stavkirkeprogrammet, vil det ikke være mulig å nå 2020-målene for bevaringsprogrammene. Budsjettsituasjonen over flere år er årsaken til dette, ikke manglende prosjektstyring hos tilskuddsmottakere og fylkeskommuner. I samråd med KLD er det derfor igangsatt et arbeid med å realitetsorientere bevaringsprogrammene.

Riksantikvaren ønsker å være en pådriver for god kulturminneforvaltning på nasjonalt, regional og lokal plan. Gjennom stadig nye samarbeidsavtaler med statlige sektorer effektiviserer vi forvaltningen av den fredete statlige bygningsmassen. I *Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen* arbeider vi for å realisere regjeringens moderniserings- og digitaliseringsambisjoner, blant annet gjennom digitalisering av egne arkiv, videreutvikling av kulturminnedatabasen Askeladden og etablering av en kulturminneportal.

Riksantikvaren har i løpet av året fulgt opp fylkeskommunenes kulturminneforvaltning, både med tanke på samordning av fylkeskommunenes saksbehandling, god

tilskuddsforvaltning og mer effektiv behandling av frednings saker. I tillegg arbeider vi for økt kulturminnekompetanse på kommunalt nivå, og vi har til nå støttet 200 kommuner i arbeidet med egne kulturminneplaner. Dette arbeidet får stadig større ringvirkninger og i 2015 bestemte Kulturminnefondet at de i sin behandling av søknader vil vektlegge om bygningen det søkes støtte til er prioritert i kommunens kulturminneplan.

3.1 Resultatrapportering på nasjonale mål for 2015

I henhold til *Tildelingsbrevet for 2015* for Riksantikvaren er *Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen og oppfølging av de 10 bevaringsprogrammene* blant prioriteringene (som del av oppfølging av *Meld. St. 35 (2012-2013) (se nedenfor)*). Disse rapporteres under henholdsvis *Andre områder og særlige satsninger*, og *Bevaringsprogrammene* innunder detaljert rapportering på nasjonalt mål 2.2. og 2.4 s. 31.

Nevnte tildelingsbrev sier at «Riksantikvaren skal følge opp Meld. St. 35 (2012-2013) *Framtid med fotfeste – Kulturminnepolitikken* i henhold til oppfølgingsplanen. Utover Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen og oppfølging av de 10 bevaringsprogrammene skal det gis særlig prioritet til følgende:

- tydeliggjøring av roller og ansvar innenfor kulturminneforvaltningen
- styrking av partnerskapet mellom eiere og det offentlige i fredningsarbeidet
- å bedre rammebetingelsene for private eiere av kulturminner
- implementeringen av verdensarvpolitikken

Resultater av arbeidet med disse øvrige prioriteringene omtales nedenfor:

Brannsikring

I 2015 har 16 av landets 28 stavkirker fått gjennomført større tiltak som oppgraderinger og storkontroller av alarm og ulike brannsikringsanlegg. Flere sikkerhetstiltak bidrar til at sikkerhetsnivået holdes på et høyt nivå. Grunnplanen ble revidert i 2015, og sikkerhetsnivået er satt høyere enn tidligere. Organisatoriske/tekniske tiltak gjenstår før vi kan sette sikkerhetsnivået i kategori *tilfredsstillende*.

Tydeliggjøring av roller og ansvar innenfor kulturminneforvaltningen

Ansvar for forvaltning av kulturminner er i hovedsak lagt til Riksantikvaren, fylkeskommunene og landsdelsmuseene. Kommunene og andre statlige sektorer har imidlertid også et ansvar for å ivareta kulturminner både gjennom arealplanlegging og internt sektorarbeid. Gjennom rådgiving, kursing og veiledningsarbeid har Riksantikvaren arbeidet for en tydeliggjøring av roller og ansvar og for at statens kulturminnepolitikk blir gjennomført i offentlig forvaltning.

Riksantikvaren har flere verktøy i dette arbeidet:

- Prioriteringsbrev til alle fylkeskommuner, hvor det redegjøres for statens politikk og prioriteringer på kulturminnefeltet, samt eventuelle utfordringer i de enkelte fylker.
- Riksantikvarens halvårslige samling for alle ledere i den regionale kulturminneforvaltningen.
- Riksantikvarens årlige høstmøter for ansatte i ulike deler av kulturminneforvaltning, som også tar opp forvaltningsrelaterte spørsmål.

I 2015 har Riksantikvaren tatt initiativ til samordning og nivellering av fylkeskommunenes saksbehandling etter Plan- og bygningsloven (PBL). Videre er møter avholdt med administrasjonen i de fleste fylkeskommuner for å tydeliggjøre fylkeskommunens roller og ansvar. Særskilt er praktiseringen av undersøkelsesplikten (KML § 9 *Undersøkelsesplikt m.v.*) samt innsigelsesinstituttet tatt opp.

Styrking av partnerskapet mellom eiere og det offentlige i fredningsarbeidet

Riksantikvaren ferdigstilte våren 2015 «*Fredningsstrategi mot 2020 for kulturminneforvaltningen*». Strategien gir tydelige signaler om at partnerskap med eier skal vektlegges ved utvalg av objekter for fredning. Forutsigbarhet, rettigheter og oppfølging av eier skal bli bedre, i tillegg er målet at fredningsprosessen skal gå fortere. Som et ledd i dette ble det høsten 2015 startet på utarbeiding av et rundskriv om saksbehandlingstid, et informasjonsark til eier om fredning og fredningsprosess og et revidert informasjonsark om det å eie en fredet bygning⁴. De to førstnevnte dokumentene har ikke foreligget tidligere, og informasjon til eier vil med dette bli klart forbedret. Riksantikvaren har også arbeidet for å bedre fredningsarbeidet, blant annet arbeider vi med å forbedre rutiner, effektivisere for å sikre god fremdrift i sakene, og å øke forutsigbarhet for eier. Dette arbeidet vil fortsette utover i 2016.

Å bedre rammebetingelsene for private eiere av kulturminner

Tilskuddet til istandsetting av fredete hus i privat eie ligger i gjennomsnitt på 60 prosent av totalkostnadene. Tilskuddsandelen skal dekke antikvariske merkostnader, men andelen vil også variere med hvor nyttig og brukbart det fredete huset er for eieren. Hvis ikke eieren har bruk for bygningen kan andelen måtte økes. Etter istandsetting må bygningene vedlikeholdes, og forskjellige former for «vedlikeholdstilskudd» er tidligere lagt fram for departementet. Riksantikvaren ønsker å prøve ut en ordning hvor det gis faglig og økonomisk støtte til eiers vedlikehold av egne fredete bygninger.

⁴ Planlagt utgitt våren 2016.

Implementeringen av verdensarvpolitikken

Riksantikvaren jobber fortløpende med å implementere verdensarvpolitikken. Av pågående prosjekter kan nevnes indikatorer for verdensarven og plan for nye verdensarvsentre. I tillegg er følgende arbeider hjemlet i styringsdokumentene for verdensarvpolitikken:

- Identifisere verdensarven i Norge: Vurdere framtidig nominasjon av potensiell samisk verdensarv. Videre har Riksantikvaren fulgt opp initiativet til villreinsfangsten på Dovre⁵.
- Riksantikvaren har jobbet for at verdensarvområdene skal ha relevant forvaltningsplan (jf. lovverk og forvaltningsplan)⁶.
- Behov for buffersoner for de områdene som mangler vurdering⁷.
- Sentre for verdensarven: Riksantikvaren medvirker i prosesser⁸.
- Kunnskap og kompetanse/Internasjonalt samarbeid: deltakelse i internasjonale nettverk⁹.

Overordnede klima- og energiføringer

Som et ledd i direktoratets prioritering av arbeidet med å relatere de overordnede klima- og energiføringerne til arbeidet med å forvalte kulturminnene har Riksantikvaren i år revidert sin strategi for arbeidet med klima- og miljø. Prioriteringer i perioden 2015 - 2017 er å utvikle god forvaltning av kulturminner og kulturmiljøer i et endret klima og å få fram kulturminner og – miljøer som ressurs i reduksjon av klimabelastningene. Bevaring av kulturminner og kulturmiljøer bidrar til bærekraft på flere måter. Både sosialt som viktige historiske holdepunkt, men og som bruksressurs.

Vi arbeider med å utvikle kunnskap om klimaendringenes konsekvenser for kulturminner og kulturmiljøer, utvikle arbeidsmåter for vurdering av risiko for skader og tiltak som reduserer konsekvensene og utvikle god forvaltning og beredskap på de ulike forvaltningsnivåene (stat, fylke, kommune). *Aurlandprosjektet* har vært vår hovedsatsing i 2015. Rapporten har blitt formidlet bredt¹⁰. I Aurlandsprosjektet og gjennom oppfølging av stavkirkeprogrammet utvikler vi i samarbeid med NIKU et forvaltnings-, drifts- og vedlikeholds (FDV)-verktøy for vurdering og oppfølging av klimarelatert risiko og skader.

⁵ Til orientering er dette ikke nevnt i styringsdokumentene (St. meld., politikkdokumentet).

⁶ Per i dag arbeides det med Struve og Urnes.

⁷ Per i dag arbeides det med å utforme buffersoner for Urnes. Det er også aktuelt å vurdere buffersoner for bergkunsten i Alta. I Alta er det veianlegg som tangerer grenser og berører omgivelser.

⁸ Per i dag basisutstilling

⁹ Per i dag europeisk nettverk.

¹⁰ Rapporten er publisert, og presentert direkte for KLD og Miljødirektoratet og Riksantikvarens *Høstmøte*.

Klimagassberegning er et viktig redskap for vurdering av klimabelastning. I 2015 fikk vi gjennomført slik beregning for et nybygd lafta bolighus sammenligna med et standard passivhus. I dette konkrete tilfellet kom laftabygget best ut¹¹. Beregningene viste at lav belastning fra materialene i laftehuset og en god energiløsning med miljøvennlig energikilde kompenserer for større energibruk når det gjelder klimagassutslipp. Rapporten bidro inn i diskusjonen omkring dette og unntaksmulighetene er ikke fjernet.

Riksantikvaren arbeider fortsatt med utvikling av en europeisk CEN standard for energieffektivisering av historiske bygninger. Forslaget til standard var på høring i alle de europeiske medlemslandene i 2015 og fikk positive tilbakemeldinger. Vi reviderer nå teksten opp mot innspill.

Av relevans for Norges deltakelse i internasjonal forskning, har Riksantikvaren tatt initiativ til å etablere en internasjonal gruppe for å utarbeide en søknad innenfor *Horizon 2020* (forvaltning, klimaendring og kulturminner) ved neste utlysning. Her vil NIKU være sentral fra norsk side. Direktoratet deltar i referansegrupper i flere søknader som ble sendt inn i 2015. Dette vil være arenaer for kunnskapsutveksling.

Tilskuddsforvaltning og rapportering

Riksantikvaren har i 2015 prioritert arbeidet med å forbedre tilskuddsforvaltning og rapportering, med særlig fokus på forbedring av regnskapsrapportering på budsjettert forbruk på tilskuddsposter og driftsposter i Prop. 1 S. På regionallederamlingen høsten 2015 gikk Riksantikvaren gjennom Riksrevisjonens funn på tilskuddsforvaltningen over post 71 (til fylkeskommunene). Det ble presisert at fylkeskommunene må følge statens økonomireglement, og departementets tilskuddsrundskriv. Riksantikvaren gjennomførte deretter to tilsyn i november/desember for å påse at tilskuddsbehandlingen foretas og dokumenteres etter overordnede statlige krav og direktoratets kriterier og retningslinjer.

Riksantikvarens interne tilskuddsprosjekt har gjennom store deler av 2015 gjort små og store endringer i tilskuddsforvaltningen ved Riksantikvaren. De viktigste endringene i 2015 er nye utbetalingsrutiner og nye retningslinjer for tilskudd, som gjelder for postene 71-79. Prosjektet fortsetter videre i 2016.

Forbedring av rapporteringsdata i eksisterende databaser

For regnskapsåret 2015 ble *Tilskuddsmodulen* tatt i bruk for tildeling til fylkene for bevaringsprogrammet *Fredete bygninger i privat eie*. Det meste av kommunikasjonen mellom

¹¹ Dette ble gjort i sammenheng med forslaget om å sette høyere krav til isolasjon av lafta vegger ved nybygg (i praksis krav om tilleggisolering). Riksantikvaren så dette som en trussel mot tilgangen på håndverkere som kan restaurering av laftehus.

fylkeskommunene og Riksantikvaren foregår nå gjennom kulturminnedatabasen *Askeladden* for dette programmet. I tillegg til *Tilstandsmodulen* i *Askeladden*, bidrar *Tilskuddsmodulen* til at man lettere får oversikt over sammenhengen mellom tilskudd og forbedret tilstandsgrad for bygningene.

Styrking av oppfølgingen og kontrollen av tilskudd til fylkeskommunene og tilskuddsmottakere.

Nye rutiner for saksbehandlingen i forbindelse med tilskuddsordningene, både internt hos Riksantikvaren og fylkeskommunene, er utviklet. Det er gjennomført to tilsyn ved to av fylkeskommunene.

Koordinering av rapportering på bevaringsprogrammene, årsrapport og indikatorer knyttet til nasjonale mål (miljostatus.no/Prop. 1 S).

Riksantikvaren har i 2015 videreført arbeidet med å forenkle og forbedre rapporteringen i lys av nye krav fra Finansdepartementet og Direktoratet for økonomistyrings (DFØ) retningslinjer, slik at resultater, avvik og risiko blir tydeligere.

Riksantikvaren har arbeidet systematisk med å følge ny mal til årsrapport, sørget for at innholdet i de ulike delene av bevaringsprogrammet følger samme oppsett, og at innholdet i årsrapport og rapport om bevaringsprogrammene er i overensstemmelse.

Riksantikvaren har overlevert KLD et notat hvor forslag og kommentarer til revisjon av indikatorer og nasjonale mål (22. juni 2015) er samlet. Direktoratet skal avvente videre arbeid med indikatorutvikling (jf. realitetsorientering av bevaringsprogrammene).

Registrering av automatisk fredete samiske bygninger

Rapportering om prosjektet er lagt inn under rapportering på *Bevaringsprogrammet for samiske kulturminner* (jf. Kulturminner og Kulturmiljø, Nasjonal mål 2.4).

Risikoanalyser

Riksantikvaren har arbeidet med å bygge opp et hensiktsmessig system for risikoanalyser basert på blant annet *Direktoratet for økonomistyring* sin veileder for risikostyring (DFØs metoder). Den overordnede risikovurderingen Riksantikvaren har gjort for 2015 viser at risikobildet gjennomgående ikke er kritisk, men at det fortsatt er noen utfordringer.

Gjennomgangen viser at tiltak som er gjennomført gjennomgående virker som forventet. Merknader fra Riksrevisjonen i Dokument 1 for 2014 er fulgt opp med korrigerende tiltak.

Den overordnede risikovurderingen er dokumentert i tråd med gjeldende krav i økonomiregelverket.

Detaljert resultatdel

Nedenfor omtales fire nasjonale mål med tilhørende resultatkrav for 2015, og disse dekker kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap. Måloppnåelsen på disse resultatkravene rapporteres nedenfor. Også nasjonale mål uten tilhørende resultatkrav er oppført siden Riksantikvaren oppfatter at disse inngår som en viktig del av måloppnåelse på sentrale områder.

Kulturminner og kulturmiljø

Nasjonalt mål 2.1. Kulturminner og kulturmiljø

<http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/kulturminne-og-kulturmiljo/mal-2.1/>

Tapet av verneverdige kulturminner skal minimeres. Innen 2020 skal det foreligge oversikter over verneverdige kulturminner og kulturmiljø for hver kommune som grunnlag for å prioritere et utvalg som skal tas vare på.

Kort om måloppnåelse for nasjonalt mål

Det er kommunene som har hovedansvaret for å bestemme hva som er verneverdig i egen kommune og skaffe seg oversikt over dette. Riksantikvarens satsing «Kulturminner i kommunene» (tidligere *Kompetanse i kommunene*) tar blant annet sikte på å styrke lokal kulturminnekompetanse gjennom utarbeiding av kommunale kulturminneplaner.

Satsingen som går fram til 2017, krever god oppfølging av kommunene og fylkeskommunene da dette er prosesser som tar lang tid. Det tar erfaringsvis ett til to år å få vedtatt en kulturminneplan. Mange kommuner er ferdige eller i sluttfasen med arbeidet, men fortsatt er det store røde felt på kartet. Per 1. august 2015 har nærmere 200 kommuner fått midler fra Riksantikvaren. 70 kommuner har ferdige kulturminneplaner og 174 er i gang

med arbeidet¹². Avhengig av fremtidige budsjetter og andre nødvendige ressurser, antar vi at målet kan nåes innen 2020.

Resultatkrav
<i>Rapport på:</i>
1. Prosentvis årlig tap av verneverdige kulturminner i utvalgte områder
2. Prosentvis årlig tap av SEFRAK-registrerte bygninger i utvalgte områder
3. Størrelsen på areal med bevaringsstatus etter plan- og bygningsloven
4. Prosentvis årlig tap av kulturminner i jordbrukets kulturlandskap
5. Antall kommuner med oppdatert oversikt over verneverdige kulturminner og kulturmiljø
6. Antall kommuner som har utarbeidet kulturminneplan etter PBL
7. Antall rivetillatelser og dispensasjoner etter PBL, som berører verneverdige kulturminner
8. Antall kommuner med tilgang til kulturminnekompetanse
9. Antall verneverdige kulturminner og kulturmiljø i Askeladden
10. Antall kommuner som har opprettet byantikvarstilling

Prosentvis årlig tap av verneverdige kulturminner i utvalgte områder (det kan ikke rapporteres på indikatoren før i 2016) (resultatkrav 1)

Prosentvis årlig tap av SEFRAK (resultatkrav 2)

Samlet resultat av kontrollregistreringene i 18 undersøkte kommuner viser en tapsandel på 4 prosent både i 2. og 3. omdrev. Et lenger tidsintervall i 1. omdrev (16 prosent tap) enn i 2. og 3. omdrev gjør at resultatene ikke er sammenlignbare. Av de gjenstående bygningene er 4 prosent sterkt truet, mens 10 prosent er registrert som truet. 46 prosent av de gjenstående bygningene er endret, og endringstakten har økt. I 2. omdrev ble det registrert 9 prosent økning i andel endrete bygninger og i 3. omdrev 14 prosent økning. Når det gjelder tapsårsaker, skyldes 41 prosent av bygningstapene i 3. omdrev aktiv handling (riving, offentlig planvedtak, flytting), mens 16 prosent skyldes passivitet (forfall/opprydding, brent/naturkatastrofe, falt i ruin).

I den siste 10-årsperioden har det årlige tapet av verneverdige kulturminner vært 0,8 prosent i året i snitt.

Størrelsen på areal med bevaringsstatus etter plan- og bygningsloven (resultatkrav 3)

Størrelsen på samlet areal regulert med bevaringsstatus har økt fra 2013 til 2014. Det er en høyere svarprosent på rapporteringen i 2014, noe som kan forklare den forholdsvis store økningen (over 6500 daa)¹³.

¹² Noen av de ferdige planene er fra før prosjektet startet.

¹³ Se for øvrig:

file:///C:/Users/leimy/AppData/Local/Microsoft/Windows/Temporary%20Internet%20Files/Content.IE5/7BFS14OO/gamle_hus_sluttrapport_NIKURapport_82.pdf

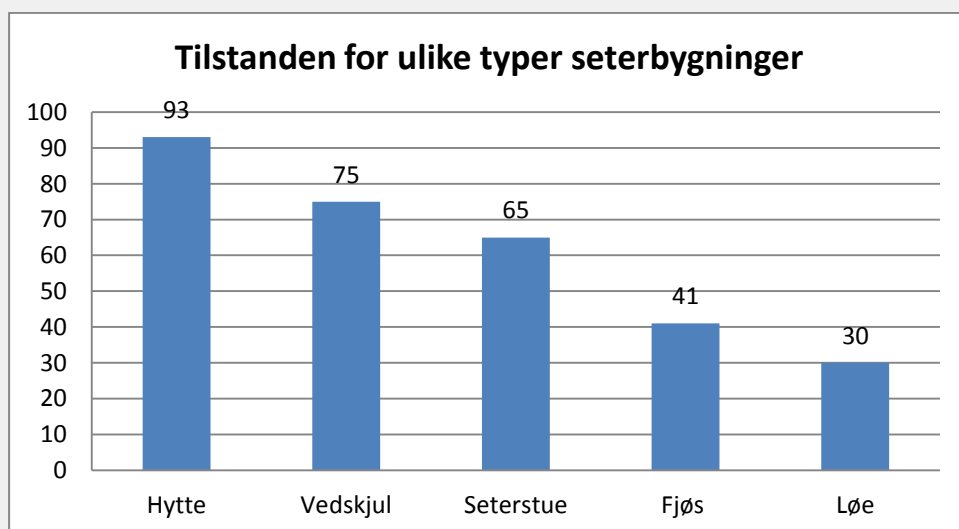
Prosentvis årlig tap av kulturminner i jordbrukets kulturlandskap (resultatkrav 4)

I følge rapport fra Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) (tidligere Skog og landskap) fra desember 2015, har overvåkingsprogrammet 3Q (*Tilstandsovervåking og resultatkontroll i jordbrukets kulturlandskap*) hatt to hovedtema på tema kulturminner i 2015:

- Flybildetolkning av flater med Askeladden og SEFRAK-lokaliteter på innmarksarealer
- Feltregistrering i seterlandskapet

Flybildetolkningen i 3Q viser små endringer i arealbruk rundt kulturminnene. Tendensen er at det blir mindre *skog* og *åker/eng/hagebruk* og mer *villeng* og *bebygd areal* tett inntil kulturminnene. Om lag 17 prosent av bygningene i jordbrukslandskapet er registrert i SEFRAK, 2 prosent av disse er i ruin. Synlighet fra flybilder viser at 15 prosent av SEFRAK-bygningene er borte, 2 prosent i løpet av siste fem år. Totalt 11 prosent av Askeladden-lokalitetene er borte, men ingen i løpet av de siste fem år. En stor andel av Askeladden-lokalitetene er imidlertid vanskelige å tolke pga. vegetasjon.

Seterregistreringen viser at en fjerdedel av bygningene er registrert i SEFRAK (1349 av 5789 bygninger). Disse er i dårligere stand enn nyere seterhus. Særlig er produksjonshus (fjøs og løer) utsatt for forfall og tap. Se figur 3 for detaljer om bygningstyper og tilstand. I overkant av en fjerdedel av seteranleggene er helt uten bruk, og sterkt utsatt for forfall og gjengroing. På en tredjedel av alle registrerte setre har gjengroingen kommet så langt at gjenåpning vil innebære nyrydding eller nydyrking. (kilde: omtalt rapport fra NIBIO).

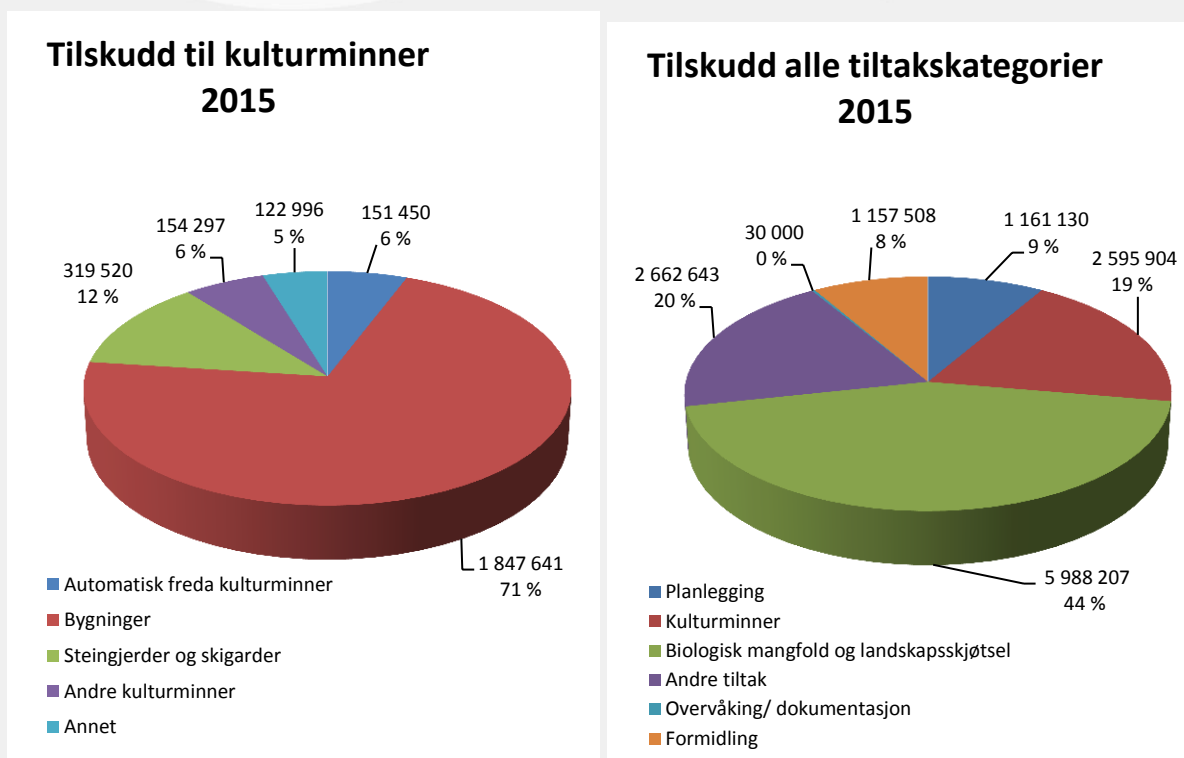

Figur 3: Andel av ulike typer seterbygninger som er i god tilstand.

I satsingen *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket* forvaltes 22 landskap med store kulturhistoriske og biologiske verdier etter særskilt avtale mellom eiere og myndigheter. Mange tiltak for istandsetting, skjøtsel og formidling er iverksatt. I flere områder arbeides det også godt for å utvikle næring. Direktoratene har i 2015 arrangert fagsamling for regionalforvaltningen og laget to nyhetsbrev til eiere, forvaltning og andre interesserte.

Forslag til felles forskrift med verdensarvsatsingen i Vestnorsk Fjordlandskap og Vegaøyen som skal trå i kraft i 2016 er sendt Landbruks- og matdepartementet (LMD) (november)¹⁴. Arbeidet med å etablere en webløsning for formidling av bilder og endringsbilder som NIBIO tar i områdene er godt i gang¹⁵.

Se figur 4 og 5 under for fordeling av felles tilskuddsmidler i satsingen:

Figur 4: Bevilget beløp i prosent og NOK, alle tilskuddskategorier, alle områder i *Utvalgte kulturlandskap* i 2015., Figur 5: Bevilget beløp i prosent og NOK, for kulturminner i *Utvalgte kulturlandskap* i 2015

¹⁴ Viser ellers til de årlige kontaktmøtene mellom KLD, LMD og direktoratene, samt årsrapporten for 2014 og tildelingen av tilskudd 2015. Årsrapport for 2015 vil foreligge i mars.

¹⁵ Bildene vil ligge på server hos Riksantikvaren.

Kommunerangering (resultatkrav 5 -8)

Riksantikvarens kommunerangering klassifiserer kommunene ut fra deres egen rapportering på kulturminnespørsmål til KOSTRA (Kommune-stat-rapportering, Statistisk sentralbyrå). I 2015 rangerte Riksantikvaren kommunenes kulturminneforvaltning for andre gang.

Toppscore er ni poeng, og ni kommuner fikk full pott. Ca. 23 prosent av kommunene har null poeng. Rangeringen ble lansert i september, etter at KOSTRA-tall for 2014 forelå og fikk stor interesse i lokalpressen. Det er gledelig at langt flere kommuner har svart på kulturminnespørsmål til KOSTRA for 2014, enn ved forrige rangering basert på tall fra 2013.

Antall kommuner med tilgang til kulturminnekompetanse (resultatkrav 8)

	Innvilgede dispensasjons-søknader i områder med bevaringsstatus i reguleringsplan	Kommuner med oversikt over verneverdige kulturminner	Kommuner som har tilgang til kulturminne-faglig kompetanse	Antall kommuner som rapporterer om kulturminneplaner ^[1]	Antall kulturminneplaner eldre enn 2005	Areal regulert til vern av kulturminner og kulturmiljø
2013	286	132	124	146	12	64 978 da
2014	169	151	135	192	20	71550* da

Tabell 3. Kommuneoversikt over kommuner og areal i 2013 (sist oppdatert (KOSTRA))

Prosjektet *Kulturminner i kommunen* (KIK) er en satsning på kompetanseheving i kommunene, og en viktig del av Kunnskapsløftet (se s. 61). Prosjektet omtales nedenfor.

Kommunene – en viktig kulturminneforvalter. Styrket kompetanse.

Kommunene er viktige for forvaltningen av kulturminnene. Viktige mål for Riksantikvaren er å styrke kommunenes egen kulturminnekompetanse og at kommunene selv skal ha oppdaterte kulturminneplaner som de selv har utarbeidet og definert innholdet i. Slik kan kommunenes rolle som kulturminneforvaltere styrkes, og kulturminner både ivaretas og brukes som en ressurs i en lokal kontekst. Gjennom delprosjektet *Kulturminner i kommunen i Kunnskapsløftet* gir direktoratet midler til kommuner samt kurs og veiledning.

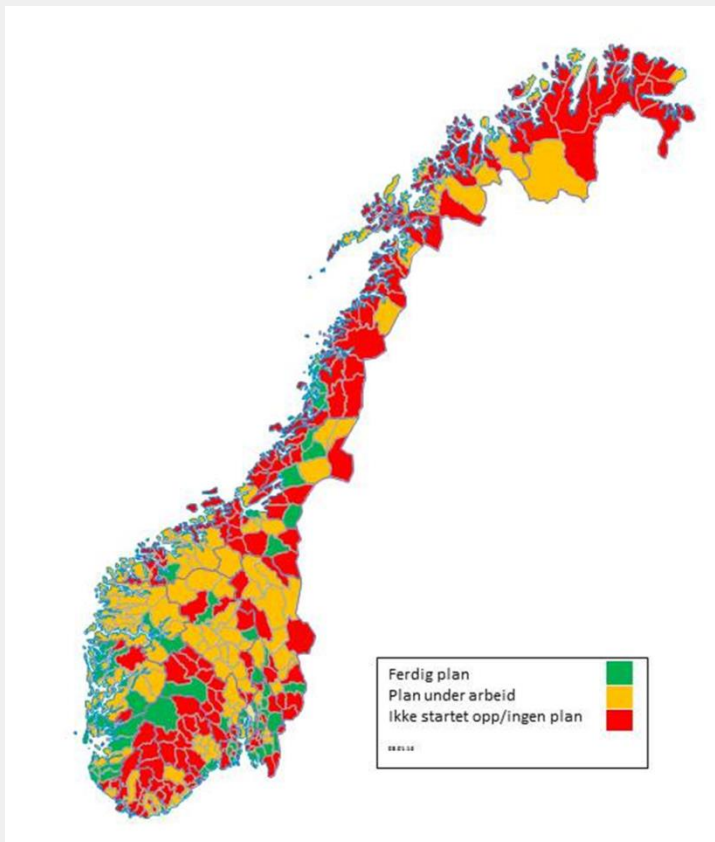
Regjeringen vedtok 12. juni «*Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging*». Det sies blant annet at: «Kommunene har hovedansvaret for å identifisere, verdsette og forvalte

[1] Spørsmål er endret i KOSTRA for rapporteringen fra 2013. Spørsmålene er presisert og man spør om kulturminner er et tema som er juridisk fastsatt i kommuneplanens arealdel, eller kommunedelplan med arealdel, og et annet spørsmål om kommunen har prioritert kulturminner i kommuneplanens samfunnsdel eller handlingsplan. Lav svarprosent og en spørsmålspresisering kan forklare nedgangen fra tidligere år.

verneverdige kulturminner i tråd med nasjonale mål. Det er en klar forventning fra staten at kommunene og fylkeskommunene: «... identifiserer viktige verdier av naturmangfold og landskap, friluftsliv, kulturminner og kulturmiljø, og ivaretar disse i regionale og kommunale planer».

Målet er at ca. 400 av kommunene skal ha vedtatte kulturminneplaner i løpet av 2020 (90 prosent). I 2015 har 52 nye kommuner fått kr 0,1 mill. hver og startet opp arbeidet, og samlet sett er nå i underkant av 200 kommuner i gang med arbeidet. I tillegg fikk Vågan kommune kr. 0,2 mill. for å lage kulturminneplan som del av arbeidet med eventuell kulturmiljøfredning av Henningsvær. Av de kommunene som har mottatt midler har 14 politisk vedtatte planer, sju av disse ble vedtatt i 2015.

Fylkeskommunene er viktige som pådrivere og kompetansesentra for kommunene. I år har ti fylkeskommuner fått kr. 0,1 mill. hver til utvikling av kompetansemodeller. Samlet sett er det nå tildelt midler til 16 av fylkeskommunene.

Prosjektet er midtveis i prosjektperioden 2011-2020. NIKU har gjennomført oppdraget for å samle og systematisere erfaringer med utarbeidelse av kommunale kulturminneplaner (12 kommuner). Resultatene er viktige innspill for å målrette strategier og tiltak, og foreta nødvendige justeringer i prosjektets andre halvdel.

Styret i Kulturminnefondet har fattet et vedtak om at «Norsk kulturminnefond vil ved handsaming av søknader frå private eigarar av verneverdige kulturminne, leggja vekt på om objektet er prioritert i kommunale kulturminneplanar.» (29. september 2015). Dette er et viktig signal for kommuner til å utarbeide og vedta kulturminneplan og derved motivere eiere og brukere til å ta vare på verneverdige kulturminner.

Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner

Organiseringen av Miljøovervåkingsprosjektet *Status for verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner* ble i 2015 endret i Riksantikvaren. Endringen hadde som mål å styrke koblingen mellom direktoratets overvåkings- og forvaltningsarbeid¹⁶. Slik kan det utnyttes mer informasjon fra miljøovervåkingen. Kulturminner i kommunene (KIK) (se s. 21) er samkjørt med dette miljøovervåkingsprosjektet.

Ved inngåelse av ny fem-års kontrakt med konsulent i 2015 ble det gjort en del endringer i prosjektet. Resultatene vil nå i større grad svare på bestillingen i nasjonalt miljømål 2.1 (s.18) om at det er tapet av verneverdige kulturminner som skal overvåkes, ikke utelukkende SEFRAK-registrerte bygninger.

Antall verneverdige kulturminner og kulturmiljø i Askeladden (resultatkrav 9)

Det finnes 4506 verneverdige kulturminner og 15 verneverdige kulturmiljøer i Askeladden (jf. Riksantikvarens definisjon av «verneverdig»¹⁷). Disse rommer ingen kulturminner med formelt vern etter kulturminneloven eller kulturminner som Riksantikvaren eller fylkeskommunen mener har verneverdi. Mesteparten av Oslos *Gul liste* faller også utenfor, da de fleste kulturminnene på den listen ikke har politiske vedtak knyttet til seg.

Antall kommuner som har opprettet byantikvarstilling (resultatkrav 10)

I 2013 inviterte Riksantikvaren 65 bykommuner i Norge til å søke om tilskudd i to år til å opprette byantikvarstilling. Riksantikvaren har gitt tilskuddsmidler over post 60 til delfinansiering av ti byantikvarstillinger som del av arbeidet med *Kunnskapsløftet*. Dette tiltaket har som formål å øke bykommunenenes kulturminnekompetanse. Av de ti nye byantikvarstillingene har ni blitt tilsatt hittil. De «nye» byantikvarene finner vi i Egersund, Fredrikstad, Frog, Kragerø/Risør, Odde, Steinkjer, Moss, Levanger og Lærdal. Flekkefjord

¹⁶ Overført fra *Avdeling for kunnskapsutvikling* til *Samfunnsavdelingen*

¹⁷ Alle kulturminner som kommunen anser som verneverdige og har vernet gjennom plan- og bygningsloven eller politisk vedtak.

kommune trakk seg og Kongsberg kommune har søkt og fått tilskudd til byantikvar¹⁸. I tillegg til tilskudd har Riksantikvaren også invitert til nettverkssamlinger for «gamle og nye» byantikvarer. Byantikvarene inviteres til Riksantikvarens årlige arrangement *Høstmøtet* (november) sammen med resten av kulturminneforvaltningen.

¹⁸ Stillingen er lyst ut av kommunen med søknadsfrist 17. januar 2016.

Relevante aktiviteter for måloppnåelse (nasjonalt mål 2.1) hos Riksantikvaren utover resultatkrav

Ytterligere om landskap

Riksantikvaren, Miljødirektoratet og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har utarbeidet landskapsveileder for bruk i vindkraftsaker, utgitt januar 2015. Riksantikvaren og Miljødirektoratet mener veilederen for landskapsanalyse i kommuneplan må revideres og forenkles, men arbeidet er foreløpig stilt i bero av KLD. Et fåtall kommuner har gjennomført landskapsanalyser så langt.

Riksantikvaren har videreført arbeidet med å identifisere landskap som har nasjonal, kulturhistorisk interesse (*KULA-prosjektet*). Målet er å bidra til god forvaltning av landskap. Arbeidet i Østfold ble avsluttet i 2015, Hordaland er under avslutning. Arbeidet videreføres i Troms.

Aktivt friluftsliv

Riksantikvaren har bidratt i arbeidet med ny melding til Stortinget om friluftsliv. Vi har vært representert i rådgivende gruppe og ressursgruppa for Friluftslivets år (FÅ) 2015.

Kulturminner er et av de prioriterte områdene, og utover foredrag og innspill til temaet har Riksantikvaren gjennomført en rekke interne aktiviteter og tiltak.

Hovedsatsingen i Friluftslivets år 2015 er Historiske vandreruter. Prosjektet startet i 2012 og er et samarbeid med Den Norske Turistforening (DNT). Hensikten er å skape økt interesse for kulturminner i friluftssammenheng og bidra til at gamle ferdselsveger blir brukt og bevart på en god måte. Seks ruter åpnes i 2015¹⁹. Ytterligere to ruter vil bli åpnet i 2016.

Digital formidling av de historiske vandrerutene bidrar til at vi når ut til nye grupper med informasjon om kulturminner (UT.no, Kulturminnesøk, Lokalhistoriewiki, Digitalt fortalt, geocacher).

Verdiskaping – kulturminner som ressurs for god samfunnsutvikling

Riksantikvaren har i 2015 gitt tilskudd til 18 lokale og regionale verdiskapingsprosjekter.

Prosjektene samfinansieres med midler fra andre sektorer, fylkeskommuner, Sametinget og private. I et gjennomsnittlig verdiskapingsprosjekt utgjør Riksantikvarens tilskudd mellom 25 og 30 prosent av samlet prosjektbudsjett. I tillegg kommer ofte andre aktiviteter og - tiltak som spiller sammen med verdiskapingsprosjektene finansiert på annen måte. Tilskudd over post 77 har således utløst omfattende spleiselag.

¹⁹ Finnskogrunden i Kongsvinger kommune, Turistvegen over Folgefonna i Kvinnherad og Odda kommuner, Ferdelsvegen over Kamperhamrane i Skjåk og Stryn kommuner, Jacobinerruta i Oslofjorden, Flyktningeruta fra Oslo til Eidskog i Hedmark og Telegrafruta i Nordland. Ytterligere to ruter vil bli åpnet i 2016.

Riksantikvaren har oppsummert effekter og læring av verdiskapingsarbeidet for 2012-14. På bakgrunn av dette arbeidet, samt nordiske og internasjonale arbeider som er publisert i 2015, vil Riksantikvaren konsentrere verdiskapingsarbeidet. Det skal også kobles sterkere til andre satsinger i kulturminnepolitikken.

En hovedutfordring (for verdiskapingsarbeidet) er å dokumentere samfunnseffektene, og både næringsmessige og samfunnsøkonomiske virkninger bør betones. Dette er både viktig for samfunnsutviklingen, det gir argumenter med større gjennomslagskraft og gjør kulturminnefeltet mer relevant i mange utviklingsammenhenger. Samtidig har vi behov for å dokumentere sammenhenger knyttet til miljømessig, sosial og kulturell utvikling. MOV-overvåking av kulturminners samfunnsvirkning vil på sikt kunne gi verdifull ny kunnskap.

Utfordringene er for en stor del felles-europeiske, og det er behov for å lære av erfaringer fra EU og andre nordiske land, jf. rapporten *Cultural Heritage Counts for Europe* og *Horizon 2020-prosessen* i EU.

Samfunnssektorenes ansvar for kulturarv

Direktoratet jobber systematisk med å etablere og videreføre samarbeid med de relevante sektorene. På mange sektorområder er samarbeidet forankret i direktørmøter med de aktuelle etatene og direktoratene. Sektorsamarbeidet bidrar til å nå flere nasjonale miljømål. Innsatsen dreier seg om hvordan sektorene:

- forvalter egne kulturminner, bl.a. gjennom landsverneplaner
- tar hensyn til kulturminner i sin virksomhet
- bruker kulturminneressursene til verdiskaping

Landbruks-, energi- og samferdselssektoren har vært prioritert i 2015, men det er også etablert godt samarbeid med fiskeri- og kystforvaltningen. Samarbeidet med kultursektoren har særlig vært knyttet opp til digital formidling og kultur- og naturreise-prosjektet.

Samarbeidet med landbruket omfatter særlig kontakt med Landbruksdirektoratet om de viktige virkemidlene *Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)* og *Regionale miljøprogram*, samt satsingene på *Utvalgte kulturlandskap* (se ovenfor) og verdensarv. Riksantikvaren deltok i sekretariatet for arbeidet med «*Helhetlig gjennomgang av miljøvirkemidler i jordbrukspolitikken*»²⁰.

²⁰ Rapport levert Landbruks- og matdirektoratet (LMD) februar 2015. Den partssammensatte arbeidsgruppa vurderte målretting og forenkling, og rapporten inneholder gjennomgang av miljømål, miljøtema og tilstand, erfaringer og effekter og beskrivelse av landbrukets sektoransvar, samt forslag til endringer på kort og lengre sikt.

Sektoravgift – kulturminneundersøkelser i vassdrag

Ordningen med sektoravgift omfatter vassdrag som ble bygd ut før 1960. I forbindelse med vedtak om reviderte eller fornyete konsesjonsvilkår, gjennomføres arkeologiske undersøkelser i flere magasin. Målet er å fremskaffe ny kunnskap. I 2015 ble viktig kunnskap om innlandsfisket i jernalder og middelalder fra undersøkelsene i Tesse i 2013 og 2014 formidlet. Undersøkelsene i Vinstravassdraget videreføres i 2015. Flere prosjekter er under planlegging med mulig oppstart i 2016²¹.

Naturforvaltning

I samarbeid med Miljødirektoratet ferdigstilte Riksantikvaren veilederen «*Kulturminner i områder vernet etter naturmangfoldloven*» høsten 2015. Formålet er bedre forvaltning av kulturminner i verneområdene og hovedmålgruppe er nasjonalpark- og verneområdeforvaltere.

Arealplanlegging - redskap for god forvaltning av kulturarv

Plan- og bygningsloven (PBL) er det viktigste verktøyet for å ta vare på mangfoldet av kulturminner, kulturmiljøer og landskap. Som planmyndighet er kommunene den største forvalteren av kulturhistoriske verdier. Riksantikvaren arbeider bredt med veiledning, rådgiving og opplæring overfor kommuner og regionalforvaltning. Riksantikvaren har også en sentral rolle i å avgi uttalelser til regulerings- og kommuneplaner i saker hvor vi har førstelinjeansvar, dette gjelder nasjonale kulturminneinteresser som ikke er delegert til fylkeskommunen. Riksantikvaren kan også reise innsigelse i saker hvor vesentlige nasjonale kulturminneinteresser blir truet og der regional kulturminneforvaltning vil akseptere planen.

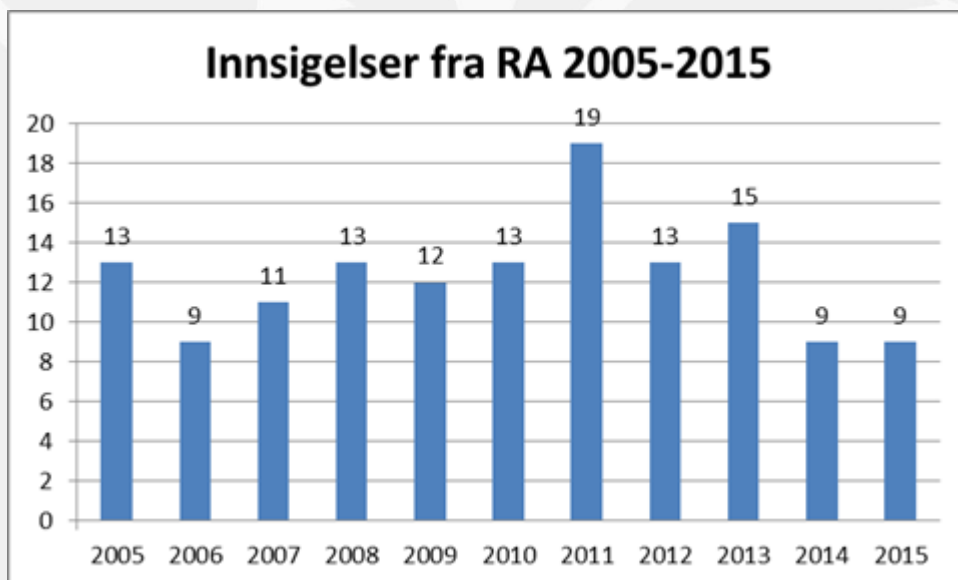
Innsigelser

Riksantikvaren har igangsatt et omfattende arbeid for å effektivisere og forenkle rutiner knyttet til innsigelser. Også i 2015 arbeidet vi for å redusere antall innsigelser gjennom arbeid for å implementere retningslinjene i H-2/14 (supplering av rundskriv T-2/13 *Retningslinjer for innsigelse i plansaker etter plan- og bygningsloven*), tydeliggjøre hva som skal forstås som vesentlige nasjonale kulturminneinteresser samt å bidra til harmonisere forståelse av vesentlige regionale kulturminneinteresser og innslagspunkt for innsigelse også i Fylkeskommunen. Det har vært gjennomført møter med 12 fylkeskommuner der dette har vært et sentralt tema.

²¹ Osensjøen, Røgden, Selbusjøen, Møstvatn, Skjerka.

En annen viktig strategi har vært at kulturminneforvaltningen med Riksantikvaren i spissen skal være tidlig og tydelig med innspill til plansaker og prioritere dialog med kommunene/utbyggere for å komme frem til omforente løsninger tidlig i planprosessen.

I 2013 ble det reist 13 innsigelser, i 2014 9 innsigelser og i 2015 er det reist 10 innsigelser. Av disse er 3 innsigelser i Oslo reist av Riksantikvaren, fordi Byantikvaren ikke har innsigelsesmyndighet. Riksantikvaren har fremmet en klage på vedtak etter plan- og bygningsloven i 2015.

Tabell 4. Oversikt over innsigelser fra Riksantikvaren – 2005 - 2015

Ytterligere tiltak og initiativ som kan øke kommunenes kulturminnekompetanse

1. Utviklingsnett

Utviklingsnett er Riksantikvarens kompetansetilbud over aktuelle temaer for kommuner og andre lokale aktører. I 2015 har direktoratet gjennomført fem samlinger²². Interessen for seminarne har vært stor, og ved å legge fire av seminarne til ulike deler av landet har en lykkes i å nå mange som ellers ikke har anledning til å delta på de mange tilbudene i Oslo.

²² Temaene for de fem seminarne har vært Motkulturenes kulturminner i Stavanger 23. april, Grav der du står inspirasjonseminar for Kulturminnedagene 2015 i Oslo 7. mai og Grønn skjøtsel og kulturminner i Selje 2. og 3. juni. Den grønne kulturarven 17. september i Værnes, og Krigens kulturminne – hva skjer i kommunen, Narvik 21. oktober.

2. Kulturhistorisk stedsanalyse - DIVE

Riksantikvaren arrangerer årlige kurs og gir midler til kulturhistorisk stedsanalyse (DIVE), og interessen er stor. Direktoratet har involvert i tre analyser i 2015 i henholdsvis Trondheim, Kristiansand og Kongsberg, sistnevnte som del av arbeidet med *Våre gater og plasser*. Det gjennomføres flere DIVE-analyser uten medvirkning fra Riksantikvaren.

Det er gjennomført fire kurs i bruken og anvendelsen av DIVE-metoden²³.

DIVE-aktivitet	Per 2015
Antall fylker	16
Antall kurs	19
Antall kommuner	135

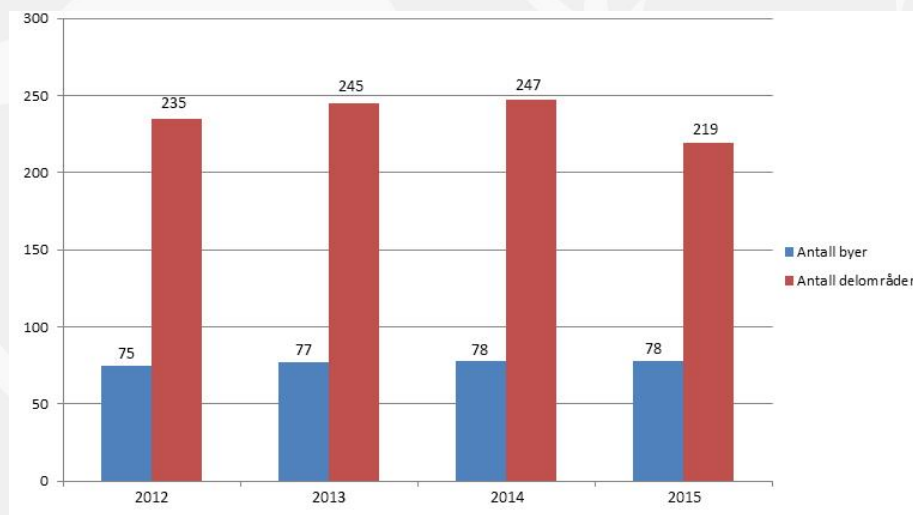
Tabell 5: Oversikt over DIVE-aktivitet 2015

3. NB!-registeret

NB!-registeret er et viktig verktøy i kommunale planprosesser for å synliggjøre kulturmiljøer med nasjonal kulturminneinteresse i byer og tettsteder. Riksantikvaren har ansvaret for dette arbeidet i samarbeid med kommuner og fylkeskommuner. En veileder i bruk av NB!-registeret er utarbeidet i 2015 og regionalforvaltningen ga innspill til denne i en høringsprosess²⁴. I forbindelse med kommunedelplanen for Oslo har NB!-områdene blitt gjennomgått, som resulterte i noen endringer. Blant annet ble noen delområder slått sammen, og antall områder i Oslo ble redusert fra 49 til 21.

²³ I Lillehammer for kommunene i Oppland, i Honningsvåg for Finnmark, i Førde for Sogn og Fjordane og i Tvedestrand for Aust-Agder og Telemark.

²⁴ Veilederen er publisert på Riksantikvarens nettsider.

Figur 6: Oversikt over antall byer og delområder som inngår i NB!-registeret

4. Næring i verneverdige byområder

Faktaarket om *Næring i verneverdige byområder -prosjektet* (november 2015) framhever noen av de erfaringene de åtte nettverksbyene gjorde i perioden 2008 – 2012. Næring i verneverdige byområder var en del av Riksantikvarens verdiskapingsarbeid, og hadde som mål å opprettholde og videreutvikle vitalt byliv og handel i historisk viktige områder i byene. Prosjektene som ble gjennomført i deltakerbyene kan være eksempler for andre.

5. Godt bymiljø og kulturminneforvaltningens bystrategi

Direktoratet er rådgiver for bruk av kulturminner og bymiljø som ressurser i by- og stedsutviklingen. Målet er å bidra til levende bymiljøer og kvalitet i omgivelsene, ikke minst når byene er i endring. Arbeidet med å øke kunnskapen og bevisstheten om byers og steders kulturhistoriske verdier er videreført i 2015, blant annet gjennom *Forum for stedsutvikling og Våre gater og plasser* (se nedenfor).

Som ledd i utviklingen av en bystrategi for kulturminneforvaltningen, arrangerte Riksantikvaren, på oppdrag fra KLD, i juni 2015 et *rundebordsmøte* på ledernivå med offentlige og private aktører om byutvikling og fortetting. Dette arbeidet videreføres nå i en bystrategi som skal foreligge i løpet av 2016.

Våre gater og plasser

Vegdirektoratet og Riksantikvaren har samarbeidet om programmet *Våre gater og plasser* for å bidra til en mer kvalitetsbevisst og miljøvennlig byutvikling med utgangspunkt i den enkelte bys historie. Tre kommuner (Kristiansund, Kirkenes og Kongsberg) deltar i programmet. I

2015 var arbeidet konsentrert om Kongsberg med konferanse og utstilling gjennomført høsten 2015.

Forum for stedsutvikling

Konferansen «Stedsutvikling i nord» for kommunene, fylkeskommunene og andre som jobber med stedsutvikling i Finnmark, Nordland og Troms ble avholdt i Tromsø 20.- 21.mai. Konferansen tok opp tema knyttet til stedsutvikling som medvirkning, miljøvennlig byutvikling og kulturminner som ressurs. Riksantikvaren og Vegdirektoratet som representanter for Forum for stedsutvikling, arrangerte konferansen i godt samarbeid med Troms fylkeskommune. I tillegg har vi veiledet flere kommuner i arbeid med stedsutvikling.

Miljøkommune.no

Riksantikvaren har samarbeidet med Miljødirektoratet om innhold og nyheter til nettstedet «miljøkommune.no» for veiledning og informasjon.

Nasjonale mål om ordinært vedlikehold innen 2020 for automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner (2.2) og fredete bygninger, anlegg og fartøy (2.4)

Nasjonalt mål 2.2 og 2.4 omhandler begge bevaringsprogrammene som har hatt en høy prioritet i Riksantikvaren i 2015²⁵. I tillegg omhandler nasjonalt mål 2.2 arbeid med å unngå tap og skade på automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner. Resultatkravene tilknyttet disse områdene omtales nedenfor.

Nasjonalt mål 2.4 Fredete bygninger, anlegg og fartøy skal ha et ordinært vedlikeholds nivå innen 2020.

<http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/kulturminne-og-kulturmiljo/mal-2.4/>

Kort om måloppnåelse for nasjonalt mål 2.4

Riksantikvaren har også i 2015 prioritert arbeidet med bevaringsprogrammene. Tilskuddene i bevaringsprogrammene er det viktigste virkemiddelet for å nå 2020-målene, i tillegg til kompetansebygging og rådgiving. Selv om alle programmene melder om god framgang og foreløpig fine resultat i 2015, ser vi at man med to unntak ikke kommer til å nå ordinært vedlikeholds nivå for alle programmene i løpet av 2020. Dette underbygges av en behovsanalyse som forelå høsten 2015 (bestilt hos konsulent). Det fremste unntaket er

²⁵ Verdensarv og ruin avviker litt fra kategoriseringen i nasjonalt mål 6.4 og 6.5. Verdensarv som kulturmiljø, som gjelder bevaring og vedlikehold, og ruiner som en sammenblanding av ruiner og anlegg. Vi har likevel valgt å sortere dem innunder disse målene, da dette oppfattes som mest hensiktsmessig.

stavkirkeprogrammet, der alle kirkene skal være ferdig konserverert i løpet av 2015, men også situasjonen for brannsikringsprogrammet er tilfredsstillende. Dette er bakgrunnen for at det i 2015 er igangsatt et arbeid med å realitetsorientere bevaringsprogrammene med utgangspunkt i nåværende budsjetter. I dialog med KLD vil dette arbeidet fullføres i 2016, og vil måtte få følger for utformingen av de relevante nasjonale målene.

Beskrivelse av oppnådde resultater for nasjonalt mål

Resultatkrav
<i>Rapport på:</i>
27. Antall fredete bygninger med registrert tilstandsgrad, og prosentvis fordeling mellom tilstandsgradene TG1-TG3.
28. Antall fredete bygninger og anlegg i privat eie som har fått offentlige tilskudd i 2014, summen på tilskuddene og den fylkesvise fordeling
29. For tekniske og industrielle kulturminner skal det rapporteres på hvert enkelt anlegg og skilles mellom tilskudd til forvaltning, drift og vedlikehold (FDV) og istandsetting (det kan ikke rapporteres på indikatoren før i 2016, jf. oppdrag 36).
30. Antall vernede fartøy totalt (fredete fartøy og fartøy med status som vernet skip), antall som har mottatt tilskudd og antall som er ferdig istandsatt med fylkesvis fordeling.
31. Antall stavkirker som har fått tilskudd til brannsikring og antall anlegg som er forsvarlig brannsikret.
32. Antall tette trehusmiljø som har mottatt tilskudd til brannsikring, størrelsen/summen på tilskuddene, antall tette trehusmiljø som har forsvarlig brannsikring.

1. Bevaringsprogrammene

Arbeidet med bevaringsprogrammene har hatt høy prioritet også i 2015 på flere måter. Direktoratet har videreført arbeidet fra 2014 med å stramme inn behandlingen under tilskuddsporteføljen, måloppnåelse og rapporteringsplikt.

Oppfølging av de 10 bevaringsprogrammene

For programmet *Fredete hus i privat eie* (FRIP) er alle tilskudd (ca. kr 100 mill.) fordelt til fylkeskommunene og Sametinget. Fordeling og prioritering er gjort regionalt. Fylkeskommunenes rapportering på tildeling og bruk av tilskuddsmidlene for 2015 varierer en del. Dette gir en usikkerhet i grunnlaget for Riksantikvarens vurderinger og videre rapportering. Fylkeskommunene med de største andelene fredete bygg i privat eie har god framdrift i bruk av tildelte midler og rapporterer godt. Samtidig er det grunn til å tro at det samlet sett er underrapportert om igangsatte og ferdigstilte istandsettingsarbeider når en sammenlikner tildeling av midler med rapporterte arbeider og tilstandsregistreringer. Det kan se ut til at ulike rapporteringer for en del er blitt en salderingspost der det er anstrengt

ressurssituasjon i enkelte fylkeskommuner. Riksantikvarens respons på dette er dels at vi vil nedjustere eller øremerke tilskuddsmidlene for 2016 til de fylkeskommuner som rapporterte for dårlig i 2015, og dels at vi vil følge opp fylkeskommunene tettere for å bedre deres rapportering. Riksantikvaren vil gjennomføre dialogmøter med de fleste fylkeskommuner i 2016, og det er også planlagt og avtalt tilsyn i enkelte fylkeskommuner.

Resultatene for bevaringsprogrammene ruiner, bergkunst (BERG) og arkeologiske kulturminner (BARK) vurderes som god, selv om progresjonen ikke er god nok for å nå 2020-målene. Istandsettingen av stavkirkene i regi av Stavkirkeprogrammet ble avsluttet i 2015, med unntak av Haltdalen stavkirke, der det gjenstår mindre arbeider. Også konserveringen av kirkekunsten er avsluttet. Det har vært arbeidet med vedlikeholdsplaner og sluttrapporter i 2015, og dette skal fullføres 2016. På grunn av klimaendringene, med større fare for ekstremvær, er det gjennomført risikovurderinger ved halvparten av stavkirkene. I forbindelse med avslutningen av programmet planlegges det en konferanse (juni 2016), og arbeidet med en bokutgivelse er godt i gang. Måloppnåelsen vurderes som god. Det bør imidlertid beregnes ett år med etterarbeid, ferdigbefaringer og dokumentasjon, slik at Stavkirkeprogrammet i løpet av 2016 vil gå over til å bli vedlikeholdsprogram.

Brannsikringen av stavkirkene holdes på et høyt nivå, og sikringssystemene kontrolleres og vedlikeholdes regelmessig. Kontroll av sprinkleranlegg i en av stavkirkene i 2015 har avdekket et alvorlig avvik som nå er rettet. Risiko for tilsvarende problem i 15 andre stavkirker medfører avklaring og eventuell retting av disse i 2016.

Riksantikvaren gir tilskudd til kommunene i deres arbeid med å brannsikre tette trehusmiljøer. Det ble utbetalt kr 7,4 mill. til tekniske tiltak i 2015 og fordelt kr 12 mill. til brannsikring av tette trehusmiljøer i 2015. En forutsetning for tildeling av midler er at kommunene har utarbeidet brannsikringsplaner²⁶.

For fartøy er det igangsatt et større arbeid hvor fartøy med formell status som vernet skip og fartøy som er fredet gjennomgås med tanke på eierskap, verneverdi og teknisk tilstand. Arbeidet skal resultere i registrering av fartøy i Askeladden, og bedre kjennskap til representativitet på fartøylista. Indikatorene som er utarbeidet for programmet vil bli tatt i bruk fra 2016, og vil da kunne si noe om måloppnåelsen.

²⁶ 47 prosent av kommunene med tette trehusmiljøer har utarbeidet en brannsikringsplan (DSB-spørreundersøkelse).

Bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminner har gjennomgått samtlige 15 anlegg på programmet med tanke på omfang og måloppnåelse. Forslag til omfang er sendt departementet. Et omforent omfang er viktig for å si noe sikkert om måloppnåelse.

For samiske kulturminner er vurdering av måloppnåelse avhengig av at registreringsprosjektet innenfor *Kunnskapsløftet* fullføres, slik at oversikten over hvor mange automatisk fredede bygninger som inngår i programmet blir total. Innfrielse av målet om at alle bygningene skal ha ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020 er ressurskrevende.

I 2015 er fremdriften i bevaringsprogrammet *Ruiner* målt i utført murarbeid (løpemeter) god. De fleste ruinanleggene har imidlertid langt mer omfattende konserveringsbehov enn først antatt.

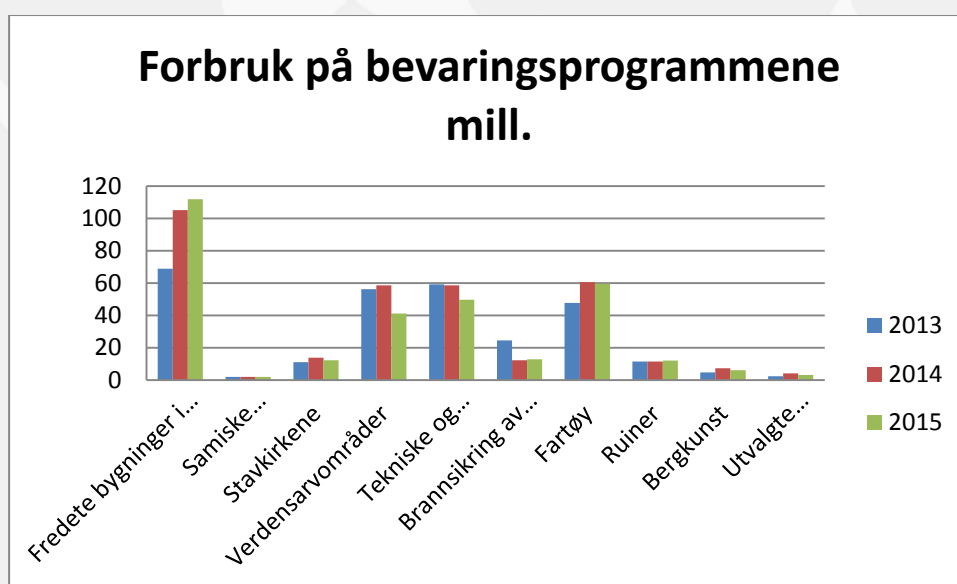
Manglende indikatorer for verdensarv gjør det vanskelig å si noe sikkert om måloppnåelse på bevaringsprogrammet *Verdensarv*.

Figur 7 og tabell 6 viser forbruk på bevaringsprogrammene de tre siste årene, og tabell 6 viser tilskuddsfordelingen på verdensprogrammene i 2014 og 2015.

BEVARINGSPROGRAM	2013	2014	2015
Fredete bygninger i privat eie	69,0	105,2	111,8
Samiske kulturminner	2,0	2,0	2,0
Stavkirkene	11,1	13,9	12,3
Verdensarvområder	56,2	58,6	41,2
Tekniske og industrielle kulturminner	59,3	58,6	50,4
Brannsikring av tette trehusmiljøer og stavkirker	24,5	12,4	13,0
Fartøy	47,8	60,7	62,2
Ruiner	11,5	12,1	12,1

Bergkunst	4,9	7,4	6,2 (7)
Utvalgte arkeologiske kulturminner	2,5	4,2	3,2

Tabell 6: Oversikt over forbruk – bevaringsprogrammene. Mill. kr.

Figur 7: Oversikt over forbruk – bevaringsprogrammene. Mill. kr.

Tilskuddsfordeling til verdensarvområdene

Verdensarvområdene	Tilskudd over post 79 i 2015, Mill.kr	Oppdrag over post 22 i 2015, Mill. kr	Merknader
Bryggen i Bergen	12,5	0,9	
Rørros bergstad og Circumferensen ²⁷	11,3	1,3	Uthusprosjektet, Statens eiendom etter Rørros kobberverk, Statens

²⁷ Arbeidet med å forberede at Statsbygg overtar forvaltningsansvaret for eiendommen etter Rørros kobberverk har pågått i hele 2015 i samarbeid mellom Statsbygg, KLD, Rørros museet og Riksantikvaren. Det ble i 2015 satt som mål at forvaltningsansvaret skal overføres 1.1.2017.

			bygninger
Bergkunsten i Alta	3,5	1,1	Forvaltningsplan, bergkunstarkiv, formidling, sikring og skjøtsel
Vegaøyen	2,0		
Telemark, Rjukanbanen	4,2		Rjukanbanen – jernbaneferger
Vestnorsk fjordlandskap	3,0		Istandsetting bygninger
Urnes stavkirke, omgivelser	0,3		Forvaltningsplan buffersone
Struves meridianbue	0,4		Forvaltningsplan
Nordisk verdensarvkonferanse	0,5		Nordisk verdensarvkonferanse Bergen
Verdensarvsforum	0,2		Norsk verdensarvforum Gardermoen

Tabell 7: Fordeling av tilskuddsmidler til verdensarvområdene

Relevante bevaringsprogramms enkelte bidrag til å innfri resultatkravene tilknyttet de nasjonale målene?²⁸

Kort omtale av status på måloppnåelse på de 10 områdene som enkeltprogrammer.

Bevaringsprogram for fredede bygninger i privat eie (FRIP)

Mål

Hovedoppgaven for programmet er å sette i stand fredede bygninger i privat eie (FRIP) til ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020. I 2015 var FRIP det bevaringsprogrammet det ble brukt mest på (111,8 mill.).

²⁸ En egen rapport om bevaringsprogrammene leveres KLD innen fristen 1. april.

Antall fredete bygninger med registrert tilstandsgrad, og prosentvis fordeling mellom tilstandsgradene TG1-TG3 (resultatkrav 27)

Status per januar 2016 i figur 8 viser fordeling av tilstandsgrad på bygninger i FRIP.

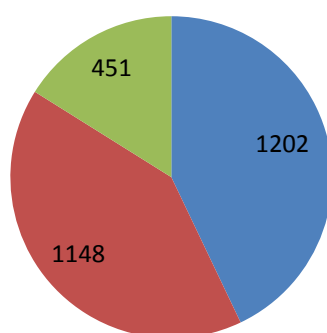

Figur 8: Prosentvis oversikt over tilstandsgrader for fredede bygninger i privat eie.

I 2015 var det 16 prosent av 2801 bygninger med behov for store utbedringer (tilstandsgrad 3). Siden 2014 har antall fredede bygninger med forbedret tilstandsgrad blitt færre sammenlignet med perioden 2012 – 2014. Bedringen i tilstandsgrad har flatet ut sammenliknet med 2014, det er også en svak økning i bygg med fallende tilstandsgrad. Her er det mulige feilkilder ved at fylkeskommunenenes rapporter varierer. Mange bygninger kan enten være registrert med samme tilstandsgrad i 2015 som i 2014, eller ikke være oppdatert fra 2014. Dette har å gjøre med hvorvidt en bygning er ferdigstilt eller i prosess. Antallet bygg med kjent tilstandsgrad har økt betydelig.

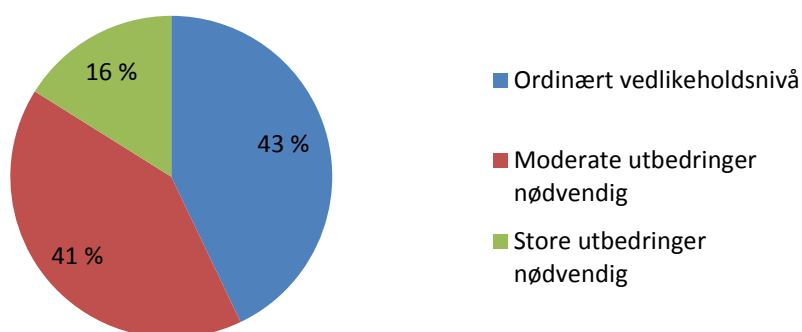
Om lag 540 bygg (16 prosent av bygningsmassen) i FRIP har ukjent eller manglende tilstandsregistrering. Dersom den reelle tilstandsgraden for disse er lik fordelingen mellom dem med kjent tilstand er antallet med tilstandsgrad 2 (TG 2) og tilstandsgrad 3 (TG 3) om lag 1850 (knappt 60 prosent).

Tilstandsgrad 2015. Fredede bygninger i privat eie. Antall.

Figur 9: Oversikt over fordeling av tilstandsgrad på fredede bygninger i privat eie. Antall.

Tilstandsgrad 2015. Fredede bygninger i privat eie. Prosent.

Figur 10: Oversikt over fordeling av tilstandsgrad på fredede bygninger i privat eie. Prosent.

Krav til oppdatering av tilstand i Askeladden ved tildeling av midler fra Riksantikvaren har gitt effekt, men rapporteringen varierer fylkeskommunene mellom, og for enkelte er det fortsatt et betydelig etterslep.

Måloppnåelse

Tall for forbedret hovedtilstandsgrad for perioden 2010 til 2015 viser at en stadig økende forbedret tilstandsgrad registrert i fylkene flatet ut i 2015.

Endring Tilstandsgrad	2014	2015
1. Bedre	127	78
2. Uendret	2451	2562
3. Dårligere	33	50
4. Første registrering	55	43
5. Fjorårets registrering ugyldig	56	89
6. Årets registrering ugyldig	581	524
7. Årets registrering mangler	44	1
Totalsum	3347	3347

Tabell 8. Oversikt over endring i tilstandsgrad fra 2014 til 2015. Antall.

Sammen med en svak økning i bygg med fallende tilstandsgrad (jf. tabell 7) kan dette tyde på at indikasjonen fra i fjor på en positiv måloppnåelse har stoppet noe opp. Samtidig blir fylkene oppfordret til å følge opp sine istandsettingsprosjekter, slik at oppgradering/oppdatering av tilstandsgrad følges opp jevnlig.

Antall fredete bygninger og anlegg i privat eie som har fått offentlige tilskudd i 2015, summen på tilskuddene og den fylkesvise fordelingen (resultatkraft 28)

Status

Riksantikvaren har fordelt 111,8 mill. kr. til FRIP over post 71 gjennom fylkeskommunene i 2015. En del av denne summen utgjøres av midler overført tidligere år. Samlet var søknadsbeløpet fra fylkeskommunene på 219,3 mill. I alt har 484 bygninger i bevaringsprogrammet fått tildelt tilskudd.

FRIP post 71 2015	Antall søknader	Søknads-sum	Tildeling	Antall bygninger tildelt	Fordeling i prosent
Akershus	16	6,7	4,1	15	3,7
Aust-Agder	9	3,6	1,0	8	0,9
Buskerud	25	7,4	1,4	8	1,3
Byantikvaren i Oslo	16	4,9	2,6	15	2,3
Finnmark	45	11,1	4,9	15	4,4

Hedmark	17	6,7	4,1	16	3,7
Hordaland	64	53,4	19,5	45	17,4
Møre og Romsdal	16	12,5	5,0	9	4,4
Nordland	43	8,0	5,6	43	5,0
Nord-Trøndelag	33	8,3	4,3	30	3,8
Oppland	98	23,9	18,4	84	16,5
Rogaland	59	13,2	3,8	27	3,4
Sogn og Fjordane	29	12,9	5,5	29	5,0
Sør-Trøndelag	39	12,2	7,4	35	6,6
Telemark	53	10,9	12,0	46	10,8
Troms	9	0,4	3,2	8	2,9
Vest-Agder	17	0,4	3,2	17	2,9
Vestfold	27	6,5	3,1	22	2,8
Østfold	18	9,6	2,6	12	2,3
Totalsum	633	219,3	111,8	484	100

Tabell 9: Antall søknader fra og tilsagn om tilskudd til fylkeskommuner for fredede bygninger 2015. Mill. kr.

Hordaland, Oppland og Telemark ble tildelt størsteparten av tilskuddene, henholdsvis 17, 16 og 11 prosent.

I fordelingen av tilskudd til fylkeskommunene, er det bl.a. lagt vekt på antall fredete bygg, utførte tilstandsregistreringer og rapportering i Askeladden. Det er utbetalt i alt kr 55 mill. av tildelte midler. Differansen mellom tildelte og utbetalte midler skyldes trolig tidsforløp mellom tildeling og oppstart av istandsettingsarbeid. Dette er igjen avhengig av tilgang på kvalifiserte håndverkere, kapasitet til oppfølging og rådgivning fra fylkeskommunene, samt den enkelte eiers kapasitet og mulighet til å følge opp. Den nye tilskuddsmodulen i Askeladden gjør det mulig å følge bl.a. rapportering av tildelinger på en annen måte enn tidligere, som oppfølging av tildelte og utbetalte tilskuddsmidler.

Bevaringsprogram for fartøy

Antall vernede fartøy totalt (fredete fartøy og fartøy med status som vernet skip), antall som har mottatt tilskudd og antall som er ferdig istandsatt med fylkesvis fordeling (resultatkrav 30)

Mål

Bevaringsprogrammet for fartøy har som mål at et representativt utvalg bevaringsverdige²⁹ fartøy skal ha et normalt vedlikeholdsnivå innen 2020, noe som ikke må forveksles med slutført. Et fartøy som anses som ferdig istandsatt vil ha en situasjon av «normalt vedlikehold» i om lag tre til syv år. Dette understrekes i Prop 1S (2012-2013).

Status

For fartøyvernet er den frivillige innsatsen (om lag 10 000) avgjørende, og verdien på dette estimeres til å være det dobbelte av Riksantikvarens tilskudd. Riksantikvaren har utover økonomisk tilskudd (post 74) igangsatt motivasjonstiltak for de frivillige, herunder kurs i fartøyvern og aktiv deltakelse i arbeidet med ny forskrift for vernede skip. Iht. fartøyvernplanen er ansvarsområdet til Riksantikvaren utvidet til også et stort antall små, åpne båter. Flere store og kostnadskrevenne prosjekter, samt økt etterslep på vedlikehold og istandsetting krever ressurser. Nye pålegg om sikkerhet vanskeliggjør istandsetting og bruk av vernede fartøy.

Måloppnåelse

I 2015 ble det utarbeidet indikatorer (for måloppnåelse) for bevaringsprogrammet. Disse skal gjøre det enklere å si noe sikkert om måloppnåelse på programmet. Indikatorene vil bli tatt i bruk fra 2016. Tilskudd over post 74 bidrar til at flere fartøy oppnår normalt vedlikeholdsnivå, sikrer sertifikater og slik muliggjør vern gjennom bruk.

I 2015 hadde vi ikke ressurser til å hente inn informasjon om tilstanden til alle fartøyene i programmet basert på forslag til indikatorer for fartøy som inngår i bevaringsprogrammet, og det blir derfor ikke rapportert på antallet som er ferdig istandsatt.

For i overkant av 80 fartøy ble det utbetalt 62,2 mill. i tilskudd (utbetalt), mens 2,9 mill. ikke ble utbetalt.

Bevaringsprogram for samiske kulturminner³⁰

Mål

Automatisk fredete samiske bygninger og deres tilstand skal være kartlagt, og det skal foreligge en plan for sikring, vedlikehold og istandsetting innen 2017. I likhet med fredete bygninger i privat eie, skal også disse være satt i stand til ordinært vedlikeholdsnivå innen 2020.

Status

Registrering av automatisk fredete samiske bygninger

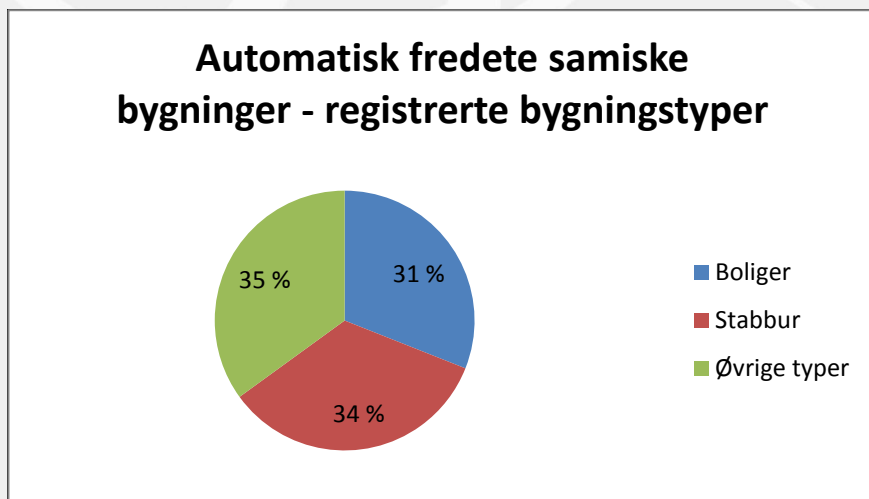
²⁹ Jf. mail fra MD av 15. juni 2012 der de bekrefter at dette ikke utelukkende gjelder fredete fartøy, men også de med formell status som vernet skip.

³⁰ Bevaringsprogrammet må ses i sammenheng med registreringsprosjektet (2012 – 2017) (jf. Kunnskapsløftet (se 3.2)

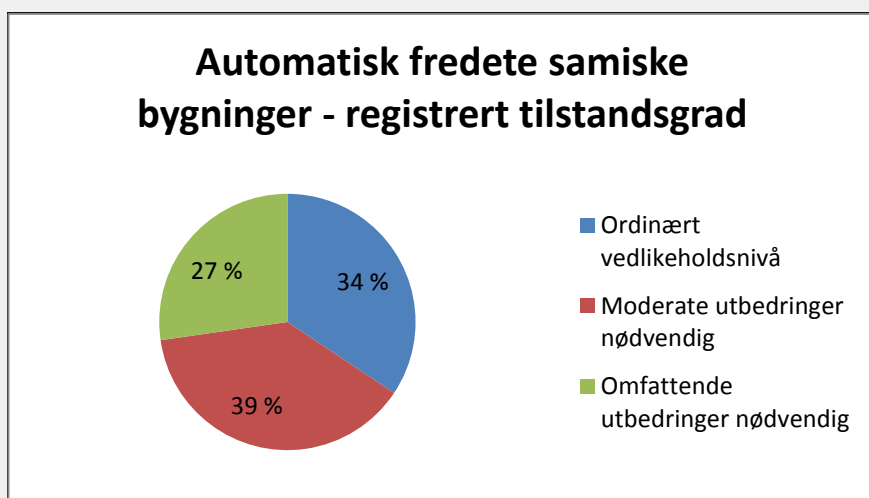
Selve registreringen av de samiske bygningene er et delprosjekt under *Kunnskapsløftet*, men siden denne kartleggingen inngår som en del av målet for bevaringsprogrammet, omtales den her.

I 2015 har Sametinget befart 199 bygninger i fire kommuner: Evenes i Nordland, Storfjord og Kåfjord i Troms, og Nesseby i Finnmark. Hittil i prosjektet (2012-15) er det registrert ca. 800 samiske bygninger.

De påfølgende figurer (11, 12 og 13) viser henholdsvis fordelingen av bygningstyper, tilstandsgrad og verneverdi der parametrene er angitt.

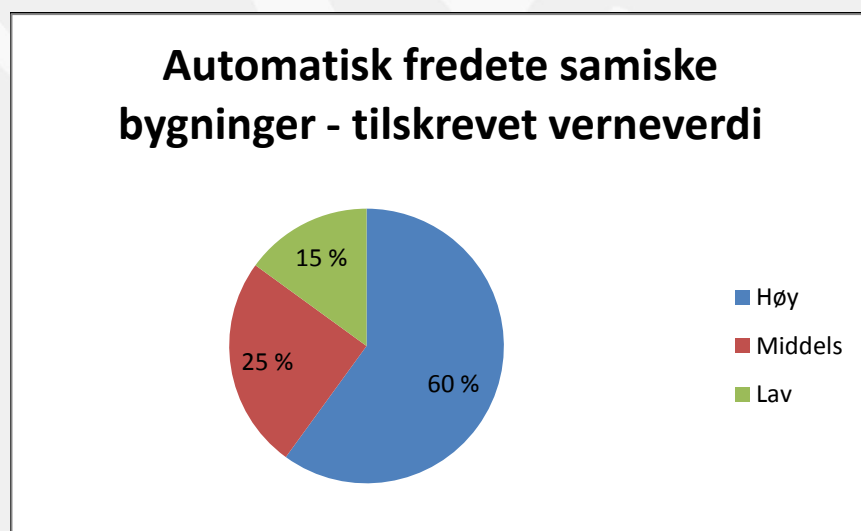

Figur 11: Prosentvis oversikt over bygningstyper blant samiske bygninger registrert i perioden 2012-2015

Figur 12: Prosentvis oversikt over tilstandsgrad for samiske bygninger registrert i perioden 2012-2015

Av de 199 registrerte bygningene i 2015 fikk 27 prosent tilstandsgrad 1 (ordinært vedlikeholdsnivå (TG1)), 48 prosent fikk tilstandsgrad 2 (moderate utbedringer nødvendig)(TG2)) og 25 prosent fikk tilstandsgrad 3 (omfattende utbedringer nødvendig (TG3)). Dette er ganske likt fordelingen i foregående år. Samlet for perioden 2012-15 har 34 prosent fått TG1, 38 prosent TG2 og 27 prosent TG3.

Figur 13: Prosentvis oversikt over tildelt verneverdi for samiske bygninger registrert i perioden 2013-2015

Status for bevaringsprogrammet for samiske bygninger

I perioden 2012-15 er det registrert ca. 800 bygninger samiske bygninger (ca. 200 per år). Når prosjektet avsluttes i 2017 tyder alt på at det samlede antallet vil være ca. 1200.

Ved utgangen av 2015 var 258 bygninger registrert i Askeladden som automatisk fredete samiske bygninger. Differansen i forhold til faktisk antall registrerte bygninger (ca. 800) skyldes flere forhold:

- Sametinget har et etterslep i forhold til å informere eierne om at bygningene er å anse som automatisk fredet.
- Eierne gis anledning til å klage på denne statusen, og man må derfor vente til klagefristen er utløpt før bygningene registreres som automatisk fredet i Askeladden.
- Noen bygninger er fremdeles ikke 100 år eller mer (bygninger fram til 1925 registreres).
- Ytterligere noen bygninger avskrives som samiske under selve registreringen.
- Noen bygninger viser seg å være forsvunnet.

Tilskudd til samiske bygninger 2012-2015

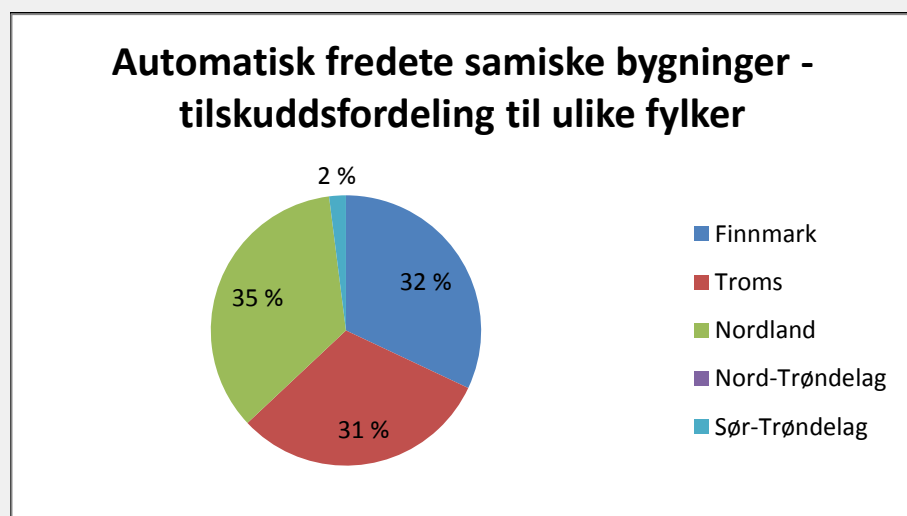
Siden 2012 har kr 2 mill. per år fra *Post 71* vært øremerket sikring og istandsetting av samiske bygninger. Det er dette som utgjør det økonomiske grunnlaget for bevaringsprogrammet. Beløpet utbetales fra Riksantikvaren til Sametinget som fordeler midlene videre. I 2015 tok Sametinget i bruk *Tilskuddsmodulen*. Dette vil på sikt gi god oversikt etter hvert som tildelingene blir ajourført her. Tabell 10 viser hvor mange tilsagn som er gitt hvert år, og hvilke fylker som har fått dem.

Fylke	2012	2013	2014	2015	Antall tilsagn
Finnmark	6	5	4	3	18
Troms	4	4	7	3	18
Nordland	7	3	2	5	17
Nord-Trøndelag		1			1
Sør-Trøndelag		1			1
	17	14	13	11	55

Tabell 10. Antall tilsagn om tilskudd til samiske bygninger 2012-2015

Tabellen viser at det til sammen er gitt 55 tilsagn fra Sametinget om tilskudd til samiske bygninger i perioden 2012-2015. Flere bygninger har imidlertid fått tilsagn 2-3 ganger til ulike stadier i restaureringsprosessen, slik at det dreier seg om 41 bygninger.

Gjennomsnittlig tilsagn til hver bygning er så langt kr 199.000,-, men siden tilskuddene bare har vært tilgjengelige i 4 år, er bare få om noen av objektene ferdig restaurert. Videre preges listene foreløpig av mindre tilskudd til utarbeiding av planer for restaureringsarbeidet.

Figur 14: Prosentvis fordeling av tilskuddsmidler fra Sametinget til de ulike fylker i perioden 2012-2015

Måloppnåelse samiske bygninger

En fullstendig oversikt over hvor mange automatisk fredete samiske bygninger som inngår i Bevaringsprogrammet vil ikke foreligge før registreringsprosjektet for samiske bygninger (under Kunnskapsløftet) er fullført. Anslaget nå ligger på ca. 1200 bygninger. Av disse er det 41 som har fått tilskudd de siste 4 årene.

Bevaringsprogram for tekniske og industrielle kulturminner

Mål

Bevaringsprogrammet for tekniske og industrielle kulturminner har som mål at et representativt utvalg av kulturminner skal ha et normalt vedlikeholds nivå innen 2015, 2017 eller 3-5 år etter innskrivningstidspunktet i bevaringsprogrammet. Representativiteten skal ivareta/være tilknyttet Norges viktigste næringsveier, og som har hatt en vesentlig betydning for at den regionale næringslivshistorien tas vare på. Normal vedlikeholds nivå må ikke forveksles- eller likestilles med slutført. Kulturminner som har oppnådd status normalt vedlikeholds nivå vil likevel kunne ha behov for tilskudd til istandsettningstiltak for å dekke eventuelle skader. Dette understrekes i Prop. 1. S. 2012-2013 (s. 89).

I 2015 ble det utbetalt kr 31,5 mill. (FDV), og kr 18,3 mill. i tilskudd til istandsetting (totalt kr 50,4 mill.). Tilskudd til istandsetting av anlegg som ikke sorterer innunder bevaringsprogrammet er kr. 2,7 mill. kr.

Måloppnåelse

Økonomisk tilskudd over post 72 for 2015 har gitt god fremdrift mot måloppnåelse om normalt vedlikeholds nivå. Flere anlegg har slutført store prosjekter. En større gjennomgang av samtlige 15 anlegg i programmet, med tanke på omfang i bevaringsprogrammet, resulterte i 2015 i et forslag som ble oversendt departementet. Et omforent omfang er viktig for å si noe sikkert om måloppnåelsen innenfor programmet.

Bevaringsprogram for brannsikring

Mål

Bevaringsprogrammet har som mål å styrke brannsikringen av rundt 180 tette trehusmiljøer med gammel verneverdig trehusbebyggelse. Samtidig skal brannsikringen av stavkirkene opprettholdes på et høyt nivå.

Status

Det ble fordelt kr 12 mill. til brannsikring av tette trehusmiljøer i 2015. En forutsetning for tildeling av midler i 2015 var at det allerede er utarbeidet en brannsikringsplan. Midlene skal gå til samme type sikringstiltak som nevnt over.

Brannsikring er nødvendig for å unngå tap av uerstattelige kulturminneverdier. I budsjettet for 2015 prioriteres derfor brannsikring av stavkirker og tette trehusmiljø (en spesiell prioritering i tildelingsbrevet for 2015).

Riksantikvaren har overordnet ansvar for brannsikkerheten i landets stavkirker. Sikkerheten holdes på et generelt høyt nivå ved årlig service av teknisk anlegg i alle de 28 stavkirkene, månedlig kontakt mellom rådgiver og kirkeeiere og 24 timers vakttelefonitjeneste. Riksantikvaren gir videre tilskudd til oppgradering av tekniske sikringsanlegg.

16 av 28 stavkirker har fått tilskudd og gjennomført større tiltak i 2015, samt årlig tilskudd til drift av Fortidsminneforeningens kirker (se tabell 11)

	Antall stavkirker
Oppgradering brann- og innbruddsalarm	5
Utvidelse/ombygging slokkeanlegg	2
Bytte sprinkelventil	5
Nytt lynvernanlegg	1
Oppgradering av eksisterende lynvernanlegg	4
Storkontroll på av lavtrykkanlegg	2
Storkontroll av sprinkelanlegg	1
Passiv sikring	1

Tabell 11. Oversikt over brannsikringstiltak i 2015

I følge en spørreundersøkelse som ble gjennomført av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) i 2014 hadde kun 47 prosent av områdene med tette trehusmiljøer utarbeidet en brannsikringsplan. Når det gjaldt gjennomførte brannsikringstiltak hadde

- 12 prosent av områdene full deteksjon
- 26 prosent av områdene deteksjon av enkeltbygg
- 14 prosent av områdene slokkeposter
- I tillegg hadde anslagsvis en fjerdedel av områdene slokkeanlegg i enkeltbygninger som kan karakteriseres som risikoobjekter

Midlene som ble fordelt i 2014 og utbetalt i 2015 (kr. 7 395 946) har gått til:

- Innvendig branndeteksjon i 8 områder
- Utvendig branndeteksjon (varmekameraer) i 6 områder
- Innvendige sløkkeanlegg i 3 områder
- Utvendige sløkkeposter i 1 område
- Pumpestasjon i 1 område
- Fasadesprinkler i 1 område

Måloppnåelse

Flere sikkerhetstiltak bidrar til at sikkerhetsnivået holdes på et høyt nivå. Grunnplanen ble revidert i 2015, og sikkerhetsnivået er satt høyere enn tidligere. Organisatoriske/tekniske tiltak gjenstår før vi kan sette sikkerhetsnivået i kategori *tilfredsstillende*. Med det høye ambisjonsnivået for sikkerheten ved landets stavkirker som utgangspunkt anses sikkerheten for 71 prosent som alvorlig, for 25 prosent er det avvik, mens for 4 prosent (en stavkirke) vurderes sikkerhetstilstanden som kritisk³¹.

Bevaringsprogrammet for bergkunst (BERG)

Målet for programmet er at et representativt utvalg bergkunstlokaliteter skal sikres, og et utvalg av disse gjøres tilgjengelig for publikum innen 2020.

Status

I 2015 har det pågått dokumentasjon, skjøtsel og sikring av bergkunstlokaliteter over hele landet i regi av BERG. Det er iverksatt tiltak innen skjøtsel og tilrettelegging på 91 bergkunstlokaliteter, se tabell 12.

Automatisk fredete kulturminner der det er utført utbedrende tiltak og/eller tilrettelegging					
Tiltak i BERG	2012	2013	2014	2015	Kommentar
Lokaliteter i Askeladden der tiltak ble igangsatt	73	101	124	91	Fordelt på året tilsagn ble gitt (oppstartsår)

Tabell 12. Igangsatte tiltak innen skjøtsel og tilrettelegging av bergkunst i BERG 2012 - 2015

Tilstandsgrad	2013	2014	2015	Kommentar
---------------	------	------	------	-----------

³¹ Etter storkontroll på et sprinkleranlegg i 2015 ble det avdekket store feil/mangler. Kirker som har hatt feilutløsninger tidligere, er flyttet til kategori *alvorlig*.

Lokaliteter i Askeladden med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholdsnivå	96	147	155	Status totalt
Lokaliteter i Askeladden tilrettelagt for publikum med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholdsnivå	22	47	68	Status totalt

Tabell 13. Status tilstandsgrad bergkunst 2013 - 2015 (tilstandsgrad 0 (ingen umiddelbare behov) og tilstandsgrad 1 (ordinær skjøtsel/vedlikehold)).

Gjennom programmet er det så langt registrert 155 lokaliteter i Askeladden med et ordinært vedlikeholdsnivå, jf. nasjonalt mål 2.2. I tillegg har 69 bergkunstlokaliteter også oppnådd et tilfredsstillende nivå på tilrettelegging for publikum. Totalt er det brukt 6,2 mill. kr. på tiltak innenfor BERG i 2015 (post 70).

Måloppnåelse

Progresjon i forhold til måltall definert i handlingsplan 2011-2015 er god, sett i forhold til bevilgede midler totalt i første programperiode. Målene som er satt for sikring og tilrettelegging i første programfase 2011-2015 er oppnådd med henholdsvis 76 og 68 prosent, noe som er et godt resultat vurdert ut fra eksisterende rammer for programmet. I henhold til programstrategi lages ny handlingsplan med måltall for 2016-2020.

Bevaringsprogrammet for utvalgte kulturminner og kulturmiljø (BARK)

Målet for programmet er at et representativt utvalg arkeologiske kulturminner og kulturmiljø skal sikres og gjøres tilgjengelig for publikum innen 2020.

Status

I 2015 pågikk det skjøtsel og tilrettelegging i regi av BARK over hele landet, noe som omfatter 170 lokaliteter i Askeladden (se tabell 14).

Et BARK prosjekt (tilretteleggingsobjekt) omfatter i de fleste tilfeller en gruppe kulturminner som utgjør en sammenheng. Flere lokaliteter i Askeladden kan derfor inngå i ett prosjekt i BARK. I 2015 ble det igangsatt skjøtels- og tilretteleggingstiltak i 28 BARK prosjekter (se tabell 14). Målet for BARK er 450 tilrettelagte objekter i 2020.

Tallet på automatisk fredete kulturminner der det er utført utbedrende tiltak og/eller tilrettelegging					
Tiltak	2012	2013	2014	2015	Kommentar
Lokaliteter der tiltak ble igangsatt	73	107	131	170	Fordelt på året tilsagn ble gitt (oppstartsår)
Antallet prosjekt/objekter der	48	37	40	28	Fordelt på året tilsagn ble

tiltakene inngår						gitt (oppstartsår)
------------------	--	--	--	--	--	--------------------

Tabell 14: Igangsatte tiltak innen skjøtsel og tilrettelegging av arkeologiske kulturminner i BARK 2013 - 2014

Gjennom programmet er det så langt registrert 291 lokaliteter i Askeladden med et ordinært vedlikeholds nivå, jf. nasjonalt mål 2.2. I tillegg har 193 lokaliteter oppnådd et tilsvarende nivå på tilrettelegging for publikum (se tabell 15).

Totalt ble det gitt 3,2 mill. kr i tilskudd til tiltak innenfor BARK i 2015 (post 70). Mange prosjekter kom sent i gang fordi tilskuddene ble gitt svært seint i 2015. Dette skyldes bl.a. gjennomgang av tilskuddsordningene grunnet bemerkninger i Riksrevisjonens rapport. Riksantikvaren har derfor kun utbetalt 454 000 kr av tilskuddene i år, mens øvrige tilskudd utbetales i 2016 når tiltakene er fullført.

Tallet på automatisk fredete kulturminner med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå, (nasjonalt mål 2.2)				
Tilstandsgrad	2013	2014	2015	Kommentar
Lokaliteter med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå	93	145	291	Status ved rapportering totalt i programmet
Lokaliteter tilrettelagt for publikum med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå	70	93	193	Status ved rapportering totalt i programmet

Tabell 15: Tilstandsgrad for lokaliteter (i Askeladden) som inngår i BARK 2013 - 2014 (tilstandsgrad 0 (ingen umiddelbare behov) og tilstandsgrad 1 (ordinær skjøtsel/vedlikehold)).

Måloppnåelse

I 2015 ble det registrert 50 ferdigstilte tilretteleggingsobjekter (kulturminner og -miljøer) av de 450 som er målet for 2020. Selv om programmet med dagens rammer ikke vil kunne nå 2020-målet, er det i 2015 registrert en stor økning (ca. 100 prosent fra 2014) av lokaliteter i Askeladden med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå (jf. nasjonalt mål 2.2), som resultat av tiltak i BARK. Mange prosjekter er flerårige, og arbeid med kulturminner som har mottatt støtte tidligere pågår parallelt med årets prosjekter.

Bevaringsprogram for stavkirker

Mål

Målet med bevaringsprogrammet for stavkirkene er å sette 28 stavkirker i stand innen 2015.

Status

Arbeidet med alle stavkirkene ble avsluttet i 2015 (de to siste ble ferdigstilt, Holtålen og Røldal). Videre er det blitt utarbeidet vedlikeholdsplaner for flere av de ferdigstilte kirkene,

og arbeidet med sluttrapporter for flere kirker er i gang. På bakgrunn av klimaendringene, med større fare for ekstremvær, er det gjennomført risikovurderinger ved flere stavkirker.

Måloppnåelse

Måloppnåelsen vurderes som god. Det er imidlertid beregnet ett år med etterarbeid, ferdigbefaringer, dokumentasjon og innsamling, slik at stavkirkeprogrammet vil bli endelig avsluttet i 2016. Arbeidet med bokutgivelsen i forbindelse med avslutningen var godt i gang per 31.12.2015.

Bevaringsprogram for verdensarv

Mål

Hovedoppgaven i bevaringsprogrammet for verdensarven er å utvikle de norske verdensarvstedene til gode eksempler (fyrtårn) på den beste forvaltningen av natur- og kulturminner i Norge når det gjelder tilstand, forvaltning og formell beskyttelse. Dette gjenspeiler forpliktelsene i Unesco-konvensjonen (1972) for vern av verdens kultur- og naturarv. De åtte verdensarvstedene er Urnes stavkirke, Struves Meridianbue, Bergkunsten Alta, Bryggen i Bergen, Bergstaden Røros, Vestnorsk fjordlandskap (natur), Vegaøyene (natur) og industriarv Rjukan-Notodden (innskrevet i 2015).

Status

Verdensarvstedene trenger oppdaterte forvaltningsplaner. Bergkunst fikk i 2015 og Struves Meridianbue ble startet opp i 2015 Helleristningene i Alta, Bryggen i Bergen og Struves Meridianbue mangler buffersone. Riksantikvaren koordinerer forvaltningen i samarbeid med Miljødirektoratet og lokale organer. Riksantikvaren er i prosess med utarbeidelse av en plan for helhetlig rapportering om forvaltning av verdensarven til KLD. Dette går utover periodisk rapportering til UNESCO hvert 6. år. I planen inngår et system for overvåking og rapportering på målbare indikatorer i verdensarvområdene. Det er fokus på å måle aktivitet innenfor de områdene hvor tilskuddene er store, og er slik i tråd med omtalen av bevaringsprogrammene i Prop.1 s. 2013 – 2014 (se også omtale under oppdragslisten, punkt 35). Kategoriene som foreløpig valg av indikatorer sorterer innunder er *istandsetting*, *skjøtsel*, *administrasjon* og *formidling*.

Måloppnåelse for enkelte av de åtte verdensarvområdene

Bryggen i Bergen

I 2015 ble en frontbygning (Bugården) tatt i bruk etter istandsetting. Fortsatt er det et stort behov for istandsetting av flere bygninger. Størrelsen på tilskuddene er tenkt å være

tilstrekkelig til å holde to arbeidslag i gang, dette for å kunne opprettholde håndverkskompetansen som er utviklet gjennom flere år.

Når det gjelder grunnvannsprosjektet gjenstår ferdigmonteringen av et kontrollrom for styring av pumper og strøm. Setningshastigheten er nå redusert til max. 1 mm i de fleste områdene innenfor verdensarvområdet og prosjektet går nå over i en overvåkingsfase for å finne ut om utførte tiltak er vellykket eller ei. De viktigste parameterne vil være vannstand, temperatur, oksygen, ledningsevne, kjemiske målinger og setningsmålinger.

Alta

Det har vært stor aktivitet knyttet til Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum (VAM) og bergkunsten i Alta i 2015:

- Ny forvaltningsplan for verdensarven i Alta ble vedtatt av Finnmark fylkeskommune i desember 2015 og er klar for trykking
- Rensing og vegetasjonsskjøtsel av et stort antall helleristningsfelt
- Vedlikehold av publikumsinstallasjoner
- Arbeid med dokumentasjon og bergkunstarkiv er videreført
- Arbeid med ny bergkunstutstilling er videreført
- Tverrfaglig prosjekt for sikring av den sårbare bergkunsten i Kåfjord er videreført gjennom et langsiktig miljøovervåkingsprogram
- Flerårig prosjekt for fjerning av gammel oppmaling med konservatorfaglig bistand (UIT, NTNU og UIB) er nå fullført
- En internasjonal bergkunstkonferanse ble arrangert ved VAM i september med 70 forskere fra 12 ulike land

Totalt ble det benyttet 3,5 millioner kroner til tiltak for Alta verdensarv over post 79 i 2015.

Røros og Circumferensen

Statens eiendom etter Røros Kobberverk³².

I 2015 ble det bevilget i alt kr. 4,0 mill. til eiendommen som ble fordelt med kr. 1,5 mill. til FDV og resten til reparasjonstiltak. Eiendommen driftes av Rørosmuseet v/ Bygningsvernsenteret som sørger for istandsetting, vedlikehold og tilsyn. Det er i 2015 brukt tilskudd til istandsetting av åtte enkeltminner/anlegg der det er levert

³² Eiendommen består av bygninger, areal og anlegg rundt Smelthytta sentralt i Røros Bergstad, Krutthuset på Skansen og gruveområdet på Storwartz – Olavgruva med tilhørende gruver, bygninger og andre anlegg.

istandsettingsrapportering for samtlige. Per 30. november 2015 var det brukt kr. 3,9 mill. til disse istandsettingene og FDV³³.

Det pågår en prosess med overføring av det statlige forvaltningsansvaret til Statsbygg³⁴.

Uthusprosjektet

Prosjektet drives av Røros kommune v/kulturminneforvalteren. 20-årsjubileet ble markert i 2015 sammen med en feiring av at prosjektet fikk Europa Nostra - pris for håndverksutvikling. Uthusprosjektet fikk i 2015 et tilskudd fra Riksantikvaren på kr. 4,5 mill. Av istandsettingsarbeider på ca. 40 enkeltprosjekter til kr. 5,4 mill. er 15 ferdigstilt i 2015³⁵.

Måloppnåelse

Manglende indikatorer for verdensarv gjør det vanskelig å si noe sikkert om måloppnåelse på programmene. I 2015 har arbeidet med verdensarv som bevaringsprogram fokusert på istandsetting og tilskuddsforvaltning, oppfølging av arbeidet på de eksisterende syv verdensarvstedene og oppfølging av nominasjonen av industriarven Rjukan-Notodden og Vikingarv. Rjukan-Notodden ble innskrevet på UNESCOs verdensarvliste i 2015. I tillegg har Riksantikvaren bistått departementet i arbeidet med autorisasjon av verdensarvsentre. Utover dette jobber Riksantikvaren aktivt med å få fylkeskommuner og kommuner med verdensarv til å ta større ansvar og øke kunnskapsnivået omkring verdensarven.

Bevaringsprogram for ruiner

Mål

Hovedoppgaven i ruinprosjektet er sikring og konservering av middelalderruiner.

Status

I 2015 er det utført konserveringsarbeider på 17 ruinanlegg. I tillegg er det gjort mindre ettersyns- og vedlikeholdsarbeid på 4-5 ruiner³⁶. I tillegg til konservering arbeides det med forsknings- og utviklingsoppgaver (supplering og forbedring av datagrunnlaget i kulturminnedatabasen Askeladden³⁷), skjøtsel, informasjon og formidling samt kompetanseutvikling.

Måloppnåelse

³³ Kvartalsvis rapportering om forbruk og fremdrift i prosjektet er gitt Riksantikvaren.

³⁴ Rørosmuseet og Bygningsvernssenteret har levert meget viktige bidrag til denne prosessen.

³⁵ Kvartalsvis rapportering om forbruk og fremdrift i prosjektet er gitt Riksantikvaren.

³⁶ Blant de største anleggene er Steinvikholm, Tautra og Munkeby i Nord-Trøndelag, Reinskloster i Sør-Trøndelag og Selje kloster og helgenanlegg i Sogn og Fjordane.

³⁷ Undersøkelse av ruinområdene med geofysiske metoder (georadar, flyskanning) samt oppmåling er derfor viktige oppgaver.

Fremdriften målt i utført murarbeid (løpemeter) er god. Omfattende og kompliserte skader gjør det desto viktigere å fullføre påbegynte anlegg, slik at effekten av arbeidet i prosjektet blir varig. Høsten 2015 markeres det at konserveringen av Reinskloster i Rissa, Sør-Trøndelag er ferdig. Arbeidet har pågått siden 2007.

Arbeidet går godt. Knapphet på tid og økonomi gir imidlertid store utfordringer da de fleste ruinanleggene har langt mer omfattende konserveringsbehov enn først antatt. Ved godt og vel halvgått løp i prosjektet (2006-2015) legger vi stor vekt på å legge grunnlaget for god forvaltning og skjøtsel etter at bevaringsprogrammet er over. Det er blant annet utarbeidet en ny mal for skjøtelsesplan der kompetanse og ansvar står sentralt.

2. Tap av arkeologiske kulturminner

Nasjonalt mål 2.2. Et prioritert utvalg automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner skal ha et ordinært vedlikeholds nivå innen 2020.

<http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/kulturminne-og-kulturmiljo/mal-2.2/>

I 2015 har det pågått aktiviteter for å unngå tap og skade på automatiske fredete og andre arkeologiske kulturminner (nasjonalt mål 2.2).

Kort om måloppnåelse for nasjonalt mål 2.2

For arkeologiske kulturminner, herunder bergkunst, øker antallet lokaliteter med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå for hvert år. Det samme gjelder for lokaliteter som er tilrettelagt for publikum. Et nytt femårig miljøovervåkningsprogram med tilhørende tilstandsovervåking vil også være positivt for å kunne følge med på måloppnåelsen.

Det kontrollerte tapet av automatisk fredete kulturminner gjennom gitte dispensasjoner opprettholdes på om lag samme nivå som foregående år. Dette vurderes som tilfredsstillende i forhold til måloppnåelsen.

Resultatkrav:
<i>Rapport på:</i>
17. Årlig tap og skade på automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte områder og etter årsaksforhold
18. Antall dispensasjoner som gjelder automatisk fredete arkeologiske kulturminner, med og uten vilkår om arkeologisk granskning
19. Antall automatisk fredete kulturminner der det er utført arkeologiske undersøkelser for

å sikre, dokumentere og ivareta vitenskapelig kildeverdi
20. Antall automatisk fredete kulturminner med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå
21. Antall automatisk fredete kulturminner med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå som er tilrettelagt for publikum
22. Antall automatisk fredete, samiske bygninger som er lagt inn i Askeladden, fordelt på bevaringstilstand

Samlet kommentar til 17. - 21.: Nedenfor foreligger en sammenfatning av de tallene som kan oppdateres

Årlig tap og skade på automatisk fredete arkeologiske kulturminner i utvalgte områder og etter årsaksforhold (resultatkrav 17)

Miljøovervåkningsprogrammet *Fortidens minner i dagens landskap* har pågått i perioden 2000 – 2014. I 2015 har Riksantikvaren opprettet et nytt miljøovervåkningsprogram for arkeologiske kulturminner. Programmet bygger videre på resultater fra det nå avsluttede programmet, men medfører også enkelte nyorienteringer og endringer. Det nye programmet har fått navnet *Status og tilstandsovervåking av automatisk fredete kulturminner i utvalgte kommuner*. Programmet skal gå over fem år, med tilstandsovervåking av arkeologiske kulturminner i ti kommuner (to kommuner per år). Første kontroll ble gjennomført i Tromsø og Trondheim kommuner høsten 2015. Rapport med resultater fra kontrollene i 2015 vil foreligge pr. 30. mars 2016.

Antall dispensasjoner som gjelder automatisk fredete arkeologiske kulturminner, med og uten vilkår om arkeologisk gransking (resultatkrav 18)

Riksantikvaren behandler årlig et stort antall søknader om dispensasjon som gjelder automatisk fredete arkeologiske kulturminner etter kulturminneloven §§ 8, 1., 2., 3. og 4. ledd og skipsfunn etter § 14³⁸.

Behandlede dispensasjonssaker

	§ 8,1. ledd	§ 8, 2. ledd	§ 8, 3. ledd	§ 8, 4. ledd	§ 14	Sum
2008	304	1	4	132	8	449
2009	349	3	6	145	6	509
2010	353	2	2	149	7	513
2011	362	3	3	122	11	501
2012	451	4	4	156	5	620

³⁸ Se egen forklaring s.98.

2013	408	5	7	135	5	564
2014	442	3	5	120	10	580
2015	405	5	7	123	10	550

Tabell 16. Oversikt over behandlede dispensasjonssaker.

Avgjørelsen av dispensasjonsbehandlingen kan være en tillatelse med eller uten vilkår, eller avslag. Eksempler på vilkår kan være arkeologiske utgravninger eller overvåking.

	Antall vedtak/avgjørelser	Dispensasjoner m/vilkår	Dispensasjoner u/vilkår	Avslag
2008	449	298	131	20
2009	508	291	201	16
2010	513	259	237	17
2011	501	291	197	13
2012	620	356	254	10
2013	556	225	314	17
2014	575	244	331	7
2015	538	223	305	10

Tabell 17. Oversikt over avgjørelsene i behandlede dispensasjonssaker.

Ferdigstillingsmeldinger

Antall ferdigmeldinger pr. år viser omfanget av dispensasjonsvedtak med vilkår om arkeologisk undersøkelse som er utført siste kalenderår.

	Antall ferdigmeldinger	Antall Askeladden id
2012	96	343
2013	90	318
2014	72	271
2015	43	216

Tabell 18. Oversikt over ferdigstillingsmeldinger.

Gitte tilsagn til mindre private tiltak

Staten dekker årlig utgifter til arkeologiske undersøkelser i forbindelse med mindre private tiltak og særlige grunner (post 70). Siden utbetalingene først skjer etter at vilkårene er oppfylt vil ikke alle tilsagn bli utbetalt samme år som de er gitt. Det er gitt tilsagn på 20,7 mill. kr som enda ikke er utbetalt (per 31. desember 2015).

	Mindre private tilsagn	Særlige grunner	Finnerlønn	Sum
2012	9,6 mill. (26	5,2 (9 saker)	Kr 55 000,-	14,8 mill.

	saker)		(14)	
2013	7,2 mill. (23 saker)	7,0 (13 saker)	Kr 35 000,- (11)	15,6 mill.
2014	10,1 mill. (35 saker)	4,7 (17 saker)	Kr 89 000,- (6)	14,8 mill.
2015	13,1 mill. (31 saker)	4,2 (10 saker)	Kr 750,- (1)	17,3 mill.

Tabell 19. Gitte tilsagn til mindre private tiltak, særlige grunner og finnerlønn i 2015. Mill. kr. (unntatt finnerlønn-kolonnen). Antall saker oppgitt i parentes.

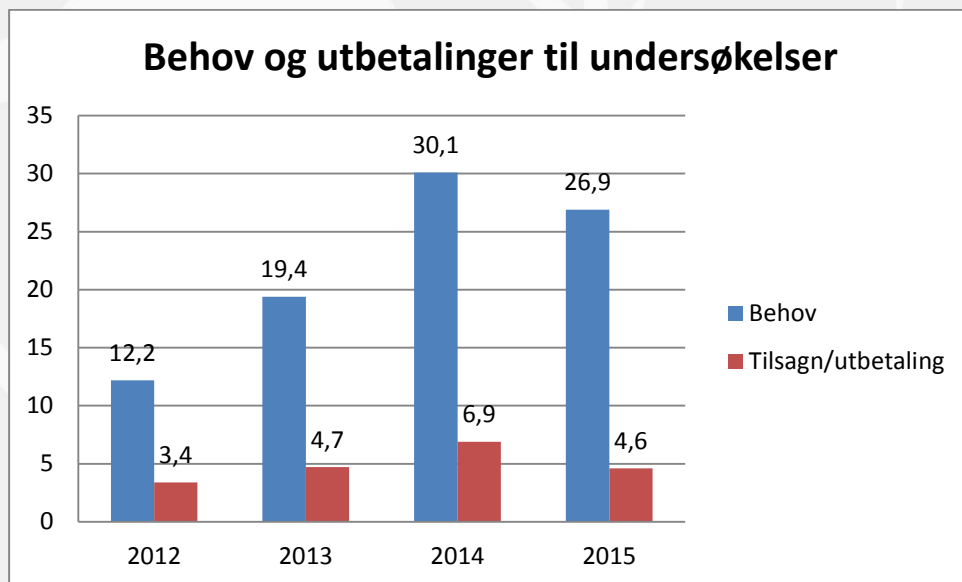
Antall automatisk fredete kulturminner der det er utført arkeologiske undersøkelser for å sikre, dokumentere og ivareta vitenskapelig kildeverdi (resultatkrav 19)

Undersøkte automatisk fredete kulturminner

Riksantikvaren utbetaler årlige tilskudd til de arkeologiske forvaltningsmuseene for at de skal kunne gjennomføre arkeologiske undersøkelser på skadete automatisk fredete arkeologiske kulturminner (post 70). Midlene brukes til å dekke utgifter til nødvendige undersøkelser med sikring som formål.

Riksantikvaren jobber kontinuerlig for å få forvaltningsmuseene og fylkeskommunen til å rapportere på antall kulturminner som har behov for sikring av kildeverdi og som faller inn under kriteriene for tildeling. Midlene som fordeles hvert år er svært lave i forhold til behovet (se figur 15).

Behov og utbetalinger til undersøkelser

Figur 15: Behov og utbetalinger til undersøkelser. Mill. kr. (Post 70)

	Behovsinnspill fra landsdelsmuseene	Tilsagn/utbetaling
2012	12,2 mill.	3,4 mill. (16 lokaliteter)
2013	19,4 mill.	4,7 mill. (18 lokaliteter)
2014	30,1 mill.	6,9 mill. (30 lokaliteter)
2015	26,9 mill.	4,6 mill. (19 lokaliteter)

Tabell 20: Behov og utbetalinger til undersøkelser (Post 70).

Antall automatisk fredete kulturminner med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå
og

Antall automatisk fredete kulturminner med et tilfredsstillende bevarings- og vedlikeholds nivå som er tilrettelagt for publikum (Resultatkrav 20 og 21)
Se egen omtale under bevaringsprogrammene.

Tall på antall automatisk fredete samiske bygg fordelt på tilstandsgrad (resultatkrav 22)

Det er 87 automatisk fredete samiske bygg i Askeladden, av disse har 17 tilstandsgrad 1, 15 har tilstandsgrad 2, 17 har tilstandsgrad 3 og 37 har tilstandsgrad 9.

Nasjonalt mål 2.3. Et representativt utvalg kulturminner og kulturmiljø skal være vedtaksfredet innen 2020.

<http://www.miljostatus.no/nasjonale-mal/kulturminne-og-kulturmiljo/mal-2.3/>

Kort om måloppnåelse for nasjonalt mål

Riksantikvaren vedtok fredningsstrategien i februar 2015. Strategien gjelder bygninger og anlegg og angir ti prioriterte temaer, basert på analyser av hvilke temaer som er dekket på dagens fredningsliste. Nye fredningssaker av bygninger og anlegg skal være innenfor de ti prioriterte temaene. Fredningsstrategien angir også at forvaltningen fram mot 2020 skal ferdigstille fredningssakene som «ligger i systemet», og at bare et begrenset antall nye fredningssaker skal startes opp. Riksantikvaren følger opp fylkeskommunenes fredningsarbeid. Fylkenes fremdriftsplan (levert Riksantikvaren juni 2015) og Riksantikvarens innsats for å få ferdigstilt saker raskere vil også bidra. Tallet over pågående fredningssaker for bygninger og anlegg går stadig ned (se tabell 22 s. 60).

Også utvalget av fartøy som er fredet skal faglig sett representere et tverrsnitt av norsk fartøyhistorie. For å nå dette målet er det behov for at et mindre antall fartøy prioriteres og gis varig vern gjennom fredningsinstituttet. Utvelgelse til vern baseres på en systematisk gjennomgang av fartøykategoriene. Per 2015 ligger Riksantikvarens gjennomgang av fartøykategoriene om lag 3 år etter tidsplanen slik den er satt opp i Nasjonal verneplan for fartøy 2010-2017.

Beskrivelse av oppnådde resultater for nasjonalt mål

Resultatkrav
<i>Rapport på:</i>
23. Antall nye fredete bygninger og anlegg fordelt på geografisk, sosial, etnisk, nærings- og tidsmessig bredde.
24. Antall slutførte gamle fredningssaker hos fylkeskommunen og Riksantikvaren
25. Antall opphevelser av midlertidig fredningsvedtak hos fylkeskommunene og hos Riksantikvaren.
23. Antall nye fredete bygninger og anlegg fordelt på geografisk, sosial, etnisk, nærings- og tidsmessig bredde.
24. Antall slutførte gamle fredningssaker hos fylkeskommunen og Riksantikvaren
25. Antall opphevelser av midlertidig fredningsvedtak hos fylkeskommunene og hos

Riksantikvaren.

Antall nye fredete bygninger og anlegg fordelt på geografisk, sosial, etnisk, nærings- og tidsmessig bredde (resultatkraft 23)

I 2015 er det ikke foretatt et tilstrekkelig antall fredninger til at vi kan si noe om tendenser eller profil.

Antall slutførte gamle fredningssaker hos fylkeskommunen og Riksantikvaren (resultatkraft 24)

Avsluttede fredningssaker i 2015 totalt	Avsluttet etter vedtak om fredning	Avsluttet uten vedtak om fredning
35	26	9

Tabell 21. Avsluttede fredningssaker hos fylkeskommunen og Riksantikvaren

Riksantikvaren vedtok fredning av 26 saker i 2015. Av disse var 16 saker startet opp i 2010 eller tidligere. 18 av fredningssakene var startet opp av fylkeskommunen, mens 8 av sakene var startet opp av Riksantikvaren.

Riksantikvaren og fylkeskommunene valgte å avslutte totalt 9 saker uten at det ble vedtatt fredning av disse. Fylkeskommunen avsluttet 1 sak, mens Riksantikvaren avsluttet 8 saker.

Sakene som ble vedtatt fredet varierer i størrelse og omfang, og inkluderer alt fra fredning av en enkelt bygning, fredning av jernbanestrekning og til forskrift av KLDs landsverneplan, med 18 anlegg over hele landet, inkludert kulturminner knyttet til Røros kobberverk. Flere av fredningssakene er knyttet til verdensarvsøknaden for Rjukan-Notodden.

Antall opphevelser av midlertidig fredningsvedtak hos fylkeskommunene og hos Riksantikvaren (resultatkraft 25)

Riksantikvaren og fylkeskommunene opphevet totalt 5 vedtak om midlertidig fredning i 2015. Fylkeskommunen opphevet 3 saker, mens Riksantikvaren opphevet 2 saker.

Riksantikvaren har utarbeidet en oversikt over totalt antall pågående fredningssaker i regionalforvaltningen og hos Riksantikvaren. De aller fleste fylker har nå et håndterlig antall saker å arbeide med, slik at Riksantikvaren forventer en god progresjon. Hordaland fylke er i en særstilling med mange pågående fredningssaker. Fylket leverte i juni 2015 en fremdriftsplan som forplikter dem til en intensivert innsats for å få gjennomført sakene. Riksantikvaren har i 2014 og 2015 hatt en ekstra innsats knyttet til å ferdigstille saker hos Riksantikvaren.

Totalt antall igangsatte fredningssaker (regionalforvaltningen og Riksantikvaren)	
2011	210
2012	208
2013	214
2014	177
2015	150

Tabell 22: Igangsatte fredningssaker i regionalforvaltningen og hos Riksantikvaren (§§ 14a, 15, 19, 20, 22, 22a og 22.4)^[2] Status per 31.12.

Av de 150 pågående fredningssakene per 31.12.2015 ligger 63 saker i fylkeskommunen og 87 hos Riksantikvaren. Tabell 22 viser utviklingen i antall pågående fredningssaker, slik status har vært per 31. desember hvert år fra 2011 til 2015. Antallet gjelder samlet for saker som ligger hos Riksantikvaren og i fylkeskommunene og for igangsatte fredninger etter paragrafene §§ 14a, 15, 19, 20, 22, 22a og 22.4.

Tabell 22 viser videre at antall pågående fredningssaker har hatt en jevn nedgang for hvert år, og at det i 2015 er 60 færre igangsatte fredningssaker enn det var i 2011.

3.2 Andre områder og særlige satsninger

Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen

Kunnskapsløftet (KL) er Riksantikvarens viktigste satsing for å effektivisere og modernisere kulturminneforvaltningen (jf. Meld. St. 35 (2012 – 2013)) Framtid med fotfeste – Kulturminnepolitikken). Det overordna målet med KL er å sikre en kunnskapsbasert kulturminneforvaltning ved å få på plass bedre styringsdata i fagsystemene, ved å digitalisere analog informasjon og ved å utvikle bedre digital tilgang til slik informasjon. Satsningen består blant annet av registrering av automatisk freda samiske bygninger, digitalisering av egne arkiv, arbeid med å registrere verneverdige kulturminner i kommunen og stimulere til utarbeidelse av kulturminneplaner, videreutvikling av kulturminnedatabasen Askeladden og etablering av en Kulturminneportal. På alle disse punktene har vi gjort vesentlig framgang i 2015 (jf. omtale av det samiske delprosjektet (s.

^[2] § 14a. Fredning av båter, § 15. Fredning av bygninger, anlegg m.v. fra nyere tid., § 19. Fredning av område rundt et fredet kulturminne., § 20. Fredning av kulturmiljø., § 22 a. Fredning av byggverk og anlegg i statens eie § 22.4. (Regler for saksbehandling).4. Departementet kan treffe vedtak om midlertidig fredning inntil saken er avgjort.

41-44) og delprosjektet om *kulturminner i kommunene* (s. 21-22)). Framgang innenfor *Digitaliseringsprosjektet, Askeladden og Portalprosjektet* omtales nedenfor.

Som prosjekt er Kunnskapsløftet omorganisert fra 2015 etter en evaluering utført av ekstern aktør (Rambøll). Noen av delprosjektene ble lagt tilbake i linjen tidlig på året, mens digitalisering- og portalprosjektet er lagt tilbake i linjen fra og med 1.1.2016.

Nedenfor omtales status for enkelte av delprosjektene.

Kulturminneportalen

Sommeren 2015 kom første leveranse fra prosjektet *Kulturminneportalen*. Til 1. juli 2015 hadde vi fått på plass et felles datanav og et samsøk inn mot alle fagsystemene hos Riksantikvaren. I andre halvår er integreringen og søkefunksjonene viderutviklet, og arbeidet er startet med å gi tilgang til dette navet for eksterne brukere.

Den eksterne løsningen har vært under testing i 2015, og vil lanseres første halvår 2016. Dette grensesnittet vil være kilde for nytt Kulturminnesøk som nå er under utvikling, og tilrettelegger dessuten data for tredjeparts utvikling av tjenester.

Som en del av satsningen på den nye semantiske teknologien Kulturminneportalen bygger på, har direktoratet deltatt som pilot i et prosjekt for automatisk sanntidsoverføring av arkivdata til Riksarkivet.

2015 har vært et viktig år for oppstarten av intern kompetansebygging som skal sikre god utnyttelse av mulighetsrommet den nye teknologien åpner for.

Utvikling av Askeladden i 2015

Våren 2015 ble det gjennomført en omfattende oppgradering av Askeladdens infrastruktur, som resulterte i en økning i ytelsen for databasen. Gjennom 2015 har det blitt gjort 66 større og mindre oppdateringer av funksjonalitet i Askeladden. Det er blant annet gjort tilpasninger i tilskuddsmodulen, slik at den kan benyttes for bevaringsprogram utover fredete bygninger i privat eie. Ny funksjonalitet for registrering av kommunalt og regionalt viktige kulturmiljøer er implementert, og kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse for Østfold er lagt inn i Askeladden. I løpet av høsten 2015 ble det igangsatt et arbeid med å oppgradere grensesnittet fra Microsoft Silverlight til en html 5-løsning, samt inkludere MABYGIS og SEFRAC i Askeladden. Oppgraderingen skal ferdigstilles i løpet av 2016.

Digitalisering av informasjonskilder (Riksantikvarens arkiver)

Digitalisering av informasjonskilder er en forutsetning for delegering.

Digitaliseringsprosjektet	2013	2014	2015
Antall arkivhyllmeter klargjort for digitalisering og avlevering.	157 (6 fylker)	155 (6 fylker)	95 (4 fylker + andre arkivdeler)
Hvorav antall fylker/arkivdeler med digitalisert materiale	4	6	8

Tabell 23. Oversikt over digitalisering av informasjonskilder per 1.7.2015

Kirker og profane bygninger - Sak-arkivalia og foto

Kirker og profane bygninger er en del av digitaliseringsprosjektet. 18 fylker er ferdig. Andre arkivdeler som fartøysarkiv, emnearkiv og planarkiv er ferdig. De delene av planarkivet som ikke skal digitaliseres, er avlevert. Det samme gjelder for arkivdelene Kraftledninger, Naturgass og Vassdrag.

Per 31.12. 2015 er det digitalisert i mer enn 1,8 mill. sider (se tabell 24).

Oversikt over digitalisering per 1.7.2015	
Type materiale	Antall bilder
Sak/arkivaliamapper	1 685 670
Fotomapper	112 454
Kart og tegninger	57 936
Totalt	1 856 060

Tabell 24. Oversikt over type materiale som er digitalisert

På bakgrunn av ROS-analyser har prosjektet prioritert skanning av foto og sakarkiv, fremfor tegninger.

I 2016 vil prosjektet arbeidet med:

- digitalisering av tegninger (inkl. utprøving av ny produksjonslinje), diplomoppgaver, middelalderprosjektet, ca. 12 000 foto fra siste fylke og reklamasjon foto.

- indeksering

I tillegg kommer mottak, behandling og kvalitetssikring av leverte filer. I 2016 planlegger vi å kunne gi tilgang til det digitaliserte arkivmaterialet via Kulturminneportalen.

Prosjektet Kulturminner i kommunen (KIK) (se egen omtale under rapportering innunder nasjonalt mål 2.1 s. 18)

Polarområdene

Nasjonalt mål 6.2: De 100 viktigste kulturminnene og kulturmiljøene på Svalbard skal sikres gjennom forutsigbar og langsiktig forvaltning.

I 2015 er det gjort en stor innsats på to av de høyt prioriterte bygningene: Fredheim fangststasjon (4 bygninger) og Haudegen (tysk meteorologisk stasjon fra krigen).

Fredheim

Fangststasjonen var svært utsatt for kysterrosjon og er blitt flyttet til et høyere område. Samtidig er bygningene satt i stand.

Haudegen

Stasjonen har fått vernetak lagt over originalen og annet sikringsarbeid skulle

gjøres. Vi venter imidlertid på rapporten med detaljer om hva som er utført.

Andre fredede bygg

Det er blitt gjort mindre sikrings- og reparasjonsarbeid på flere andre hytter i tråd med prioriteringene i Kulturminneplanen. Dette gjelder bl.a. i Hiorthhamn, Grøndalshytta, Nordenskiöldhytta, i Brucebyen, Raudfjordhytta, Austfjordnes og Lloyds Hotell.

Ny-Ålesund

Kings Bay AS har fortsatt sitt program med sikring av fundamenter til de 4 London-husene, samt utvendig og innvendig restaurering i tråd med tillatelser fra RA.

Jan Mayen

Tillatelse ble gitt til en nederlandsk ekspert for ferdigstilling av hans arbeid med restaurering av minnesteinen over omkomne hvalfangere.

Kopier av dør og vindu ble laget til badstuen fra krigen som ble restaurert i fjor. Disse og nye gulvbord skal monteres i 2016.

Syd-Georgia

Arbeid med 3D-scanning av de historiske hvalfangststasjonene ble fullført.

Interaktive skjermutstillinger ble laget og levert til Grytviken museum,

Hvalfangstmuseum i Sandefjord og Fram museum i Oslo.

Restaurering og sikring av bygninger i Grytviken ble videreført i henhold til plan utarbeidet sammen med de britiske myndighetene.

Det er UD som finansierer disse prosjektene med kr 1,5 mill. per år.

Den gamle Kraftstasjonen i Longyearbyen

Det er igangsatt et arkitektstudentprosjekt for å lage mulighetsstudie angående den gamle kraftstasjonen i Longyearbyen. Resultatet foreligger ikke ennå.

Arkeologi

Det er foretatt en vurdering av erosjonsutsatte områder og kulturminner i forbindelse med behov for nødutgravninger i nær fremtid. Videre ga Riksantikvaren Sysselmannen dispensasjon til en nødutgravning ved Nordhamna på Bjørnøya hvor det finnes pomortufter og graver som er utsatt for erosjon. Utgravningen var vellykket, forskningsmateriale er sikret og tiltaket fikk mye mediepublisitet.

Internasjonalt samarbeid

Nasjonalt mål 1: Norge skal være en pådriver for at EUs politikk- og regelverksutvikling, internasjonale avtaler og samarbeidsorganer på miljøområdet, under dette FNs miljøprogram UNEP og Unesco, og rammevilkår for handel og investeringer medvirker til sterke miljøkrav og fremmer en bærekraftig utvikling.

EUs politikk og regelverksutvikling

Riksantikvaren deltar i arbeidet med overvåking av EUs rettsakter i European Heritage Legal Forum (EHLF).

Riksantikvaren og andre EHLF-medlemmer følger med i EU-kommisjonens arbeid med revisjon og forenkling av lovverket. Dette har bidratt til å sikre at eksisterende unntaksbestemmelser for kulturminner blir stående eller forbedret.

Riksantikvaren samarbeider med kulturminneforvaltningen i andre EU-land gjennom EHMF-nettverket (European Heritage Heads Forum) og følger opp policyarbeidet der. Riksantikvaren deltar i en felles Europeisk arbeidsgruppe (*Task Force on Economy and Statistics*) som samarbeider med DG Kultur i Kommisjonen. Slik kan RA bidra til at kulturstatistikkens evne til å fange opp samfunnsverdien av, først og fremst, faste kulturminner forbedres.

EØS kulturminneprogram (PA16)

Riksantikvaren er Donor Program Partner (DPP) i EØS-kulturminneprogrammene i Estland, Latvia, Litauen, Romania og Ungarn. I løpet av 2015 ble alle prosjekttildelinger avsluttet, med unntak av Ungarn, der EØS-midlene ble suspendert i 2014. Ved utgangen av 2015 var prosjektene enten under implementering eller i ferd med å avsluttes.

30 norske kulturminneaktører deltar som prosjektpartnere under de fire aktive

programmene der Riksantikvaren er DPP. Riksantikvaren arrangerte en samling for norske partnere i mai 2015 for å utveksle erfaringer om norske aktørers prosjektarbeid og vilkår under midlene. Riksantikvaren har hatt et sterkt fokus på informasjonsvirksomhet knyttet til resultatene under programmene. I mars 2015 besøkte Klima- og miljøminister Tine Sundtoft et EØS restaureringsprosjekt i Latvia, noe som fikk mye publisitet. Riksantikvaren publiserte en informasjonsbrosjyre om prosjektresultater som ble distribuert under utdelingen av EUs kulturminnepris under Europa Nostra-kongressen i Oslo i mai 2015. En utstilling om resultater av EØS-midlene på kulturutvekslings- og kulturminneområdet (PA16 og PA17) er under utarbeidelse, og blir lansert i mars 2016. Utstillingen er et felles informasjonstiltak for Norsk kulturråd og RA.

Riksantikvaren deltar også i prosjektsamarbeid med våre søsterorganisasjoner i Polen, Slovakia, Tsjekkia samt i Ungarn under PA25. Samtlige prosjekter er i implementeringsfasen og skal avsluttes i løpet av 2016. Aktiviteter under de bilaterale fondene både i Norge og i samarbeidslandene bidrar til å styrke bilaterale relasjoner, noe som er et eget mål i programarbeidet.

Status for samarbeid med utvalgte land/deltakelse i ulike program

Russland og Georgia

I 2015 gikk Riksantikvaren og Kenozero nasjonalpark i Russland, inn i sitt tredje og avsluttende år innenfor rammen av det norsk-russiske miljøsam arbeidet. Planleggingen av nye prosjekter for 2016 er i gang, men med nye samarbeidspartnere på russisk side.

I Georgia har Riksantikvaren fortsatt et tett samarbeid med georgiske kulturminnemyndigheter, men også her var 2015 ment å være et avsluttende år. Samtaler pågår vedr. avslutning av aktiviteter som er forsinket, samt om en mulig fortsettelse, noe som bl.a. er avhengig av om Utenriksdepartementet ønsker å videreføre samarbeidet.

International Course on Wood Conservation Technology - ICWCT 2017

Planleggingen av det 17. ICWCT (19. mai – 30. juni 2016) er godt i gang. Deltakere til kurset valgt, og programmet er snart klart. Det er laget en kort promoteringsfilm basert på ICWCT i 2014. Filmen er tilgjengelig på Riksantikvarens nettsider og på Youtube.

Regionalt kurs i trekonservering i Nepal

Deltakere på det internasjonale trekurset (ICWCT) fra Nepal og Bhutan har gjennom flere år gitt uttrykk for at det er et stort behov for kunnskap og kompetanse

innen trekonservering i regionen. Etter invitasjon fra Den norske ambassaden i Nepal og bevilgninger fra UD, deltok RA i planlegging og gjennomføring av et regionalt kurs basert på prinsipper og erfaringer fra RAs ICWCT. Da Nepal ble rammet av et kraftig jordskjelv i planleggingsfasen, ble det også lagt inn kurskomponenter som er relevante for gjenoppbygging. Et vellykket kurs ble arrangert i Kathmandu / Patan 28. oktober – 6. november 2015. Arrangører og samarbeidspartnere var Kathmandu Valley Preservation Trust, en lokal NGO med lang erfaring på området.^[1]

Forskning og utvikling (FOU) og kompetanse

Riksantikvaren skal basere sin virksomhet på seneste forskningsresultater innenfor aktuelle fagområder. Riksantikvaren arbeider også for at kulturminneforvaltningen har tilstrekkelig kompetanse.

I 2015 har Riksantikvaren arbeidet for å fremme relevant forskning på flere måter:

Riksantikvaren har hatt ansvar for ulike seminarer for å spre ny kunnskap, herunder presentasjon av resultater fra prosjekter RA har finansiert med FoU-

^[1] I tillegg til teoretisk og praktisk undervisning i trekonservering, vil det bli lagt vekt på jordskjelvsikring i arbeidet med gjenoppbygging av ødelagte bygninger innenfor verdensarvområdet. 20 deltakere, inkludert 5 fra Bhutan, vil delta på det 10-dagers lange kurset.

midler samt invitert eksterne forskere til å spre ny kunnskap av relevans for RA, herunder lunsjforedrag fra Transportøkonomisk Institutt (TØI) med foredraget *Grønne Byer - er det realistisk for politikerne å gjøre byene mer klimavennlige?*

Rullering av miljøforvaltningens prioriterte forskningsbehov

Riksantikvaren har i 2015 levert innspill til miljøforvaltningens prioriterte forskningsbehov, og deltatt i den forbindelse på KLDs workshop om rulleringen. Som grunnlag for innspillene har NIKU utarbeidet en analyse av kunnskapsstatus. Vi har også tatt initiativ til felles workshop med Miljødirektoratet om tverrgående satsninger. Riksantikvaren utarbeidet på bestilling fra Nordisk Ministerråd rapporten *Kulturarv og økosystemtjenester*. Som et utgangspunkt for forskning ble dette spilt inn som et av våre forskningsbehov.

Samarbeid med NIKU og andre forskningsinstitusjoner/Universiteter/museum for øvrig

Riksantikvaren har samarbeidet tett med NIKU gjennom hele året. Vi har faste møtepunkt, har vært i dialog om rulleringen av dokumentet Miljøforvaltningens prioriterte forskningsbehov og NIKUS strategiske instituttsatsninger, og bruken av de nasjonale midlene. Det er etablert et større tverrfaglig nettverk om forskning på stavkirker og norske trebygninger fra

middelalderen der mange universitets- og høyskoler er representert.

FOU-midler

Riksantikvaren lyste ikke ut forskningsmidler i 2015, siden budsjettet var begrenset (under 500 000,-). Det ble fordelt kr 250 000,- til ulike prosjekter som støtter opp under strategiske satsninger hos RA. (Det het at *Aktivitetene bør følge den prioriterte føringen for midlene som lå til grunn for FOU-midlene for 2015. Føringen var å understøtte arbeidet med å utvikle nye forvaltningsmodeller, herunder f.eks. å ivareta klima- og energihensyn, utvikle tilpassede datatjenester eller annet.*)

Ruinforskning

Forskning i regi av Ruinprosjektet utføres dels som egne forskningsprosjekt og dels inngår forskningsoppgaver i konserveringsprosjektene. I 2015 er det gjort forprosjekt på georadarundersøkelser på Sverresborg i Trondheim og kalkovnen ved Værnes kirke i Stjørdal. Det er utført fotogrammetri på flere ruiner, bl.a. Mariakirken og Clemenskirken i Oslo og Bamble kirkeruin.

Klimaforskning

Arbeidet med å øke kunnskap og kompetanse om energisparing, reduksjon av klimabelastningene og tilpassing til et endret klima når det gjelder beskyttelse av verneverdige kulturminner har blitt videreført i 2015. Størst vekt er det lagt på å opparbeide oss kunnskap om hvordan

offentlig forvaltning kan utvikles til å bedre ta vare på kulturminner og kulturmiljøer i et endret klima gjennom prosjektet «*Kulturminner og klimaendringer – Pilotprosjekt – Aurland kommune*». Dette prosjektet er gjennomført i samarbeid med NIKU (Norsk institutt for kulturminneforskning).

Opparbeiding og formidling av kunnskap (nett og foredragsvirksomhet) til universitet og høyskoler, frivillige lag, eiere av eldre bygg, samarbeid med ledende fag- og forskningsmiljøer nasjonalt og nordisk er noen stikkord. Riksantikvaren leder også utviklingen av en europeisk CEN standard for energieffektivisering av verneverdige bygninger som nå er i en avsluttende fase.

Riksantikvaren har utarbeidet egne sider på nettet om klimaendringenes påvirkning på kulturminnene og hvordan redusere skadene.

Videre samarbeider Riksantikvaren med flere aktører innen forskning og forvaltning med det mål å få midler gjennom EUs forskningsprosjekt Horizon 2020 for kunnskapsoppbygging knyttet til forvaltning av kulturminner og kulturmiljøer i et endret klima.

Riksantikvaren initierer også lokalt og regionalt samarbeid over sektorgrenser gjennom verdiskapingsprosjektene.

Miljøovervåking

I 2015 ble to store overvåkningsprogrammer avsluttet, programmene «*Fortidens minner i dagens landskap*» og «*Gamle hus da og nå*» (se s. 48). Det er også gjennomført anbudskonkurranse og inngått avtale om to nye programmer for perioden 2015-2020, om henholdsvis *overvåkning av tap og skade på arkeologiske kulturminner* og *om tap og skade på verneverdige kulturminner i utvalgte kommuner*. Disse to programmene bygger på de to avsluttede programmene, men er blitt justert i tråd med Riksantikvarens målsetting om aktualisering av MOV-arbeidet og samsvar med kunnskapsbehov.

Høsten 2014 og våren 2015 ble det gjennomført et utredningsarbeid for å aktualisere MOV-arbeidet hos RA, og ikke minst å knytte dette tettere på de kunnskapsbehovene RA har, jf.

Miljøforvaltningens prioriterte forskningsbehov 2015-2019.

Gjennomgangen av MOV-arbeidet tegnet et uklart bilde av overvåkningsaktiviteten og resultatene som de har frambrakt. Det er derfor besluttet å fokusere MOV-prosjektene for å gi tydeligere resultater. Riksantikvarens har foreslått overfor KLD at det fra 2017 etableres tre nye prosjekter (kulturlag i middelalderby, klimapåvirkning på automatisk fredete middelalderbygg og kulturarvens samfunnsnytte). Se også s. 17.

To større miljøovervåkningsprosjekt ble i 2015 besluttet videreført for perioden

2015-2019. Dette gjelder kartlegging av tap og skade på verneverdige kulturminner (SEFRAK) og tap og skade på arkeologiske kulturminner. Etter offentlig anbudsprosess er kontrakter inngått med to eksterne konsulenter, NIKU og SWECO. Sluttrapport med sammenstilling av miljøovervåkningsresultatene for verneverdige bygg (SEFRAK) foreligger for perioden 2000-2014.

En tilleggsbevilgning over RNB ble benyttet til forprosjekt miljøovervåking på klimaeffekter og tilrettelegging av miljødata i den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden.

Et større prosjekt knyttet til satellittovervåking ble også avsluttet i 2015. Dette vil ikke bli videreført og sluttrapport foreligger.

Stavkirker

I 2015 organiserte Riksantikvaren to forskningsseminarer i forlengelsen av *stavkirkeprogrammet*, og manuskript til en sluttpublikasjon om programmet er sendt til fagfelleevaluering og redaksjonell bearbeiding i forlaget.

Resultater av aktiviteter/satsninger som ikke står oppført i Tildelingsbrevet

Krigens kulturminner

Krigens kulturminner var en av satsingene til Riksantikvaren i 2015.

Pr. 11. desember 2015 var det lagt inn data om 422 nye krigsminnelokaliteter i Askeladden og 427 nye krigsminner i Kulturminnesøk i år. Totalt er altså 849 nye krigsminner registrert i Askeladden/Kulturminnesøk i 2015.

Det ble gjennomført fem fredninger av krigsminner i 2015 med ulik tematikk og geografisk spredning:

- Oddane fort, Vestfold (kystfort)
- Vemork kraftstasjon, Telemark (åsted for sabotasjeaksjon)
- Stortingsgaten 16, Oslo (Deutsches Theater ble etablert i bygningen under krigen)
- Dombås kino, Oppland (tyskbygd kino som fortsatt er i bruk i dag)
- Klungset leir, Nordland (tyskbygd lasarett som også er nært knyttet til historien om de utenlandske krigsfangene i Norge under krigen)

I tillegg ble Herdla torpedobatteri i Hordaland fredet (etablert av den tyske okkupasjonsmakten, og overtatt av det norske forsvaret etter krigen).

5,9 mill. kroner ble satt av for å fremme prosjektets mål om å bidra til formidling og istandsetting av krigens kulturminner. Midlene ble lyst ut i brevs form til landets kommuner. Utlysningen ble også annonsert på Riksantikvarens nettsider. Vi mottok 82 søknader (til en totalsum av 26,4 millioner kroner) innen fristen den 10.

mai 2015. Til sammen har 4,9 mill. kroner blitt fordelt på 32 prosjekter.

60 prosent av søknadene (50 prosjekter) er avslått. Flere viktige deler av krigshistorien, og særlig kulturminner som forteller om minoritetenes skjebne under krigen, ble ikke reflektert gjennom disse søknadene. 0,9 mill. kroner av de disponible midlene er derfor ikke utdelt enda.

Følgende seminarer/arrangementer har blitt organisert som en del av prosjektet:

- Nettverkssamling for regionalforvaltningen (se mål 6)
- Formidlingsseminar om krigens kulturarv: organisert i samarbeid med Riksarkivet og Wikimedia Norge. 50-60 deltakere deltok på inspirasjonsseminar (dag 1) og 25 personer deltok på praktisk workshop med kurs i Kulturminnesøk, Digitalt Fortalt og Wikipedia (dag 2). Det var mye fokus på vanskelige historier og de mindre kommuniserte delene av krigshistorien.
- Wikipedia-skriveverksted med andre verdenskrig som tema hos Riksarkivet (samarbeid mellom Riksarkivet, Wikimedia Norge og Riksantikvaren). Antall deltakere: ca. 12.
- Utviklingsnett om krigens kulturminner i Narvik. Riksantikvaren var ansvarlig for arrangementet. Antall deltakere: ca. 50.

- Internt lunsjforedrag om jernbanen og andre verdenskrig ved Norsk Jernbanemuseum på Hamar. Antall deltakere: ca. 60.
- Kulturminnesøk-workshop i Bodø (kursholder: Riksantikvaren). Antall deltakere: 10.

Riksantikvaren har også laget fotoutstillingen «*Brent jord: bilder fra by og bygd i Finnmark før 1944*». Utstillingen består av bilder fra Finnmark fra Riksantikvarens arkiv, som har blitt digitalisert og tilgjengeliggjort på Digitalt Museum. Gjennom å vise bygninger som ble brent under 2. verdenskrig synliggjøres de enorme ødeleggelsene i landsdelen. Utstillingen vakte stor interesse, og fikk mye medieoppmerksomhet i Finnmark³⁹.

Det ble etablert en prosjektside for krigsminnesatsingen på riksantikvaren.no: <http://www.riksantikvaren.no/krigenskulturminner>.

Som en del av prosjektet ble det utarbeidet et informasjonsark om krigens kulturminner rettet mot regionalforvaltningen og kommunene. Informasjonen omhandler blant annet informasjon om hva et krigsminne er, aktuelt lovverk, vern av krigsminner og formidling.

³⁹ Antall Liker-klikk og delinger på Digitalt Museums Facebookside var langt over gjennomsnittet, noe som tyder på at det har vært stor interesse for bildene.

Føringer:

Lede det nordiske prosjektet Kulturarv som økosystemtjeneste (føring 43).

Prosjektrapporten vedr. TEG 7013 om *Kulturarv og økosystemtjenester. Sammenhenger, muligheter og begrensninger* ble levert til Nordisk ministerråd / TEG i april og var ferdig trykket i juni 2015. Sluttrapport for prosjektet ble oversendt til NMR 30.10. 2015, og er godkjent.

Bidra med faglig ekspertise og erfaringer i miljøforvaltningens innspill til forhandlingene om neste periode med EØS-midler, og vurdere etatens involvering i nye programmer (føring 44).

Riksantikvaren har bidratt med flere innspill til forhandlingene om neste periode med EØS-midler. Det er utarbeidet en oversikt over egne erfaringer fra inneværende periode og foreslått prioriteringer for neste periode på bakgrunn av dette. Innspillene til EØS-midler 2014 - 2021 dekker både tematiske områder og landprioriteringer for Riksantikvarens rolle som DPP, og ble oversendt KLD innenfor oppgitte frister. Riksantikvaren har deltatt i informasjonsmøter både i KLD og UD om neste periode. De to kulturprogrammene, PA16 og PA17, vurderes slått sammen for neste periode, og Riksantikvaren har derfor samarbeidet med Kulturrådet om dette arbeidet.

Årsrapport 2015

Ressursbruk 2015

Nedenfor presenteres informasjon om Riksantikvarens ressursramme og ressursbruk i 2015, herunder kommentarer til nøkkeltallene som ble presentert i del II.

Nøkkeltall	2014	2015
Antall årsverk	159	159
Samlet tildeling post 01-99	609 446 000	611 431 000
Utnyttelsesgrad post 01-29	97 %	98 %
Driftsutgifter	231 544 551	212 180 007
Lønnsandel av driftsutgifter	43,8 %	47,8 %
Lønnsutgifter pr årsverk	637 575	666 607

Nøkkeltallene gir et grunnlag for å sammenligne med 2014.

Antall årsverk

Antall årsverk i Riksantikvaren i 2015 var 159, og dermed uendret fra 2014.

Nøkkeltall	2014	2015
Antall årsverk	159	159

Samlet tildeling

Samlet tildeling gikk opp med 0,3 prosent fra 2014, og utgjorde kr 611 431 000.

Nøkkeltall	2014	2015
Samlet tildeling post 01-99	609 446 000	611 431 000

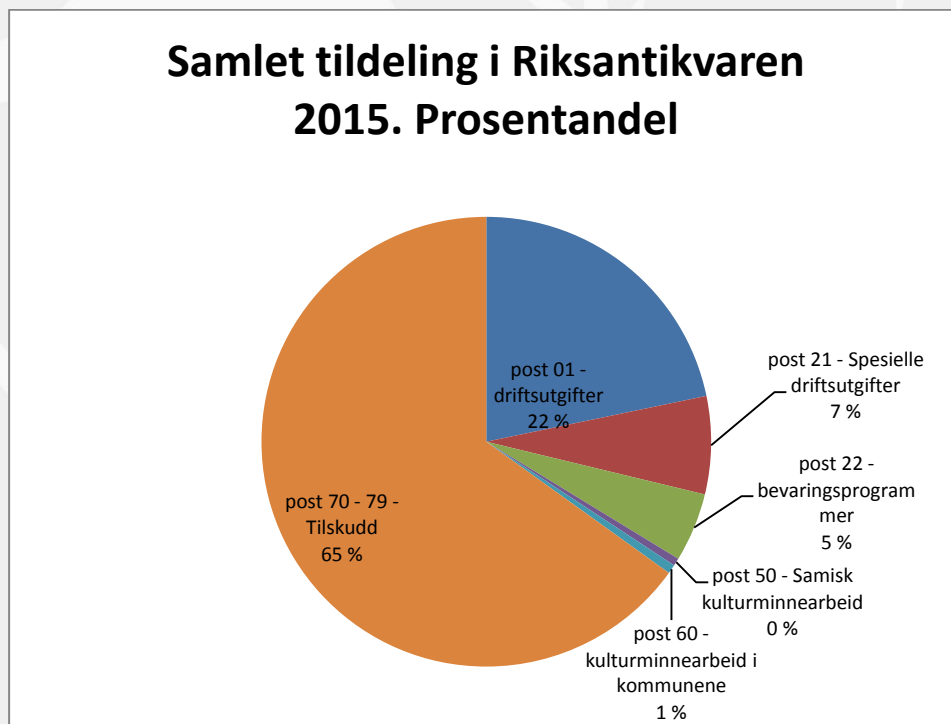
Samlet tildeling		
Post 01	Driftsutgifter	134 041 000
Post 21	Spesielle driftsutgifter	43 415 000
Post 22	Bevaringsprogrammer	30 500 000

Post 50	Samisk kulturminnearbeid	3 396 000
Post 60	Kulturminnearbeid i kommunene	4 000 000
Post 70	Automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner	33 970 000
Post 71	Fredete kulturminner i privat eie, kulturmiljø og kulturlandskap	135 647 000
Post 72	Tekniske og industrielle kulturminner	53 432 000
Post 73	Bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring	58 403 000
Post 74	Fartøyvern	62 183 000
Post 75	Fartøyvernssentrene	7 576 000
Post 77	Verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet	8 410 000
Post 79	Verdensarven	41 781 000

Tabell 25: Oversikt over samlet tildeling i 2015 per post. Kr.

Riksantikvaren henviser til *Ledelseskomentaren i del VI. Årsregnskapet* for nærmere forklaringer og vurderinger av vesentlige forhold ved Riksantikvarens årsregnskap.

Figur 16 nedenfor viser Riksantikvarens samlede tildeling (post 01 – 99) i 2015 i prosent.

Figur 16: Oversikt over samlet tildeling i 2015. prosentandel

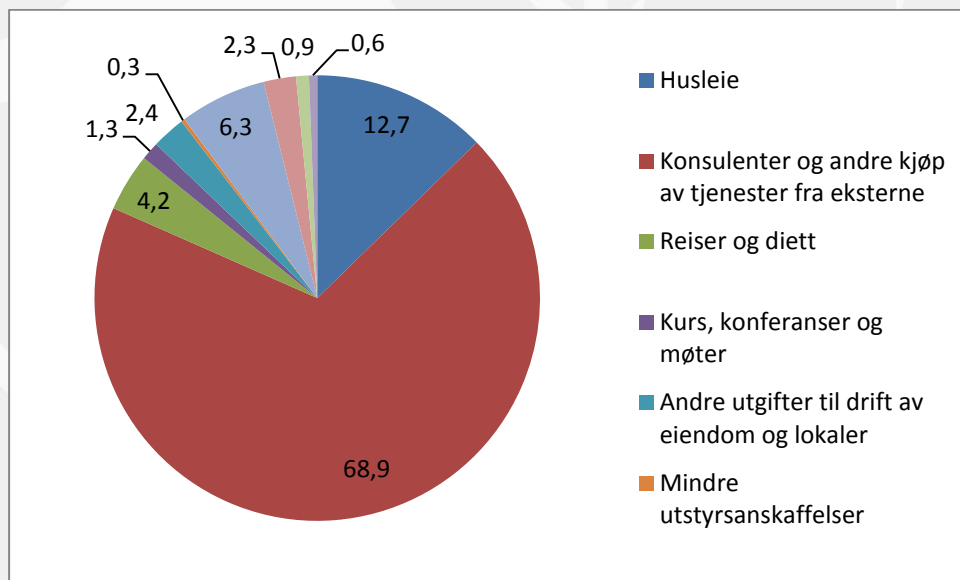
Driftsutgifter

Driftsutgifter var kr 212 180 007 i 2015, og gikk ned med 8 prosent fra 2014. Lønnsandelen utgjorde 47,8 prosent av dette, og gikk opp med 9,1 prosent fra 2014.

Nøkkeltall	2014	2015
Driftsutgifter	231 544 551	212 180 007
Lønnsandel av driftsutgifter	43,8 %	47,8 %

Årsaker til nedgangen i driftsutgifter fra 2014 var blant annet at samlet tildeling på driftspostene var større i 2014, kjøp av tjenester i forbindelse med utbetaling av belastningsfullmakt til Statsbygg vedrørende Bryggen i Bergen, utbetaling av tilskudd til de regionale pilegrimssentrene over post 01 i 2014.

Figur 17 nedenfor viser sammensetningen av driftsutgiftene etter art i 2015.

Figur 17: Oversikt over andre driftsutgifter (Post 01) etter art

Driftsutgiftene i diagrammet nedenfor er hentet fra artskonto-oppstillingen i kapittel 6 i årsregnskapet. Utover lønn, gikk hoveddelen av andre driftsutgifter til *konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne* og *husleie*, henholdsvis 69 og 13 prosent (figur 17).

Utnyttelsesgrad driftspostene

Nøkkeltall	2014	2015
Utnyttelsesgrad post 01-29	97 %	98 %

Årsrapporten for 2015 viser at Riksantikvaren klarte å holde et høyt aktivitetsnivå i 2015, da Riksantikvarens utnyttelsesgrad drift (post 01 – 29) ble 98 prosent. Også i 2014 var denne høy (97 prosent).

Lønnsutgifter per årsverk

Lønnsutgifter per årsverk i 2015 var på kr 666 607,-, som var en økning på 4,5 prosent fra 2014.

Nøkkeltall	2014	2015
Lønnsutgifter pr årsverk	637 575	666 607

Postjournal og dokumenthåndtering

Dokumentflyten i Riksantikvaren hadde et omfang på til sammen 18 537 inngående og utgående dokumenter i sak-/arkivsystemet (10 198 brev inn, og 6003 brev ut).

Direktoratet mottok det siste året 1 714 innsynsbegjæringer. Vi er innholdsleverandører til offentlig elektronisk postjournal (OEP), og kravene om innsyn kommer i hovedsak inn via denne kanalen. Det er i hovedsak journalister som ber om innsyn i dokumenter.

Regelverk

Fellesføring fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD):

Statlige virksomheter har i 2014 rapportert inn aktiviteter, tiltak, prosedyrer, regelverk m.m. gitt av andre som oppleves som tidstyver i det daglige arbeidet. Regjeringen følger nå opp disse innspillene. Virksomhetene skal også rapportere i årsrapporten.. om sitt arbeid med å forenkle regelverk, bruke klart språk, og forenkle rutiner og ordninger de kan gjøre noe med selv. Dette skal følges opp som et ledd i et kontinuerlig forbedringsarbeid (føring 56)

Riksantikvaren har rapportert 9 tidstyver innen 1.juni 2015 i Direktoratet for forvaltning og IKTs (DIFI) tidstyvportal. KLD har besluttet at departementet ikke vil sette i gang nye tiltak på dette tidspunkt, siden disse tidstyvene er i prosess gjennom Kunnskapsløftet. Tungvint saksbehandling og tungvinte arbeidsprosesser, samt manglende funksjonalitet på digitale løsninger er blant tidstyvene som er rapportert (se s. 7).

Riksantikvaren jobber med kontinuerlig forbedring i sin administrasjon ved å fortløpende vurdere effektivisering av blant annet administrative rutiner. Arbeidet med tidstyver inkluderes i dette, og status for våre innmeldte tidstyver vil vurderes konkret i løpet av første halvår 2016.

Kap. IV Styring og kontroll

Nedenfor omtales seks områder som har hatt en betydning for Klima- og miljødepartementets styring og kontroll av Riksantikvaren i 2015.

Gjennomførte risikoanalyser

Riksantikvaren gjennomførte en overordnet risikoanalyse før sommeren 2015 (sendt KLD 15. juni 2015). På bakgrunn av denne analysen er det gjennomført en del tiltak. Tiltakene er fulgt opp i ledermøtet i løpet av 2015. Det er generelt vanskelig å vurdere hvorvidt de løpende risikoelementene har inntruffet, i forhold til eventuelle hendelsesbasert risiko.

Det er planlagt å gjennomføre en overordnet risikovurdering også våren 2016. Risikoanalyser er et arbeid som vi kan forbedre kontinuerlig.

Riksrevisjonens årlige regnskapsrevisjon

Riksrevisjonens årlige regnskapsrevisjon er et område som har betydning for KLDs styring og kontroll av Riksantikvaren. I Riksrevisjonens beretning datert 16. juni 2015 er følgende bemerket:

Årsregnskapet

Etter Riksrevisjonens mening gir Riksantikvarens årsregnskap i det alt vesentlige et dekkende bilde av virksomhetens disponible bevilgninger og regnskapsopplysninger per 31.12.2014 som er rapportert til statsregnskapet i samsvar med regelverk for statlig økonomistyring i Norge.

Tilskudd

Det er vesentlige avvik i Riksantikvarens etterlevelse av statlige regelverk for tildeling av tilskudd og oppfølging av tildelte tilskudd. Videre er det vesentlige mangler ved Riksantikvarens oppfølging av fylkeskommunene som tildeler tilskudd på vegne av Riksantikvaren.

Tiltak for å imøtegå Riksrevisjonens bemerkninger

Riksantikvaren har satt i gang et prosjekt som skal sikre bedre tilskuddsforvaltning.

Formålet med prosjektet er først og fremst å sikre at Riksantikvarens tilskuddsforvaltning følger økonomiregelverkets bestemmelser. Deretter skal prosjektet vurdere om det er nye og mer effektive måter å løse oppgavene på, herunder se på koordineringen av tilskuddsarbeidet på tvers av poster og seksjoner.

Det kan være behov for noe systemutvikling i systemene som berører tilskuddsforvaltningen; Agresso, P360 og Askeladden.

Prosjektet forventes ferdig når hovedmengden av tilskuddsbrevene for 2016 går ut, altså i februar/mars 2016. Det er imidlertid sannsynlig at noen utfordringer gjenstår etter dette, og det ønskelig å se om prosjektgruppen kan være et utgangspunkt for å danne en fastgruppe for tilsyn hos RA.

Reglement for økonomistyring i staten, Riksrevisjonens anmerkninger og føringer i Riksantikvarens tildelingsbrev for 2015 er de viktigste føringene for prosjektet.

Kompetanseplan for Riksantikvaren frem mot 2020

Riksantikvaren er i gang med å utarbeide en kompetansestrategi som gir grunnlag for kortsiktig og langsiktig kompetanseplan og rekrutteringsstrategi.

Eventuelle kritiske kompetanseområder for Riksantikvaren skal danne grunnlaget for arbeidet.

Dette inngår i Riksantikvarens arbeid med en langtidsplan, som blant annet skal inneholde Riksantikvarens strategier.

Sentrale personalforhold

Stab - årsverk

Riksantikvarens tall fra årsrapport for 2014 og 2015 viser per 1. mars ingen endring på antall årsverk i perioden fra 2014 - 2015. Antall årsverk er beregnet per 1.3. 2015, på lik linje med tidligere år.

Utvikling i antall årsverk		
	1.3.2014	1.3.2015
Riksantikvaren	159,3	159,3

Tabell 26. Utvikling i antall årsverk

Årsverk fordelt per avdeling viser at kulturminneavdelingen og avdeling for kunnskapsutvikling har flest årsverk, 50 stykker.

Avdeling	Ledelsen + KOM	S-avd.	K-avd.	Q-avd.	O-avd.
Årsverk	5	27,7	50,3	49,7	26,6

Tabell 27. Utvikling i antall årsverk per avdeling

Lederstillinger

Riksantikvaren hadde i 2015 en mannlig toppleder. Antall mellomledere (avdelingsdirektører og seksjonssjefer) var 21, hvorav 71 prosent var kvinner (15) og 29 prosent menn (6). Det er ingen endring i disse tallene sammenlignet med 2014.

Lederstillinger				
Per 1.3.2015	Kvinner		Menn	
	Antall	%	Antall	%
Toppledere	0		1	100

Årsrapport 2015

Mellomledere	15	71,4	6	28,6
--------------	----	------	---	------

Tabell 28. Antall lederstillinger

Turnover

Turnover									
	Turnover %	Antall fast ansatte sluttet	Antall kvinner	Antall menn	Antall 20-29 år	Antall 30-39 år	Antall 40-49 år	Antall 50-59 år	Antall 60-69 år
2015	5	7	4	3	0	3	2	1	1

Tabell 29. Oversikt over turnover

I 2015 sluttet 7 fast ansatte i Riksantikvaren. I tillegg gikk 3 ansatte ut i pensjon.

Sykefravær, medarbeidermålinger m.m.

Sykefravær og arbeidsmiljø

Direktoratet har et gjennomgående lavt sykefravær gjennom flere år. Arbeidsmiljøutvalget vedtok i HMS/IA plan for 2015 å videreføre mål fra 2014, på at sykefraværet skal ligge under 5,5 prosent. Sykefraværet for Riksantikvaren for 2015 ligger på 4,6 prosent.

Sykefravær					
2015	1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal	2015 samlet
Sykefravær %	5,7	4,1	2,3	6,1	4,6

Tabell 30. Oversikt over sykefravær

Riksantikvaren arrangerer hvert år en årlig HMS-dag for alle ansatte og tema for dagen i 2015 var psykisk helse. Deltakelsen fra ansatte var stor og ansatte ga gode tilbakemeldinger på valg av tema.

Medarbeidermåling

Det er også i 2015 gjennomført *Medarbeidermåling* (HKI-undersøkelse) hos Riksantikvaren. Svarandel for 2015 var på 93 prosent. Dette er samme deltakelsesprosent som foregående år. Gjennomsnitt score for 2015 var 22,9 (av 24 mulig). Alle seksjoner og avdelinger er fulgt opp med egne tiltaksmøter i etterkant.

Det er gjennomført tre ledernettsamlinger for hele ledelsesgruppen hos Riksantikvaren i 2015. I tillegg har toppledergruppen hatt tre ledersamlinger.

Beredskaps- og sikkerhetsområdet

Riksantikvaren har utarbeidet *Grunnlagsdokument for sikkerhet* med bistand fra KLD (godkjent før sommeren 2015).

Det er i 2015 også igangsatt arbeid med kompetanseplan innenfor sikkerhet, og planlagt deltakelse på kurs for de roller hvor dette er påkrevet. Det innebærer blant annet deltakelse på *Grunnkurs for forebyggende sikkerhet*, *Sikkerhetsledelse-kurs* og *Autorisasjonskurs*. Selve deltakelsen vil foregå i 2016.

Direktoratets abonnementsavtale med *Sikkerhetsledelse AS*, som inkluderer 24 timers rådgivning og utrykningsberedskap, er videreført gjennom 2015.

Kap V. Vurdering av framtidsutsikter

Riksantikvaren er nå et direktorat i omstilling. Årlige kutt i driftsbudsjettene og en stadig større underfinansiering vil få følger for aktivitetsnivået og antall ansatte hos Riksantikvaren. Samtidig må Riksantikvaren sørge for at direktoratet har riktig system- og fagkompetanse når mer av førstelinjeoppgavene på sikt delegeres til regionalforvaltningen. Skjerpede krav til sikkerhet og tilskuddsforvaltningen har krevd flere ressurser. Kravene til en rask og løsningsorientert forvaltning med stadig færre ansatte medfører redusert utredningskapasitet til bistand for departementet.

Gjennom prosjektet *Kunnskapsløftet for kulturminneforvaltningen* digitaliserer vi våre arkiver og sørger for god tilgang på informasjon for fylkeskommuner og kommuner. Dette er viktig for å effektivisere forvaltningen, og sørge for at vi også står godt rustet til å ta gode avgjørelser om kulturminner og kulturmiljøer på lokal og regionalt plan. Gjennom prosjektet *Kulturminner i kommunene* får stadig flere kommuner støtte til arbeidet med egne

kulturminneplaner. Riksantikvaren har som mål at 90 prosent av landets kommuner skal ha egne kulturminneplaner i løpet av 2020. Arbeidet med lokale prioriteringer og lokal kunnskap om egne kulturminner blir enda viktigere i lys av kommende kommunesammenslåinger.

Vi som arbeider med forvaltning av kulturminner må ha langsiktige mål og gode strategier for vårt arbeid. Målene for vårt arbeid må være formulert slik at de kan omsettes til handling, også i kommuner og fylkeskommuner. Riksantikvaren har startet på et arbeid med klare og tydelige formuleringer for våre nasjonale mål og for den strategien vi vil følge for å nå disse målene. Vi ønsker i 2016 å presentere forslag til nye nasjonale mål for kulturminneforvaltningen og ny strategi for Riksantikvarens arbeid.

Riksantikvaren har ti bevaringsprogrammer, som inkluderer alt fra ruiner og bergkunst til samiske bygninger og fredete hus i privat eie. Alle programmene har de senere årene levert gode resultater. Samtidig ser vi at vi, med stavkirkeprogrammet som eneste unntak, ikke når 2020-målene om ordinært vedlikeholdsnivå kulturminnene. På bestilling fra KLD leverte Riksantikvaren i 2015 et forslag til realitetsorientering og behovsanalyse av bevaringsprogrammene. Disse dokumentene vil danne grunnlaget for en videre dialog om justering av programmenes mål. En slik justering bør kunne ut i et realistisk nivå for istandsetting og tilgjengeliggjøring.

I bevaringsprogrammet for samiske bygninger skal vi i samarbeid med Sametinget registrere og tilstandsvurdere fredete samiske bygninger. Arbeidet gjennomføres i perioden 2012 til 2017. Progresjonen er god og antallet registrerte bygninger innenfor prosjektet vil bli om lag 1200. Siden 2012 har 2 millioner kroner årlig vært øremerket sikring og istandsetting av de fredete samiske bygningene. Tatt i betraktning at denne bygningsmassen først er ferdig registrert i 2017 og de relativt lave årlige tilskuddene, er det lang vei å gå før de fredete samiske bygningene får et tilstandsnivå som er tilstrekkelig.

Vi har i dag over 200 fartøy på Riksantikvarens liste over vernede fartøy. Enkelte av disse vil bli fredet i årene som kommer, men alle fartøy på lista kan søke om midler til istandsetting. En tiltakspakke til fartøyvern over statsbudsjettet, har gitt oss en ekstrabevilgning på 40 millioner kroner for 2016. Fartøyvernet drives av tusenvis av frivillige som gjør en fantastisk innsats, og disse pengene vil komme svært godt med i arbeidet for å ta vare på våre historiske fartøy.

Riksantikvaren lanserte i 2015 *Fredningsstrategien mot 2020*. Fredningsstrategien angir innenfor hvilke tema vi i dag mangler fredete bygg eller anlegg, det være seg eksempelvis nasjonale minoriteter, handel eller rekreasjon, fritid og folkehelse. Nye fredningssaker skal

være innenfor de prioriterte temaene, og startes opp i et begrenset antall.

Fredningsstrategien angir også hvordan kulturminneforvaltningen skal arbeide effektivt og på lag med eier i nye fredningssaker. I årene som kommer ser vi fram til å finne gode fredningsobjekter, av høy nasjonal verdi, som i størst mulig grad fredes gjennom gode prosesser med eier og lokalmiljø. Riksantikvaren vil også prioritere kulturmiljøfredninger fram mot 2020.

De mange eierne av fredete bygg gjør en formidabel innsats for å ta vare på viktig kulturarv på vegne av kommende generasjoner. Hos Riksantikvaren vil vi fortsette å kjempe for bedre vilkår for de private eierne, som blant annet innebærer langt større tilskudd til istandsetting, støtte til vedlikehold og fritak fra eiendomsskatt.

Skal kulturminneforvaltningen arbeide framtidsrettet og godt, bør virksomheten også basere seg på forskningsresultater innenfor aktuelle fagområder. Kulturminnefeltet får en liten del av forskningsmidlene fra KLD og Riksantikvaren hadde i 2015 ikke mulighet til å lyse ut forskningsmidler eksternt. Det er behov for en langt større forskning på kulturminnefeltet, ikke bare innen klima og miljøperspektivet, men også innen den humanistiske sektor. Riksantikvaren vil i tillegg være en pådriver for at det blir forsket mer på kulturminners samfunnsnytte. Målet for Riksantikvarens arbeid på feltet er å få fram mer kunnskap og formidle kulturarvens samfunnsnytte. Den danske organisasjonen *Realdania* presenterte i 2015 en undersøkelse av den økonomiske verdien til den danske bygningsarven. Resultatene av undersøkelsen viser at boligprisene stiger betydelig i kommuner med langsiktige planer for bevaring av bebyggelse, og at kulturminner skaper økt turisme og arbeidsplasser. Tilsvarende undersøkelser for norske forhold hadde vært svært nyttige. Dette kunne vært særlig relevant for et nytt verdensarvområde som Rjukan-Notodden industriarv.

Aldri før har Norge forandret seg så raskt. Fortettingen i enkelte byer og pressområder er massiv, og mange områder vil på få år endres radikalt. En av Riksantikvarens viktigste oppgaver i årene som kommer, blir å arbeide for at fortettingen skjer med kvalitet og der kulturminner inngår som en viktig ressurs for god byutvikling. I 2016 lanserer vi *Bystrategien* for kulturminneforvaltningen. Vi vil med den markere at vi vil bistå både utbyggere, kommuner og fylkeskommuner for å finne gode løsninger for vern og utvikling. Når det gjelder byutvikling må vi være løsningsorienterte og se mulighetene i endring. Kulturminner kan tilpasses og transformeres til ny bruk. Tar vi fortiden med oss inn i fremtiden får vi steder og byer vi blir glade i.

KAP. VI Årsregnskap

6.1 Ledelseskommmentar til årsregnskapet 2015

Formål

Som direktorat for kulturminneforvaltning er Riksantikvaren KLDs sentrale rådgivende og utøvende faginstans for forvaltning av kulturminner. Som direktorat skal Riksantikvaren bidra til å realisere regjeringens nasjonale mål som gjenspeiler hva Norge vil oppnå på viktige miljøområder. Direktoratet skal også bidra til å videreutvikle politikken gjennom kunnskapsbaserte beskrivelser og analyser av tilstanden i sektor. Vår statlige kulturminneforvaltning skal utøves i dialog med lokale og regionale myndigheter. RA skal bidra til implementering av gjeldende statlig kulturminnepolitikk og har overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt iht. bestemmelsene om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra KLD i instruks om økonomistyring. Riksrevisjonen er Riksantikvarens revisjonsordning. Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av RAs disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter og tilskudd.

Vurderinger av vesentlige forhold

I 2015 har Riksantikvaren samlet disponert kr 134 041 000 i driftsmidler over post 01 *Driftsutgifter*, hvorav kr 4 127 000 er overført fra 2014, kr 600 000 er kompensasjon for lønnsregulering i 2015 og kr 710 000 reduksjon i RNB 2015. Mindreutgifter utgjør i alt kr 210 112 (se detaljert spesifisering nedenfor for postene dette berører).

Mindreutgift for post 01 *Driftsutgifter* i 2015 ble kr 210 112 som skyldes at summen av regnskap er fratrukket refusjoner (jf. foreldrepenger, sykepenger og øvrige offentlige tilskudd).

Mindreutgift for post 22 *Bevaringsoppgaver* i 2015, kr 7 938 296, har sammenheng med forsinkelser på bestilte prosjekter og manglende ferdigstillinger (se redegjørelsen nedenfor for post 70 om ubrukte midler på bevaringsprogrammene for *utvalgte arkeologiske kulturminner* og for *bergkunst*). Riksantikvarens fordeling av oppdrag i 2015 ble slutført senere enn tidligere år. Bakgrunnen for dette var direktoratets interne gjennomgang av

økonomiforvaltning for å sikre at denne er i henhold til kravene i økonomireglementet. Dette medførte at en rekke oppdrag vanskelig lot seg gjennomføre innen utgangen av 2015.

Mindreutgift for post 70 Automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner, kr 4 152 685, har sammenheng med ikke utbetalte tilskudd innunder bevaringsprogrammene for *utvalgte arkeologiske kulturminner og bergkunst* av hensyn til Riksrevisjonens kommentar om å unngå forskuddsutbetalinger i størst mulig grad. Tildelingen kom for øvrig svært sent i gang pga. rutinegjennomgang etter Riksrevisjonens rapport. Noen prosjekter utsatte av denne grunn igangsetting. Videre ble tilskudd til utgravninger til enkeltsaker enten forsinket eller ikke avsluttet i 2015.

Mindreutgift for post 71 Fredete kulturminner i private eie, kulturmiljø og kulturlandskap, i 2015 kr 10 126 174, har sammenheng med at prosjekter som skulle motta midler direkte fra RA ble forsinket, herunder ca. kr 2 650 000 som ble stående som ubenyttet forhåndstilsagn og ca. kr 600 000 til konserveringsprosjekter. For prosjektet krigens kulturminner er det gitt tilskudd til en rekke tiltak som ikke har vært mulig å gjennomføre innen utgangen av året.

Mindreutgift for post 72 Teknisk og industrielle kulturminner, kr 663 494, har sammenheng med at Riksantikvarens tilskuddsfordeling ble gjennomført senere enn tidligere år. Forsinkelsen skyldes direktoratets interne gjennomgang av tilskuddsforvaltningen for å sikre at denne er i henhold til kravene i økonomireglementet. Flere oppdrag det ble gitt tilskudd til i 2015 ble derfor ikke igangsatt eller gjennomført innen utgangen av 2015. RA krever at tiltakshaver fremlegger dokumentasjon på at tiltaket er igangsatt eller gjennomført før tilskudd utbetales.

Mindreutgift for post 73 Bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring, kr 15 343 447, skyldes at tilskudd til brannsikring ikke er utbetalt, siden tiltakene ferdigstilles i 2016. Ytterligere årsaker til mindreforbruket er begrenset tilgang til kvalifiserte prosjekterende/utførere innen brannsikring av stavkirker, og forsinkelse hos mottakere av tilskudd til profane middelalderbygninger i privat eie.

Mindreutgift for post 74 Fartøyvern, kr 1 823 682 i 2015, har sammenheng med at Riksantikvarens tilskuddsfordeling ble gjennomført senere enn tidligere år. Forsinkelsen skyldes direktoratets interne gjennomgang av tilskuddsforvaltningen for å sikre at denne er i henhold til kravene i økonomireglementet. Flere oppdrag det ble gitt tilskudd til i 2015 ble derfor ikke igangsatt eller gjennomført innen utgangen av 2015. RA krever at tiltakshaver fremlegger dokumentasjon på at tiltaket er igangsatt eller gjennomført før tilskudd utbetales.

Mindreutgift for post 77 Verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet i 2015, kr 167 913, skyldes at prosjektet i Skudeneshavn (Karmøy), det var avsatt midler til, ikke ble realisert i 2015. Dette ble klart mot slutten av året, og Riksantikvaren manglet da aktuelle alternative tiltak å gi tilskudd til.

Mindreutgift for post 79 Verdensarven, kr 1 127 632 i 2015, har sammenheng med at Riksantikvarens tilskuddsfordeling ble gjennomført senere enn tidligere år. Forsinkelsen skyldes direktoratets interne gjennomgang av tilskuddsforvaltningen for å sikre at denne er i henhold til kravene i økonomireglementet. Flere oppdrag det ble gitt tilskudd til i 2015 ble derfor ikke igangsatt eller gjennomført innen utgangen av 2015. RA krever at tiltakshaver fremlegger dokumentasjon på at tiltaket er igangsatt eller gjennomført før tilskudd utbetales.

Kommentarer til artskontorrapporteringen

Artskontorrapporteringen viser at rapporterte utgifter til drift og investeringer var på kr 204 239 934, hvorav de største utbetalingene gjelder *lønnskostnader* (kr 105 990 480) (jf. Note 2) og *andre utbetalinger til drift* (kr 106 189 526) (jf. Note 3).

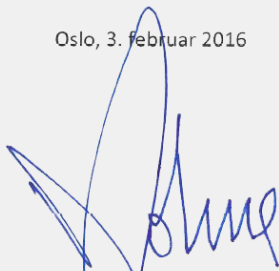
Innenfor *Lønnskostnader*, utgjorde lønn og utgifter til arbeidsgiveravgift, henholdsvis 87,2 og 12,4 prosent. Antall årsverk var 159 i 2015, og antall stillinger 165.

Innenfor *andre utbetalinger til drift* (jf. Note 3), på kr 106 189 526, gikk 65,1 prosent (kr 69 080 988) til konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne. Kunnskapsløftet er ett av RAs største satsningsområder, og forklarer den store andelen.

Artskontorrapporteringen viser at rapporterte inntekter til drift var på kr 7 949 072 (jf. Note 1), hvorav 93,6 prosent (kr 7 437 172) var salgs- og leieinntekter.

Bekreftet mellomværende med statskassen utgjorde per 31.12.2015 kr -4 434 601,13.

Oslo, 3. februar 2016

Jørn Holme
Riksantikvar

Astrid Aurah Nesø
Avdelingsdirektør

6.2 Prinsippnote årsregnskapet

Årsregnskapet for Riksantikvaren er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten, fastsatt 12. desember 2003 med endringer, senest 18. september 2013. Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 og tilleggskrav i instruks for virksomhets- og økonomistyring fra KLD.

Oppstilling av bevilgnings- og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- b) Utgifter og inntekter er ført med brutto beløp i regnskapet
- c) Regnskapet er utarbeidet i tråd med kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapporteringen er utarbeidet etter de samme prinsippene. Prinsippene korresponderer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet.

Bevilgningsrapporteringen

Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Riksantikvaren har rapportert til statsregnskapet. Oppstillingen viser kapitler og poster i bevilgningsregnskapet som Riksantikvaren har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva Riksantikvaren har fått til disposisjon i tildelingsbrev og tilleggsbevilgninger.

Mottatte belastningsfullmakter fra andre virksomheter vises i kolonnen for samlet tildeling. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Artskontorrapporteringen

Artskontorrapporteringen viser regnskapstall Riksantikvaren har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter.

6.3 Oppstilling bevilgningsrapportering

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.15							
Utgifts kap	Kapittel navn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2015	Merutgift (-) og mindreutgift
1429	RA	01	Driftsutgifter	A, B	134 041 000	133 830 888	210 112
1429	RA	21	Spesielle driftsutgifter	A	43 415 000	43 414 974	26
1429	RA	22	Bevaringsoppgaver	A, B	30 500 000	22 561 704	7 938 296
1429	RA	50	Tilskudd til samisk kulturminnearbeid	A	3 396 000	3 396 000	0
1429	RA	60	Kulturminnearbeid i kommunene	A	4 000 000	4 000 000	0
1429	RA	70	Tilskudd til automatisk fredete og andre arkeologiske kulturminner	A, B	33 970 000	29 817 315	4 152 685
1429	RA	71	Tilskudd til fredete kulturminner i private eie, kulturmiljø og kulturlandskap	A, B	135 647 000	125 520 826	10 126 174
1429	RA	72	Tilskudd til tekniske og industrielle kulturminner	A, B	53 432 000	52 768 506	663 494
1429	RA	73	Tilskudd til bygninger og anlegg fra middelalder og brannsikring	A, B	58 403 000	43 059 553	15 343 447
1429	RA	74	Tilskudd til fartøyvern	A, B	62 183 000	60 359 318	1 823 682
1429	RA	75	Tilskudd til fartøyvernsentrene	A	7 576 000	7 575 999	1
1429	RA	77	Tilskudd til verdiskapingsarbeid på kulturminneområdet	A, B	8 410 000	8 242 087	167 913
1429	RA	79	Tilskudd til verdensarven	A, B	41 781 000	40 653 368	1 127 632
118	UD	70	Nordområdetiltak og prosjektsamarbeid med Russland		1 500 000	1 500 000	
164	UD	73	Andre ODA-godkjente OSSE-land		1 819 836	1 595 330	
340	KUD	71	Tilskudd til kirkelige formål		1 335 000	1 335 000	
900	NFD	75	Tilskudd til særskilte prosjekter.		2 000 000	2 000 000	
1400	KLD	21	Spesielle driftsutgifter		128 020	76 218	
1410	KLD	21	Miljøovervåkning og miljødata		7 736 000	5 857 169	
1820	OED	74	Tilskudd til museums- og kulturminnetiltak		8 705 000	3 009 643	
1633	Nettoordning ¹⁾	01	Driftsutgifter		5 323 000	13 100 100	
Sum utgiftsført					645 300 856	603 673 998	-

¹⁾ Nettoordning, statlig betalt merverdiavgift

Årsrapport 2015

Inntektskap	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling	Regnskap 2015	Merinntekt og mindreinntekt (-)
4429	RA	02	Oppdrag og andre div. inntekter	A	4 148 000	4 900 455	752 455
4429	RA	09	Internasjonale oppdrag	A	1 175 000	3 048 617	1 873 617
4429	RA	15	Refusjon vedr. arb.mark.		0	0	0
4429	RA	16	Refusjon foreldrepenger		0	0	0
4429	RA	17	Andre refusjoner		0	0	0
4429	RA	18	Refusjon av sykepenger		0	0	0
5309	[Tilfeldige inntekter]	xx	[Ymse]		0	0	
5700	Arbeids-giveravgift	72	Arbeidsgiveravgift		8736000	13 112 647	
Sum inntektsført					14 059 000	21 061 720	-
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet						582 612 279	

Kapitalkontoer		
60087901	Norges Bank 0677.03.02666 /innbetalinger	14 326 206
60087902	Norges Bank 0677.04.03012 /utbetalinger	-596 852 160
714429	Endring i mellomværende med statskassen	-86 325
Sum rapportert		0

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)				
Konto	Tekst	2015	2014	Endring
xxxxxx	[Aksjer]	0	0	0
714429	Mellomværende med statskassen	-4 434 601	-4 348 276	-86 325

Note A. Forklaring av samlet tildeling

Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets bevilgning	RNB	Lønnsoppgjøret 2015	Samlet tildeling
142901	4 127 000	130 024 000	-710 000	600 000	134 041 000
142921	0	67 915 000	-24 500 000	0	43 415 000
142922	0	0	30 500 000	0	30 500 000
142950	0	3 396 000	0	0	3 396 000
142960	0	4 000 000	0	0	4 000 000
142970	4 365 000	29 605 000	0	0	33 970 000
142971	16 293 000	119 354 000	0	0	135 647 000
142972	3 000 000	50 432 000	0	0	53 432 000
142973	13 406 000	44 997 000	0	0	58 403 000
142974	1 704 000	60 479 000	0	0	62 183 000
142975	0	7 576 000	0	0	7 576 000
142977	446 000	7 964 000	0	0	8 410 000
142979	3 554 000	38 227 000	0	0	41 781 000
442902	0	4 148 000	0	0	4 148 000
442909	0	1 175 000	0	0	1 175 000

Note B. Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Merutgift(-)/ mindre utgift	Merutgift(-)/ mindre utgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merinntekter iht merinntektsfullmakter	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp *	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
142 901	210 112	210 112	2 626 072	2 836 184	6 501 000	2 836 184
142 922	7 938 296	7 938 296	Ikke aktuell	7 938 296	0	7 938 296
142 970	4 152 685	4 152 685	Ikke aktuell	4 152 685		4 152 685
142 971	10 126 174	10 126 174	Ikke aktuell	10 126 174		10 126 174
142 972	663 494	663 494	Ikke aktuell	663 494		663 494
142 973	15 343 447	15 343 447	Ikke aktuell	15 343 447		15 343 447
142 974	1 823 682	1 823 682	Ikke aktuell	1 823 682		1 823 682
142 977	167 913	167 913	Ikke aktuell	167 913		167 913
142 979	1 127 632	1 127 632	Ikke aktuell	1 127 632		1 127 632

*Maksimalt beløp som kan overføres er 5% av årets bevilgning på driftspostene 01-29, unntatt post 24 eller sum av de siste to års bevilgning for poster med stikkordet "kan overføres". Se det årlige rundskrivnet R-2 for mer detaljert informasjon om overføring av ubrukte bevilgninger.

6.4 Oppstilling artskontorrapportering

Oppstilling av artskontorrapporteringen per 31.12.2015			
	Note	2015	2014
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	0	0
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	511	361
		900	050
Salgs- og leieinnbetalinger	1	7 437	4 830
		172	731
Andre innbetalinger	1	0	0
<i>Sum innbetalinger fra drift</i>		7 949	5 191
		072	781
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	105	101
		990	374
		480	502
Andre utbetalinger til drift	3	106	130
		189	170
		526	049
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		212	231
		180	544
		007	551
Netto rapporterte driftsutgifter		204	226
		230	352
		934	770
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	0	0
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		0	0
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	0	0
Utbetaling til kjøp av aksjer	5,8B	0	0
Utbetaling av finansutgifter	4	31 055	46 897
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		31 055	46 897
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		31 055	46 897
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			

Årsrapport 2015

Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	0	0
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		0	0
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	378	350
		362	816
		837	801
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		378	350
		362	816
		837	801
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler *			
Gruppelivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		0	0
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		13 112	12 575
		647	504
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		13 100	0
		100	
<i>Netto rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		-12 547	-12 575
			504
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		582	564
		612	640
		279	964
Oversikt over mellomværende med statskassen **			
Eiendeler og gjeld		2015	2014
Fordringer (Reiseforskudd)		5 000	5 000
		70 427	237
Fordringer (Lønnsforskudd)			256
		-554	-20 697
Andre kortsiktige fordringer		194	
Kasse		1 979	824
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank		0	0
		-3 957	-4 232
Skyldig skattetrekk		813	366
		0	-338
Skyldige offentlige avgifter (merverdiavgift)			293
Annen gjeld		0	0
Sum mellomværende med statskassen	8	-4 434	-4 348
		601	276

* Andre ev. inntekter/utgifter rapportert på felleskapitler spesifiseres på egne linjer ved behov.

** Spesifiser og legg til linjer ved behov.

Årsrapport 2015

Note 1. Innbetalinger fra drift		
	31.12.2015	31.12.2014
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>		
Gebyrer	0	0
Sum innbetalinger fra gebyrer	0	0
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
Eksterne midler/Tilskudd fra kommunale og fylkeskommunale etater	511 900	275 000
Andre tilskudd og overføringer	0	86 050
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	511 900	361 050
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
Arkiv og bibliotekjenester	100 000	100 000
Salgsinntekt varer, avgiftsfri	27 019	80 631
Salgsinntekt tjenester, avgiftsfri	300 107	1 371 829
Inntekter fra salg av oppdrag	0	89 814
Salgsinntekt varer, utenfor avgiftsområdet	0	1 500 000
Erstatnings krav ved tap av litteratur	550	600
Salgsinntekt tjenester, utenfor avgiftsområdet	4 952 580	1 335 291
Ref. kostnadsfordeling ifbm. arrangementer	0	25 181
Kurs og konferanse	0	172 274
Refundert reiseutgifter	0	61 398
Tilfeldige inntekter (diverse inntekter post 01 – 29)	229 245	90 713
Utleie av lokaler	1 827 672	3 000
Sum salgs- og leieinnbetalinger	7 437 172	4 830 731
<i>Andre innbetalinger</i>		
Andre innbetalinger	0	0
Andre innbetalinger 2	0	0
Andre innbetalinger 3...	0	0
Sum andre innbetalinger	0	0
Sum innbetalinger fra drift	7 949 072	5 191 781

Årsrapport 2015

Note 2. Utbetalinger til lønn		
	31.12.2015	31.12.2014
Lønn	92 469 513	89 880 819
Arbeidsgiveravgift	13 112 647	12 575 504
Pensjonsutgifter*	0	0
Sykepenger og andre refusjoner (-)	-1 923 866	-3 643 298
Andre ytelser	2 332 186	2 561 477
Sum utbetalinger til lønn	105 990 480	101 374 502
<i>* Denne linjen benyttes av virksomheter som innbetaler pensjonspremie til SPK.</i>		
Antall årsverk:	159	159

Note 3. Andre utbetalinger til drift		
	31.12.2015	31.12.2014
Husleie	16 731 799	16 531 389
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	0
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	0	0
Konsulenter og andre kjøp av tjenester fra eksterne	69 080 988	89 701 775
Reiser og diett	5 263 952	5 463 943
Kurs, konferanser og møter	2 002 938	1 716 884
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	2 493 787	3 172 008
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	6 695	5 508
Mindre utstysanskaffelser	10 346	342 940
Leie av maskiner, inventar og lignende	7 109 380	8 198 756
Forbruksmateriell	2 348 434	3 053 796
Kontortjenester	314 526	1 209 237
Reklame	195 085	439 612
Øvrige driftsutgifter	631 596	334 199
Sum andre utbetalinger til drift	106 189 526	130 170 049

Årsrapport 2015

Note 4. Finansinntekter og finansutgifter		
	31.12.2015	31.12.2014
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
Renteinntekter	0	0
Valutagevinst	0	0
Annen finansinntekt	0	0
Sum innbetaling av finansinntekter	0	0
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	31 055	46 897
Valutatap	0	0
Annen finansutgift	0	0
Sum utbetaling av finansutgifter	31 055	46 897

Note 5 Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer		
	31.12.2015	31.12.2014
<i>Utbetaling til investeringer</i>		
Immaterielle eiendeler og lignende	5	0
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	0	0
Beredskapsanskaffelser	0	0
Infrastruktureiendeler	0	0
Maskiner og transportmidler	0	0
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	0	0
Sum utbetaling til investeringer	0	0

	31.12.2015	31.12.2014
<i>Utbetaling til kjøp av aksjer</i>		
Kapitalinnskudd	0	0
Obligasjoner	0	0
Investeringer i aksjer og andeler	0	0
Sum utbetaling til kjøp av aksjer	0	0

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten		
	31.12.2015	31.12.2014
Avgift 1	0	0
Avgift 2	0	0
Avgift 3...	0	0
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	0	0
	31.12.2015	31.12.2014
Tilskudd til kommuner	4 000 000	2 000 000
Tilskudd til fylkeskommuner	368 430 885	343 114 117
Tilskudd til ikke-finansielle foretak	5 931 952	5 601 952
Tilskudd til finansielle foretak	0	100 732
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	378 362 837	350 816 801

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer til staten		
	31.12.2015	31.12.2014
Tilskudd til kommuner	4 000 000	2 000 000
Tilskudd til fylkeskommuner	368 430 885	343 114 117
Tilskudd til ikke-finansielle foretak	5 931 952	5 601 952
Tilskudd til finansielle foretak	0	100 732
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	378 362 837	350 816 801

Note 8. Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen							
Del A Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen							
			31.12.2015	31.12.2015			
			Spesifisering av bokført avregning med statskassen	Spesifisering av rapportert mellomværende med statskassen	Forskjell		
Finansielle anleggsmidler							
	Investeringer i aksjer og andeler*		0	0	0		
	Obligasjoner		0	0	0		
	<i>Sum</i>		0	0	0		
Omløpsmidler							
	Kundefordringer		8 361	-554 194	562 555		
	Andre fordringer		75 427	75 427	0		
	Bankinnskudd, kontanter og lignende		1 979	1 979	0		
	<i>Sum</i>		85 767	-476 788	562 555		
Langsiktig gjeld							
	Annen langsiktig gjeld		0	0	0		
	<i>Sum</i>		0	0	0		
Kortsiktig gjeld							
	Leverandørgjeld		-248 828	0	-248 828		
	Skyldig skattetrekk		-3 957 813	-3 957 813	0		
	Skyldige offentlige avgifter		0	0	0		
	Nettoordning, statlig ikke betalt merverdiavgift		49 395	0	49 395		
	Annen kortsiktig gjeld		0	0	0		
	<i>Sum</i>		-4 157 247	-3 957 813	-199 434		
	Sum		-4 071 480	-4 434 601	363 122		
* Virksomheter som eier finansielle anleggsmidler i form av investeringer i aksjer og selskapsandeler fyller også ut note 8 B.							
Del B Spesifisering av investeringer i aksjer og selskapsandeler							
	Ervervsdato	Antall aksjer	Eierandel	Stemmeandel	Årets resultat i selskapet	Balanse-ført egen-kapital i selskapet	Balanse-ført verdi i regnskap*
Aksjer							
Selskap 1							
Selskap 2							
Selskap 3...							

Årsrapport 2015

Balanseført verdi 31.12.2015					0
* Investeringer i aksjer er bokført til anskaffelseskost. Balanseført verdi er den samme i både virksomhetens kontospesifikasjon og kapitalregnskapet.					

Forklaringer på kulturminnelovparagrafer

§ 8.1-saker

enhver som ønsker å gjennomføre et tiltak som kan være i konflikt med et automatisk fredet kulturminne, må søke om Riksantikvarens tillatelse. Dersom Riksantikvaren gir tillatelse kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres.

§ 8.2-saker

dersom det dukker opp et automatisk fredet kulturminne underveis i et byggeprosjekt, må man stanse arbeidet og melde i fra til kulturminneforvaltningen. Deretter avgjør Riksantikvaren om arbeidet kan fortsette, og på hvilke vilkår.

§ 8.3-saker

ulovlig igangsatte tiltak som skader automatisk fredete kulturminner, kan kreves fjernet, eller at skaden rettes opp.

§ 8.4.-saker

et reguleringsplanvedtak, hvor kulturminneforvaltningen har blitt hørt på riktig måte, fungerer som et dispensasjonsvedtak fra kulturminneloven. Dette innebærer at Riksantikvaren må uttale seg til alle plansaker etter plan- og bygningsloven hvor det er konflikt mellom arealformål i planen og automatisk fredete kulturminner. Riksantikvarens uttalelse til slike plansaker regnes som dispensasjonssaker fra kulturminneloven, selv om det er det endelige planvedtaket etter plan- og bygningsloven som hjemler selve tillatelsen til inngrep i automatisk fredete kulturminner. Dersom Riksantikvaren sier seg enig i arealbruken i planen, og dette medfører at automatisk fredete kulturminner må gå tapt, kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak i tråd med planen kan realiseres. Slike vilkår skal skrives inn i planens bestemmelser.

§ 10-saker

Riksantikvaren kan pålegge offentlige og større, private tiltakshavere å betale for arkeologiske undersøkelser dersom de får tillatelse til å fjerne eller skade automatisk fredete kulturminner. I § 8.1-saker legges denne betalingsplikten direkte inn i dispensasjonsvedtak der det stilles krav til arkeologiske undersøkelser før tiltak kan

gjennomføres. I § 8.4.-saker derimot, kan ikke dette gjøres siden det formelle

dispensasjonsvedtaket gjøres gjennom planvedtak etter plan- og bygningsloven. I slike saker

må tiltakshaver derfor melde i fra til kulturminnemyndighetene før man ønsker å få gjennomført tiltak i tråd med planen, og så fastsetter Riksantikvaren endelig omfang og kostnader for undersøkelsen.

§ 14-saker

enhver som ønsker å gjennomføre et tiltak som kan være i konflikt med et skipsfunn, må søke om Riksantikvarens tillatelse. Dersom Riksantikvaren gir tillatelse kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres.

Forklaringer på kulturminnelovparagrafer. Kilde: Årsrapport dispensasjonsbehandling 2015

Årsrapport 2015

Vedlegg

- 1) Oppdragsliste Tildelingsbrevet 2015
- 2) Oversikt over figurer og tabeller
- 3) Analyse av mediedekning 2015

Kulturminner og kulturmiljø

Oppdragsliste 2015 (Tildelingsbrev 2015 s. 7)

Oppgi status på gjennomføring av oppdrag fra departementet.

Oppdrag – dokumenter som skal oversendes Klima- og miljødepartementet (KLD)	Tidsplan
<p>34. Utarbeide forslag til organisering og plassering av prosjektet Bygg og Bevar iht. mandatet for prosjektet.</p> <p><i>Rapport: Som skrevet i årsrapport for 2014: Prosjektet Bygg og bevar har hatt et godt år med høyt fokus på formidling og stadig bedre besøkte nettsider. Nytt av året er egne temasider for ENØK. Et annet tiltak som har krevd ressurser er medarrangøransvar for bygningsvernkonferansen på Folkemuseet i høst. Det er gjennomført flere typer evaluering høsten 2014, som alle konkluderer positivt om grunnfunksjonene i prosjektet. Disse evalueringsresultatene ble oversendt KLD som vedlegg i et brev som ble sendt fra styret i desember 2014. I brevet gis en analyse av prosjektet og det gis en anbefaling om videre organisasjonsform i tråd med mandatet til styret.</i></p>	1.4.2015
<p>35. Ferdigstille arbeidet med å definere mål og indikatorer for de bevaringsprogrammene hvor dette mangler, herunder for bruk av brannsikringsmidler til tette trehusmiljø og stavkirker.</p> <p><i>Rapport: Ny frist 15. september. Riksantikvaren har levert innspill til mål og indikatorer for bevaringsprogrammet for fartøy. Departementet og Riksantikvaren er i dialog med videre arbeid med indikatorer for bevaringsprogrammet for verdensarv.</i></p>	15.5.2015
<p>36. a) Definere omfanget av de 15 nasjonalt prioriterte teknisk-industrielle anleggene.</p> <p><i>Rapport: Ny frist 6. oktober 2015 Riksantikvaren har levert forslag til omfang av de 15 nasjonalt prioriterte teknisk-industrielle anleggene.</i></p> <p>b) Utarbeide indikatorer for de 15 nasjonalt prioriterte teknisk- industrielle anleggene.</p> <p><i>Rapport: Ny frist 1. november 2015 Riksantikvaren har levert første del av mål og indikatorer for bevaringsprogrammet for teknisk-industrielle anlegg. Andre del, som inkluderer indikatorer for de deler av anleggene hvor Riksantikvaren trengte faglig bistand fra anleggene, følger i 2016.</i></p>	a) 1.6. 2015 b) 01.10.2015

<p>37. a) Ferdigstille retningslinjer til budsjettering etter kulturminnelovens § 9, i samarbeid med KLD.</p> <p><i>Rapport: Riksantikvaren har oversendt endelig forslag til retningslinjer til budsjettering etter kulturminnelovens § 9 til KLD i tråd med bestillingen.</i></p> <p>b) Riksantikvaren utarbeider en registreringsstandard</p> <p><i>Rapport: Riksantikvaren har mottatt bestilling fra KLD på en veileder til § 9 - retningslinjene som skal slutføres før årsskiftet 2015/16. På grunn av denne ekstraoppgaven har Riksantikvaren meddelt KLD at arbeidet med en registreringsstandard må utsettes til 2016 pga. manglende kapasitet til å fullføre to slike omfattende oppgaver høsten 2015.</i></p>	<p>a) 1.4. 2015</p> <p>b) høsten</p>
<p>38. Gjennomgå behovsanalysen og status for de ti bevaringsprogrammene opp mot 2020-målene, og vurdere behovet for og eventuelt fremme forslag til, prioriteringer innen og mellom bevaringsprogrammene innenfor eksisterende ressursramme.</p> <p><i>Rapport: Innspill med forslag til realitetsorientering ble oversendt KLD i juni 2015. Ny behovsanalyse er bestilt fra konsulent og første versjon er levert Riksantikvaren. Arbeidet er i ferd med å bli sluttført. Analysen blir nå endelig kvalitetssikret av konsulent før oversendelse til KLD i løpet av høsten 2015.</i></p>	<p>1.6. 2015</p>
<p>39. Avslutte prosjektet Statens kulturhistoriske eiendommer og utarbeide en sluttrapport som sammenfatter de viktigste resultatene fra prosjektet og hvilke utfordringer som bør gis særlig prioritet i den videre oppfølgingen innenfor de ulike sektorene.</p> <p><i>Rapport: Tiltak er blitt gjort på to av de høyt prioriterte bygningene: Fredheim fangststasjon (4 bygninger) og Haudegen (tysk meteorologisk stasjon fra krigen).</i></p> <p>Fredheim <i>Fangststasjonen var svært utsatt for kysterosjon og er blitt flyttet til et høyere område.</i></p> <p>Haudegen <i>Stasjonen har fått vernetak lagt over originalen. Riksantikvaren venter fremdeles på rapporten fra Sysselmannen om arbeidet som er gjennomført. Videre ga Riksantikvaren Sysselmannen dispensasjon til en nødutgravning ved Nordhamna på Bjørnøya hvor det finnes pomortufter og graver som er utsatt for erosjon. Utgravningen var vellykket, forskningsmateriale er sikret og tiltaket fikk mye mediepublisitet.</i></p> <p><i>Det er igangsatt et arkitektstudentprosjekt for å lage mulighetsstudie angående den gamle kraftstasjonen i Longyearbyen. Kings Bay fortsetter arbeidet med</i></p>	<p>31.12.2015</p>

<p>vedlikehold av den fredete bygningsmassen (29 bygninger), særlig konsentrert i sommer om London-husene.</p> <p>Riksantikvaren meldte i avviksrapporteringen 13.05.16 følgende: «Riksantikvaren har fortsatt sitt arbeid med prosjektet Statens kulturhistoriske eiendommer (SKE) i 2015, men ferdigstilling i 2015 er ikke mulig ettersom landsverneplaner fra flere departement mangler. Riksantikvaren hadde en frist for overlevering av landsverneplaner innen sommeren 2014 for å kunne gjennomføre forskriftsfredning i løpet av 2015.</p> <p>Følgende departement har ikke overlevert landsverneplan til Riksantikvaren: FAD- Regjeringskvartalet, KMD- Verneplan for statlige eiendommer (FAD - Andre eiendommer), Landsverneplan for Statsbygg, Landsverneplanen for Statskogs og Landsverneplan for Statkraft.»</p> <p>Status ved utgangen av 2015 er slik avviksrapporteringen i mai varslet. Det har ikke vært mulig å avslutte prosjektet, herunder å skrive sluttrapport. Følgende planer er ikke levert Riksantikvaren: Kulturdepartementet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 3 delplaner: Regjeringskvartalet, Verneplan for statlige eiendommer og Landsverneplan for 20 av Statsbyggs eiendommer. Landbruks og matdepartementet: Statskog. Næringsdepartementet: Statkraft.</p> <p>I 2016 har Riksantikvaren avsluttet Klima og miljødepartementets landsverneplan. Denne resulterte i to vedtak, ett for eiendommen på Røros og ett for landet for øvrig. Vi har videre avsluttet to saker knyttet til Kunnskapsdepartementets landsverneplan: fredning av Baroniet Rosendal og trekking av sak for Vikingeskipsmuseet, da denne er tilstrekkelig fredet gjennom kulturmiljøfredningen for Bygdøy. Det er gjennomført to enkeltstående forskriftsfredninger: Flekkefjordbanen og Herdla torpedobatteri. Vi har videre trukket tre enkeltstående saker.</p> <p>Riksantikvaren har videre i 2016 arbeidet med landsverneplanen for Kystverket, samt landsverneplanene for Kulturdepartementet, Statskog og Statkraft. Her forbereder vi det vi kan i påvente av overlevering av plan.</p>	
<p>40. Ferdigstille prosjekt fredningsgjennomgangen.</p> <p>Rapport: Riksantikvaren fikk departementets kommentarer 10. oktober 2014 og har senere arbeidet med justering av dokumentet. Endelig utgave av fredningsstrategien ble oversendt departementet 30. januar 2015.</p>	<p>31.12.2015</p>
<p>41. Ferdigstille Riksantikvarens fredningsstrategi</p> <p>Rapport: Riksantikvaren fikk departementets kommentarer 10. oktober 2014 og har senere arbeidet med justering av dokumentet. Endelig utgave av fredningsstrategien ble oversendt departementet 30. januar 2015.</p>	<p>1.2.2015</p>

<p>42. Som del av slutføringen av prosjektet Kultur- og naturreisen: Utarbeide en foreløpig rapport som konkretiserer overgangen fra prosjekt til drift av den digitale infrastrukturen som er utviklet under prosjektperioden og tydeliggjør hvordan framtidige koordineringsbehov skal innføres i ordinær drift.</p> <p><i>Rapport: Levert 6.3.15</i></p>	<p>1.3.2015</p>
---	-----------------

Nasjonalt mål 6.2: De 100 viktigste kulturminnene og kulturmiljøene på Svalbard skal sikres gjennom forutsigbar og langsiktig forvaltning.

Oppdragsliste 2015 (Tildelingsbrev 2015 s. 7)

Oppdrag – dokumenter som skal oversendes Klima- og miljødepartementet	Tidsplan
<p>44. Utarbeide indikatorer for rapportering på status i arbeidet med oppfølging av Kulturminneplan for Svalbard 2013-2023.</p> <p><i>Rapport:</i> Riksantikvaren leverte forslag til indikatorer for rapportering på status i epost til departementet av 17.12.15.</p>	<p>31.12.2015</p>

Internasjonalt samarbeid

Oppdragsliste 2015 (Tildelingsbrev 2015 s. 8)

Oppdrag – dokumenter som skal oversendes Klima- og miljødepartementet	Tidsplan
<p>47. Lede det nordiske prosjektet Kulturarv som økosystemtjeneste.</p> <p><i>Rapport:</i> Prosjektrapporten vedr. TEG 7013 om <i>Kulturarv og økosystemtjenester. Sammenhenger, muligheter og begrensninger</i> ble levert til Nordisk ministerråd / TEG i april og var ferdig trykket i juni 2015.</p>	<p>1.4.2015</p>

<p>48. Avklare spørsmålet om eventuell oppføring av Varanger Siida – Et arktisk kulturlandskap/Verdensarv Ceavccageadgi/Mortensnes på Norges tentative liste for verdensarvnominasjoner, og gi KLD en tilråding.</p> <p><i>Rapport:</i> 30.4.2015 sendte Riksantikvaren en henvendelse til ICOMOS for å få bistand til å gjennomføre en vurdering av Varjjat Siidas eventuelle verdensarvverdier. ICOMOS har foreløpig ikke fulgt opp henvendelsen, til tross for flere purringer.</p>	1.6.2015
<p>49. Utarbeide en framdriftsplan for oppfølging av prioriterte tiltak i veileder for implementering av Haag-konvensjonen og dens protokoller.</p> <p><i>Rapport: Den reviderte veilederen for implementering av Haag-konvensjonen og dens protokoller ble oversendt til KLD 20. mars 2015. Riksantikvaren avventer ratifisering av Haagkonvensjonens 2. protokoll, og videre signaler fra KLD om implementering av konvensjonen.</i></p>	2.6.2015
<p>50. Sammen med Miljødirektoratet fremme forslag til plan for fremtidige verdensarvsentre (RA hovedansvaret).</p> <p><i>Rapport:</i> Riksantikvaren har vært i dialog med departementet gjennom 2015 og leverte den 08.12.15 forslag til plan for fremtidige verdensarvsentre. Forslaget var utarbeidet i samarbeid med Miljødirektoratet.</p>	1.6.2015

Kunnskap

Oppdragsliste 2015 (Tildelingsbrev 2015 s. 11)

Oppdrag – dokumenter som skal oversendes Klima- og miljødepartementet	Tidsplan
<p>51. Levere tekst til 2. utkast og til endelig versjon av oppdateringen av miljøforvaltningens forskningsbehov.</p> <p><i>Rapport:</i> KLD har selv forskjøvet fristen fra våren 2015 til 1. september 2015. Innspill til tverrgående satsninger er sendt i en egen epost til Miljødirektoratet ved Linn Bryhn Jacobsen, og er fortsatt på idéstadiet. Det skal være en egen workshop knyttet til dette.</p>	Våren 2015
<p>52. Levere forslag til nye forsknings- og overvåkingssatsinger på eget</p>	15.12.2015

<p>ansvarsområde.</p> <p><i>Rapport: Riksantikvaren sendte KLD et forslag innen fristen.</i></p>	
<p>53. Levere en oversikt over hvilke utredninger/utviklingsprosjekter/rapporter som utføres hos RA og som antas å ha betydning for KLD.</p> <p><i>Rapport: Etter avtale med KLD, ga Riksantikvaren et foreløpig svar i juni og deretter et endelig svar 13.august 2015.</i></p>	<p>1.7.2015 og 31.12.2015</p>
<p>54. RA skal delta i arbeidet med gjennomføringen av en pilot, som grunnlag for å vurdere etablering av en nasjonal, digital høydemodell, i regi av Kartverket og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.</p> <p><i>Rapport: Riksantikvaren har bidratt med midler til gjennomføring av 5 pkt. laserskanning i utvalgte områder i forbindelse med pilot for etablering av ny nasjonal digital høydemodell. Midlene ble gitt av KLD, og ble øremerket for arbeidet med høydemodellen. Resultatene fra piloten er per februar 2016 ikke tilgjengelige, men foreløpige tilbakemeldinger tyder på at uttestingen har vært svært vellykket for det aktuelle området. Ansatte fra Riksantikvaren har deltatt i flere fora der fremdriften for arbeidet har blitt diskutert og lagt. Arbeidet følges opp i 2016.</i></p>	<p>31.12.2015</p>
<p>55. Riksantikvaren skal utarbeide forslag til kartlegging av kulturminnekategorier (Type bygg/materiale, geografisk beliggenhet, risikoområder etc.) som vil bli trua av klimaendringene, og dessuten plan for utvikling av god forvaltning av disse i et endret klima. Arbeidet bør bygge på konklusjonene fra det nordiske prosjektet som RA ledet: «Klimaendringer og kulturarv i Norden».</p> <p><i>Rapport: Utsatt frist til 15. september 2015.</i></p>	<p>1.9.2015</p>

Regelverk

Oppdragsliste 2015 (Tildelingsbrev 2015 s. 12)

Oppdrag – dokumenter som skal oversendes Klima- og miljødepartementet	Tidsplan
<p>58. Sammen med Miljødirektoratet gi innspill til det igangsatte tverrdepartementale arbeidet mellom KLD, LMD og KMD for å øke kompetansen innen landbruk, miljø og plan i kommunene.</p> <p><i>Rapport: Levert 23.02.</i> Riksantikvaren har etter anmodning fra KLD bidratt med innspill til departementets notat (<i>Forslag til en mulig koordinert innsats for å øke kompetansen på landbruk, miljø og plan i kommunene</i>) og gjennomgått type kulturminnefaglig kompetanse som per i dag finnes i kommunene og hva som er styrker og svakheter på dette feltet.</p>	15.2.2015
<p>59. Det vises til nasjonal strategi for informasjonssikkerhet, etaten skal rapportere på:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kritisk infrastruktur og forebyggende tiltak i egen virksomhet - Beredskapsplaner og behov for å sette i verk krisehåndtering i egen virksomhet, vedlikehold og revisjon <p><i>Rapport:</i> <i>Kritisk infrastruktur:</i> <i>Riksantikvaren har ikke infrastruktur som vurderes som samfunnsmessig kritisk. I forbindelse med etablering av budsjett og VP-planleggingen gjennomføres ROS-analyser for infrastruktur og systemer med påfølgende tiltaksplaner</i></p> <p><i>Beredskapsplaner:</i> <i>Grunnlagsdokument er utarbeidet og godkjent, i tillegg skal underliggende dokumenter utarbeides. Beredskapsplan er utarbeidet og revideres årlig.</i></p>	I forbindelse med årsrapport for 2015
<p>60. På bakgrunn av informasjon sendt fra KLD ønskes det innspill til etablering av et responsmiljø for uønskede IKT-hendelser i miljøsektoren.</p> <p><i>Rapport:</i> <i>RA har levert innspill til etablering av responsmiljø for miljøsektoren 3.mars.2015. Notatet inneholder forhold knyttet til:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Virksomhetens rutiner og tiltak</i> - <i>Hensiktsmessig nivå og organisering</i> - <i>Praktisk tidshorisont</i> 	15.3.2015
<p>61. Gi innspill etter oppdrag fra KLD i arbeidet med utarbeidelse av veiledningsmaterieill til den nye forskriften etter plan- og bygningslovens bestemmelser om konsekvensutredninger.</p> <p><i>Rapport:</i> Riksantikvaren har i dialog med KLD og KMD gitt tekstinnspill og merknader til to veiledere til KU-forskriften (epost av 8. og 12. juni 2015):</p>	1.4.2015

<ul style="list-style-type: none"> - <i>Metodikk og databaser for innlegging av data</i> - <i>Vurdering av vesentlige virkninger etter vedlegg III</i> 	
<p>62. Etaten skal innføre et internkontrollsystem for informasjonssikkerhet (ISMS) med dokumenter basert på kravene i ISO 27001 standarden, i tråd med Forvaltningsforskriften § 15 og Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet med tilhørende handlingsplan. Systemet med tilhørende dokumentasjon skal være klart til å tas i bruk innen 1.1.2017. Etaten skal i løpet av første halvår 2015:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sørge for opplæring i ISMS internt i etaten, og ha på plass en Informasjonssikkerhetsorganisasjon, og rapportere dette. - Rapportere på fremdriften i prosjektet, revidere og vedlikeholde milepælsplanen for ISMS-arbeidet. <p><i>Rapport:</i> <i>Informasjonssikkerhetsorganisasjon er på plass. Ra har etablert eget 'sikkerhetsråd', og det er gjennomført intern opplæring i etablering av system for informasjonssikkerhetsarbeidet (ISMS). Fremdriftsplan er sendt KLD (30.juni 2015).</i></p>	1.7.2015
<p>63. Sikkerhetsloven setter krav om egen dokumentasjon. Etaten skal oversende grunnlagsdokument for sikkerhet.</p> <p><i>Rapport: Grunnlagsdokument er oversendt og godkjent før sommer 2015.</i></p>	1.7.2015
<p>64. Gi innspill etter oppdrag fra KLD i arbeidet med Regjeringens kommunereform, for eksempel innspill til stortingsmeldingen til KMD om overføring av oppgaver til kommunene.</p> <p><i>Rapport: Riksantikvaren har gitt innspill på de bestillinger vi har mottatt fra KLD.</i></p>	31.12.2015
<p>65. Gi innspill etter oppdrag fra KLD i arbeidet med klargjøring av innsigelsespraksis etter plan – og bygningsloven.</p> <p><i>Rapport:</i> Riksantikvaren har utarbeidet notatet <i>Klargjøring av innsigelsespraksis i saker etter plan- og bygningsloven</i> som er oversendt til KLD (6. mars 2015). Notatet redegjør for hva som forstås som nasjonale og vesentlig regionale kulturminneinteresser og innslagspunkt for innsigelse.</p>	31.12.2015

Oversikt over figurer Del I - V

Figur 1. Organisasjonskart

Figur 2. Sammenhengen mellom Riksantikvaren, KLD og aktører

Figur 3: Andel av ulike typer seterbygninger som er i god tilstand.

Figur 4: Bevilget beløp i prosent og NOK, alle tilskuddskategorier, alle områder i Utvalgte kulturlandskap i 2015.

Figur 5: Bevilget beløp i prosent og NOK, for kulturminner i Utvalgte kulturlandskap i 2015.

Figur 6: Oversikt over antall byer og delområder som inngår i NB!-registeret.

Figur 7: Oversikt over forbruk – bevaringsprogrammene. Mill. kr.

Figur 8: Prosentvis oversikt over tilstandsgrader for fredede bygninger i privat eie.

Figur 9: Oversikt over fordeling av tilstandsgrad på fredede bygninger i privat eie. Antall.

Figur 10: Oversikt over fordeling av tilstandsgrad på fredede bygninger i privat eie. Antall.

Figur 11: Prosentvis oversikt over bygningstyper blant samiske bygninger registrert i perioden 2012-2015.

Figur 12: Prosentvis oversikt over tilstandsgrad for samiske bygninger registrert i perioden 2012-2015.

Figur 13: Prosentvis oversikt over tildelt verneverdi for samiske bygninger registrert i perioden 2013-2015.

Figur 14: Prosentvis fordeling av tilskuddsmidler fra Sametinget til de ulike fylker i perioden 2012 – 2015. 5

Figur 15: Behov og utbetalinger til undersøkelser. Mill. kr. (Post 70)

Figur 16: Oversikt over samlet tildeling i 2015. prosentandel

Figur 17: Oversikt over andre driftsutgifter (Post 01) etter art

Oversikt over tabeller Del I - V

Tabell 1. Oversikt over nøkkeltall 2014 – 2015.

Tabell 2. Oversikt over volumtall 2015. s. 8

Tabell 3. Kommuneoversikt over kommuner og areal i 2013 (sist oppdatert (KOSTRA)).

Tabell 4. Oversikt over innsigelser fra Riksantikvaren – 2005 – 2015.

Tabell 5: Oversikt over DIVE-aktivitet 2015.

Tabell 6: Oversikt over forbruk – bevaringsprogrammene. Mill. kr.

Tabell 7: Fordeling av tilskuddsmidler til verdensarvområdene.

Tabell 8. Oversikt over endring i tilstandsgrad fra 2014 til 2015. Antall

Tabell 9: Antall søknader fra og tilsagn om tilskudd til fylkeskommuner for fredede bygninger 2015. Mill. kr.

Tabell 10. Antall tilsagn om tilskudd til samiske bygninger 2012-2015

Tabell 11. Oversikt over brannsikringstiltak i 2015

Tabell 12. Igangsatte tiltak innen skjøtsel og tilrettelegging av bergkunst i BERG 2012 - 2015

Tabell 13. Status tilstandsgrad bergkunst 2013 - 2015 (tilstandsgrad 0 (ingen umiddelbare behov) og tilstandsgrad 1 (ordinær skjøtsel/vedlikehold)).

Tabell 14: Igangsatte tiltak innen skjøtsel og tilrettelegging av arkeologiske kulturminner i BARK 2013 - 2014

Tabell 15: Tilstandsgrad for lokaliteter (i Askeladden) som inngår i BARK 2013 - 2014 (tilstandsgrad 0 (ingen umiddelbare behov) og tilstandsgrad 1 (ordinær skjøtsel/vedlikehold)).

Tabell 16. Oversikt over behandlede dispensasjonssaker.

Tabell 17. Oversikt over avgjørelsene i behandlede dispensasjonssaker.

Tabell 18. Oversikt over ferdigstillingsmeldinger.

Tabell 19. Gitte tilsagn til mindre private tiltak, særlige grunner og finnerlønn i 2015. Mill. kr. (unntatt finnerlønn-kolonnen). Antall saker oppgitt i parentes.

Tabell 20: Behov og utbetalinger til undersøkelser (Post 70).

Tabell 21. Avsluttede fredningssaker hos fylkeskommunen og Riksantikvaren

Tabell 22: Igangsatte fredningssaker i regionalforvaltningen og hos Riksantikvaren (§§ 14a, 15, 19, 20, 22, 22a og 22.4)[2] Status per 31.12.

Tabell 23. Oversikt over digitalisering av informasjonskilder per 1.7.2015

Tabell 24. Oversikt over type materiale som er digitalisert

Tabell 25: Oversikt over samlet tildeling i 2015 per post. Kr.

Tabell 26. Utvikling i antall årsverk s

Tabell 27. Utvikling i antall årsverk per avdeling

Tabell 28. Antall lederstillinger

Tabell 29. Oversikt over turnover

Tabell 30. Oversikt over sykefravær

ANALYSE

Mediedekning i 2015

Foto: Per Berntsen

OPPSLAG OM RIKSANTIKVAREN

Medieovervåkningstjenesten Retriever viser at det totalt var 6238 medieoppslag om Riksantikvaren i 2015. Det er 2617 færre enn året før. I 2015 var det 3543 oppslag i papiraviser, 2542 i nettmedier, og 153 radio- og tv-innslag.

(Riksantikvaren startet overvåkning av etermedier 23. februar 2015, det vil si at eventuelle radio- og tv-innslag fra før denne datoen ikke er med i tallene.)

Tallene tilsvarer et gjennomsnitt på 17 medieoppslag hver dag gjennom hele året. Mediedekningen fordeler seg slik: 83 % lokalaviser, 7 % regionaviser, 8 % rikspresse, 1 % fagpresse og 1 % magasin/ tidsskrift. Andelen rikspresse har økt noe siden i fjor. Mediedekningen er høyest i april og august.

Retriever anslår samlet brutto lesertall av de 6238 artiklene om Riksantikvaren til rundt 360 millioner (kilde: Mediebedriftenes landsforening og TNS Gallups Forbruker & Media).

Totalt har mediedekningen av Riksantikvaren som Retriever har fanget opp, en annonseverdi på rundt 229 millioner kroner, ifølge Retriever. Det hadde altså kostet 229 millioner kroner å kjøpe annonser på den plassen hvor det har vært redaksjonell dekning.

OPPSLAG OM KULTURMINNER

Omtalen av kulturminner er på samme høye nivå som i fjor: I 2015 var det 12448 artikler som inneholdt ordet kulturminner, i 2014 var det 12468 artikler (10782 i 2013). Drammens Tidende, Ringerikes Blad og Romerikes Blad bruker ordet kulturminner mest.

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og er faglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført og har i denne sammenheng et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

STORE SAKER

Krigens kulturminner har vært en hovedsatsing for Riksantikvaren i 2015. Alle landets kommuner fikk brev fra Riksantikvaren og Klima- og miljødepartementet i begynnelsen av året, med invitasjon til å registrere krigsminner i sin kommune. Satsingen på krigens kulturminner fikk over 200 medieoppslag i 2015, blant annet dobbeltside i Aftenposten og god dekning i de nordligste fylkene. Nordland, Troms og Telemark er de fylkene der det har vært flest oppslag om Riksantikvaren i 2015.

Fem krigsminner ble fredet i 2015:

Oddane fort i Vestfold (åtte presseoppslag).

Vemork kraftstasjon i Telemark (58 presseoppslag).

Stortingsgaten 16, Oslo (seks presseoppslag).

Dombås kino (15 presseoppslag)

Klungset leir (12 presseoppslag)

Prosjektet **Historiske vandreruter** hadde god mediedekning. Til sammen er det 113 treff på «Historiske vandreruter» i A-tekstarkivet i 2015. Flyktningeruta ble omtalt over åtte sider i A-magasinet og var hovedinnslag i NRK P1s Friluftsmagasinet.

Sommeren 2015 kom industriarven på **Rjukan og Notodden** inn på verdensarvlista. Dette fikk stor medieoppmerksomhet, ikke minst i telemarkspresen.

Stavkirkeprogrammet ble avsluttet i 2015 og vi sendte ut pressemelding som førte til over 50 artikler om stavkirkene.

Flere fredninger har fått god medieomtale, for eksempel fredningen av **Freia** i Oslo, som ble omtalt i 20 artikler, radio- og tv-innslag.

Riksantikvaren har flere internasjonale samarbeidspartnere, blant annet i **Nepal, Georgia og Latvia**. Samarbeidsprosjektene der fikk god medieomtale i 2015, blant annet flere programmer i NRK P2s programserie «Museum» og artikler i aviser og magasiner.

Andre saker som har fått mye medieoppmerksomhet i 2015 er kommunerangering, lafting i ny teknisk forskrift, tilskudd, og utnevnelsen av Jørn Holme til riksantikvar for seks nye år.

KRONIKKER OG INNLEGG

Vi har sendt ut 41 pressemeldinger i 2015.

Vi har hatt åtte avisinnlegg på trykk i 2015:

Aftenposten:

Regjeringskoartal med fortid og fremtid (innlegg, 30/1)

Fredningens dilemmaer (kronikk, 7/4)

Festningen er viktigst (kortinnlegg, 16/11)

Dagsavisen:

Byutviklingens balansekunst (kronikk, 5/5)

Fra to rom til justispalass (kronikk, 29/6)

En investering for fremtiden (kronikk sammen med

Fortidsminneforeningen, Norsk kulturarv og Norsk kulturminnefond, 28/10)

Nasjonen:

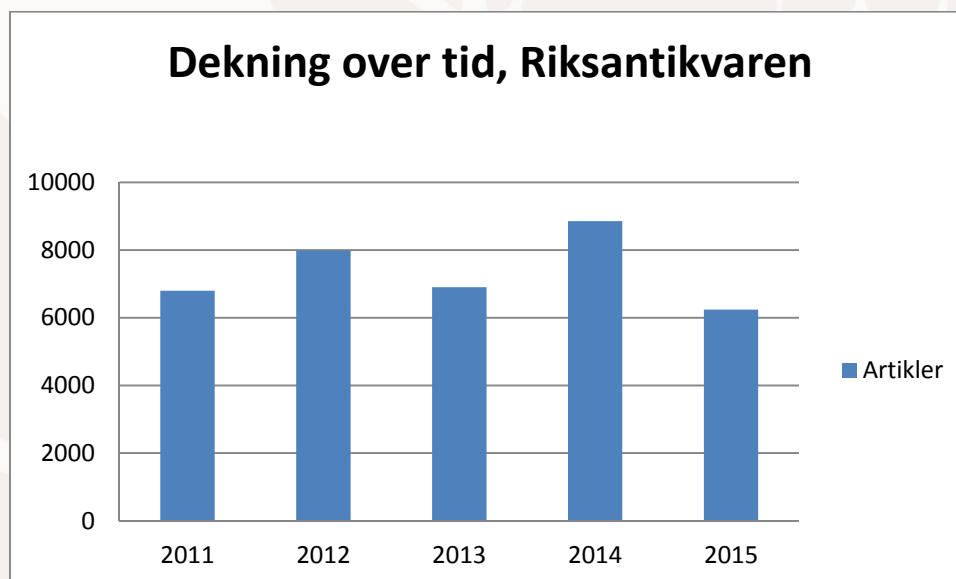
Gjengroingen kan bremses (kronikk sammen med Landbruksdirektoratet og Miljødirektoratet, 17/6)

Romerikes blad:

Kritikken bommer på målet (svarinnlegg fra Sissel Carlstrøm, 22/1)

Tidsskrifter

I 2015 har vi hatt artikler på trykk i tidsskriftet Syn og Segn, Fortidsvern, Lokalhistorisk magasin og Nytt Blikk (årlig utgivelse fra Stiftelsen arkivet).

Grafen viser utviklingen i antall medieoppslag om Riksantikvaren i perioden 2011-2015. Kilde: Retriever

TI PÅ TOPP

Telen og Telemarksavisa har skrevet mest om Riksantikvaren i 2015. Avisa Nordland er ny inne på topp ti-lista, mens Bergens Tidende (nummer to i fjor) har falt ut.

Ti største kilder:

1. Telen (126)
2. Telemarksavisa (98)
3. Aftenposten (82)
4. Varden (81)
5. Rjukan Arbeiderblad (70)
6. Gudbrandsdølen Dagningen (68)
7. Romerikes Blad (59)
8. Sogn Avis (56)
9. Avisa Nordland (55)
10. Porsgrunn Dagblad (53)

MEDIEHENVENDELSER

Kommunikasjonsenheten har loggført 208 medie henvendelser i 2015, mot 334 i 2014.

65 av henvendelsene er fra NRK, herunder radio, tv og lokalkontor.

SOSIALE MEDIER

Riksantikvaren opprettet Instagram-konto sommeren 2015. Instagram er en fin tjeneste for å dele bilder, og passer godt til å vise fram vårt arbeid med kulturminner. Så langt har kontoen rundt 200 følgere, men bildene når langt flere gjennom god tagging (merking) av bildene.

Riksantikvaren har rundt 4000 følgere på Facebook og 2100 på Twitter. Dette er greie tall, men de kan bli bedre. Riksantikvaren i Sverige har ca. 6100 Facebook-følgere og 4000 Twitter-følgere, mens i Danmark har de rundt 1200 Facebook-følgere (og ikke konto på Twitter). På Facebook kan man måle rekkevidde og engasjement for innleggene som vi legger ut. Saker som har hatt særlig stor rekkevidde, er åpningen av Flyktningeruta (35700) og fredning av Skodjebruene (21400). Til sammenlikning har den mest leste nyhetssaken på Riksantikvarens nettsider 2512 sidevisninger i 2015.

Nøkkeltall nettsidene	2015	2014	Endring i %
Økter (besøk)	271 670	291 577	- 7 %
Brukere	179 831	193 648	- 7 %
Unike sidevisninger	555 016	591 639	- 6 %
Sider pr økt	2,61	2,60	+ 0,2 %
Øktvarighet (gj.snitt)	1 min. 59 s.	1 min. 51 s.	+ 7 %
Fluktfrekvens	62,01 %	62,26 %	- 0,4 %

Nøkkeltall Kulturminnesøk	2015	2014	Endring i %
Økter (besøk)	183 720	194 359	- 5 %
Brukere	109 907	127 099	- 14 %
Unike sidevisninger	390 196	501 914	- 2 %
Sider pr økt	4,94	4,23	+ 17 %
Øktvarighet (gj.snitt)	5 min. 04 s.	3 min. 43 s.	+ 14 %
Fluktfrekvens	18,63 %	45,62 %	- 59 %

RIKSANTIKVARENS NETTSIDER

www.ra.no har i 2015 hatt en nedgang på ca. 7 prosent i antall besøk, antall brukere og unike sidevisninger sammenlignet med 2014.

Nedgangen var størst i første halvår 2015 sammenlignet med første halvår 2014 (brannen i Lærdal gjorde stort utslag). Statistikken viser at trenden i løpet av 2015 er stigende.

Mest besøkte nettsider (unike sidevisninger):

1. Hovedsiden (92 261)
2. Sefrak (51 900)
3. Askeladden (19 527)
4. Om oss (18 162)
5. Veiledning (10 240)
6. Tema (9 012)
7. Aktuelt (8 904)
8. Prosjekter (8 765)
9. Fredete bygninger (7 437)
10. Kontakt oss (6 873)

Mest besøkte nyhetsartikler på nettsidene (unike sidevisninger):

1. Disse kommunane er best på kulturminne (2512)
2. Tilskudd til fartøy i 2015 (2 103)
3. Stor heder til Jon Bojer Godal (1114)
4. Lafta hus er bra for miljøet (870)
5. Kurs i trekonservering (828)
6. Verdiskapingsmidler fra Riksantikvaren (768)
7. Tilskudd til krigsminneprosjekter (765)
8. Tilskudd til teknisk-industrielle kulturminner i 2015 (750)
9. Freia i Oslo får evig liv (738)
10. Passasjerfartøy mellom bels freda (702)

Riksantikvarens nyhetsbrev har 2250 mottakere. Statistikken viser at nyhetsbrevet genererer en god del trafikk.

Riksantikvaren opprettet i 2015 en nettutstilling på Digitalt museum, med bilder fra Finnmark før 1944. Forsiden for bildemappen fikk 12155 besøk i 2015.

KULTURMINNESØK

Det er en svak nedgang i unike sidevisninger i 2015 for Kulturminnesøk sammenlignet med 2014. Det er færre besøkende på sidene, men de bruker mer tid og besøker flere sider enn året før. I 2015 ble det registrert 630 nye brukerprofiler, og det ble lastet opp ca. 4 670 nye bilder. Det ble registrert ca. 1556 nye kulturminner i 2015, lagt til 420 lenker og 23 nye videoer.

VIKTIGE DEBATT- OG PRESSESAKER 2016

- Byutvikling
- Polare kulturminner
- Kirker
- Kommuner: behovet for ny kommunal kulturminnekompetanse

VIKTIGE DEBATT- OG PRESSESAKER 2015

- Veibygging i norsk kulturlandskap.
- Byutvikling og høyhus i Oslo.
- Fredningsstrategien, hva freder vi og hvorfor?
- Andre verdenskrigs kulturminner.
- Regjeringskvartalet: Høyblokkas plass i det nye regjeringskvartalet, Y-blokka, bruk av det gamle Deichmanske i et nytt regjeringskvartal.
- Avslutning av stavkirkeprogrammet.
- Nye UNESCO-steder.
- Lansering av Kulturminneportalen.
- Avslutning av EØS-prosjektet i Georgia.

FRÅ NYE MENINGER.NO

Følleskapet

Etter et år i et land som har mennesker som snakker en offisielt anerkjent språk - norsk...

VERN OG VEKST: Oslo er både vakker og stagg, velfungerende og klønet.

Byutviklingens balansekunst

Oslo. De lyr med rødt og hvitt er et uttrykk for byutviklingens balansekunst.

DEBATT

JØRN HILME

Oslo er både vakker og stagg, velfungerende og klønet.

Oslo er både vakker og stagg, velfungerende og klønet. Dette er en utfordring for byutviklingen...

Oslo er både vakker og stagg, velfungerende og klønet.

Oslo er både vakker og stagg, velfungerende og klønet. Dette er en utfordring for byutviklingen...

Oslo er både vakker og stagg, velfungerende og klønet.

Oslo er både vakker og stagg, velfungerende og klønet. Dette er en utfordring for byutviklingen...

Studier på tross av

Arbeid på nye meninger.no

1. Arbeid på nye meninger.no

2. Arbeid på nye meninger.no

3. Arbeid på nye meninger.no

4. Arbeid på nye meninger.no

5. Arbeid på nye meninger.no

6. Arbeid på nye meninger.no

7. Arbeid på nye meninger.no

8. Arbeid på nye meninger.no

9. Arbeid på nye meninger.no

10. Arbeid på nye meninger.no

NYE MENINGER KRONIKK OG DEBATT

Språkåret

Det er et år i et land som har mennesker som snakker en offisielt anerkjent språk - norsk

Vanskelig med SV

Det er et år i et land som har mennesker som snakker en offisielt anerkjent språk - norsk

Byutviklingens balansekunst. Oslo er både vakker og stagg, velfungerende og klønet.

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

Fredningens dilemmaer

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

Kulturminner. Halvparten av alle fredede bygninger trengs å settes i stand. Det gjør nåtøyet for å frede flere bygninger tragt.

DEBATT

Arbeid på nye meninger.no

1. Arbeid på nye meninger.no

2. Arbeid på nye meninger.no

3. Arbeid på nye meninger.no

4. Arbeid på nye meninger.no

5. Arbeid på nye meninger.no

6. Arbeid på nye meninger.no

7. Arbeid på nye meninger.no

8. Arbeid på nye meninger.no

9. Arbeid på nye meninger.no

10. Arbeid på nye meninger.no

11. Arbeid på nye meninger.no

12. Arbeid på nye meninger.no

13. Arbeid på nye meninger.no

14. Arbeid på nye meninger.no

15. Arbeid på nye meninger.no

16. Arbeid på nye meninger.no

17. Arbeid på nye meninger.no

18. Arbeid på nye meninger.no

19. Arbeid på nye meninger.no

20. Arbeid på nye meninger.no

21. Arbeid på nye meninger.no

22. Arbeid på nye meninger.no

23. Arbeid på nye meninger.no

24. Arbeid på nye meninger.no

25. Arbeid på nye meninger.no

26. Arbeid på nye meninger.no

27. Arbeid på nye meninger.no

28. Arbeid på nye meninger.no

29. Arbeid på nye meninger.no

30. Arbeid på nye meninger.no

31. Arbeid på nye meninger.no

32. Arbeid på nye meninger.no

33. Arbeid på nye meninger.no

34. Arbeid på nye meninger.no

35. Arbeid på nye meninger.no

36. Arbeid på nye meninger.no

37. Arbeid på nye meninger.no

38. Arbeid på nye meninger.no

39. Arbeid på nye meninger.no

40. Arbeid på nye meninger.no

41. Arbeid på nye meninger.no

42. Arbeid på nye meninger.no